

ФАЖЕЛ

Ярослав Хашек
ВИОЛЕТОВИЯТ ГРЪМ

ЯРОСЛАВ ХАШЕК ВИОЛЕТОВИЯТ ГРЪМ

Превод: Нина Цанева

chitanka.info

НИНА ЦАНЕВА

ЩРИХИ КЪМ ЕДИН ПОЗНАТ ПОРТРЕТ

Творецът може да даде на своята творба само онези качества, които самият той притежава.

Д. Писарев

В навечерието на стогодишнината от рождението на Ярослав Хашек (роден е през 1883 год.) нашият читател има възможност отново да надникне в света на неговото щедро творчество, наситено със стремежите, търсенията и парадоксите на един неутолим буреносен дух, за когото творчество е самият живот.

Може би затова анекдотичният мит се среща твърде рано с името му в съзнанието на съвременници и следходници, а времето и дистанцията, вместо да го заличат, засилват неговото обаяние и притегателна сила.

Скитник, бохем, пияница, бивш анархист, основоположник и кандидат на мистификацията, наречена „Партия за умерен прогрес в рамките на закона“, народен комисар в Русия през първите години на съветската власт — тези взаимноизключващи се и все пак органично споени отражения дават личностната характеристика на един изключителен дух, у когото бохемското веселие и лудории се вплитат по невероятен начин в творческия процес и вдъхновение.

В литературното русло на предвоенна Прага за ужас на своите събратя — литератори Хашек не се дистанцира от баналното, дребното, всекидневното едва ли не пошлото за властващия литературен вкус: в творбите му то придобива блясъка на комичното, трагичното, гротескното. Не търси опорни точки, за да надскочи себе си, а изживява пълно и свободно всеки миг и това е най — голямото му

богатство. Оттук и волното разчупване на канони и догми, жанрове и форми за сметка на свежото и мощно присъствие на живота.

Освобождаването му от тъмните наслойки на буржоазно — еснафската действителност не търпи влияния и авторитети, не щади и собственото му самолюбие — незабавно и доброволно Хашек става жертва на вица, щом това се наложи. Релативизацията на добродетели и ценности е основен стойностен критерий.

Но този, когото липницкият свещеник отказва да погребее при мъртъвците с порядъчно минало и настоява да зароят при самоубийците, смятайки го за безбожник, има своя бог. Открил го е на дъното на обществото, далеч от тъмната сянка на правила, закони и еснафски морал, в кипящия от живот уют на малки кръчми, съмнителни заведения и арестантски килии. В гаменския жест, детската усмивка, ироничната наивност, бохемската безотговорност на хайманата, пройдохата, скитника, уличника, плебея, със свое собствено мерило за ценностите.

„Не можете да си представите колко прекрасен изглежда човек, който има смелостта да прави винаги само онова, което иска. Хашек имаше тази смелост през целия си живот, дори и тогава, когато около устните му се появи горчива гънка, а в косите — сребърни нишки“ — пише в спомените си съпругата му Ярмила Хашкова.

Чешкият хашковед Радко Питлик нарича разказите му „реалистични студии за простия човек“. Това са произведения, в които човекът от перифериите се изправя в цял ръст, произведения — критическа съвест на епохата, които същевременно надхвърлят рамките ѝ с общочовешкото си звучене и хуманност, оптимизъм и целебен смях. В някои от тях, като „Патилата на господин Хурт“, „Бунтът на затворника Шейба“, нееднократно зазвучават швейковски мотиви, които намират място не само в художествената тъкан на героите, но и в цялостната събитийна мотивировка.

Затворникът Шейба искрено вярва в господ, вярва, че господ ще го накаже за този бунт и все пак продължава да стачкува, противопоставяйки на духовното небе материалната заземеност на обикновения човек, който не само ще извоюва своето, но и ще увлече с личен пример духовния си наставник.

В разказите на Ярослав Хашек автентичността като основа — писателят отразява само познатото до съвършенство и преживяното —

позволява да се разгърне мащабно неговата творческа инвенция и въображение. Изключителната му памет изважда леко от богатия арсенал на преживяното самороден къс живот, който под прозирното було на мистификацията оживява ту гротескнотрагичен — „Злощастна история с котарак“, „Телеграфен запис“, ту насмешливо ироничен — „Виолетовият гръм“, „Изкачването на Мозершпиц“, „Тримата мъже и акулата“ и др., ту наивно — пародиен — „Осиротялото дете и тайнствената му майка“, „Баварско правосъдие“. Като първопричина и последствие на всеки от тях, като техен общ знаменател остава смехът. Често той звучи в горчивата гама на болката и тревогата, особено в разказите, посветени на децата — действителността е успяла да отложи много от утайките и изкривяващото си въздействие в най-беззащитната възраст на човека.

Поразителна е всеобхватността на Хашековия хумор, наричан често черен, друг път — хумор на граничните ситуации. Той е с двупосочна всеобхватност. Първо, по отношение на претворените мотиви в разказите му — от злободневните въпроси на деня до катастрофалните проблеми на века. И второ — по линията на лавинообразното нарастване на действието, което от невинното на пръв поглед единично стига до всеобщото типично.

След цяла одисея от приключения, в които хумористичният заряд непрекъснато нараства, предприемчивият Местек от разказа „Почтено предприятие“ стига афористично на коравия нар в затвора до един от постулатите на своето общество и време: „докато съм жив, няма да помисля вече за почтено предприятие, от днес нататък ще си изкарвам хляба с измама.“

Често пъти поантата съдържа парадокса, който в миг преобръща с краката нагоре традиционните представи за добро и зло, весело и тъжно, трагично и комично. В хаоса на точното попадение ненатрапените житейски прозрения на човека Хашек придобиват експлозивна сила. „Е, хайде по живо, по здраво“ — се усмихва саркастично той, след като прокурорът тържествено прочита несъществуващо съдебно решение от празния лист хартия в разказа „Възражения срещу конфискация“.

Неведнъж Хашек е обвиняван в какви ли не прегрешения, неведнъж на творчеството му е гледано с недобро око. Винят го и в стилистична немарливост, нещо повече — стилът на неговите разкази

и хуморески е нелитературен, варварски за ония, които се обграждат срещу присъствието на живота, с цел творчество заради самата литература.

Едва ли своеобразието на неговия стил трябва да търсим във факта, че с още незасъхнало мастило по страниците разказите му вече пътуват по редакции и издателства.

Причините за този твърде интересен феномен са несъмнено две, по мнението на известния хашковед Радко Питлик. Първата е, че центъра на всяка негова творба заема идеята, хрумването, всичко останало като че ли отстъпва крачка назад. А самият Хашек е в непрекъснато движение след идеята, в несекваща надпревара с нови идеи и хрумвания. Втората причина се крие в сблъсъка на фалшиво литературното — клишета, чиновнически стил износени символи, съмнително фразеологическо красноречие — с обикновения разговорен език, стегнатата и точна фраза, разтърсващата метафора. В тази конфронтация се раждат стилът и хуморът на Хашековите произведения.

„В началото на века значението на Хашек се губи сред останалите, които шумно афишират своя бунт — пише Радко Питлик. — И едва след години ще излезе наяве, че той направи повече от тях: че осъществи бунта си.“

Нина Цанева

ПОЧТЕНО ПРЕДПРИЯТИЕ

Седях веднъж с Местек, бог да го прости, на една пейка в парка на Карловия площад.

Местек, собственик на цирк с бълхи, беше в много потиснато настроение, защото беше стигнал до извода, че бълхите вече не се поддават на дресиране. Неотдавна катастрофа беше постигнала неговия цирк. Някакъв пиан господин, воден от натрапчивата идея, че това е измама, без даже да се убеди, разсякъл с бастуна си кутията на цирка. Дресираните бълхи се озовали на свобода, избавени от тегленето на малките, микроскопични хартиени колца. Беше унищожен и бинокълът с увеличително стъкло. На дъното на кутията остана сплесканото тяло на бълхата — самец, първокласен артист, душата на цирка. Местек го наричаше нежно Франтишек. Трупът на артиста беше идентифициран под лупа и разпознат по това, че му липсваше единият крак, което между впрочем се отнасяше към тайните на цирка. На такива артисти обикновено им се откъсват краката, за да не скачат много — много и да не нарушават хармоничното шествие на бълхите в цирка.

При трупа на артиста остана само една бълха с пречупени крака и с преобърнати колца.

— Мислех, че ще я излекувам, но нищо не излезе. Пепина ставаше все по-зле. Тъй че накрая я смачках — въздъхна Местек.

Той ми разправи за любовта между Франтишек и Пепина, за това как възхищението на малката бълха съпровождало винаги мъжкаря, когато той танцувал.

— Няма да срещна повече в живота си такива интелигентни същества — каза Местек. — Днешното поколение бълхи е дегенерирало. Бълхите затъпяха. Възможно е също да се е появила у нас нова раса бълхи. Неотдавна купих от прислужника в Староместкия приют пълно шишенце с бълхи, но нито една от тях не ставаше. Имах бълхи от дирекцията на полицията, от няколко сиропиталища, от интерната „Щастлив дом“, от пансиона на Елишка Краснохорска, от

изправителния дом, от няколко казарми, от заложените къщи, бълхи от няколко хотела, от Каролиновата и Клементиновата библиотеки, от висшето девическо училище и от Производителния съюз, от Емаузския манастир и всички те бяха бездарни същества. Намерих наистина две — три, които можеха да се нарекат даровити, но те пък бяха мързеливи. Кариерата не ги привличаше. Избягаха, без да искат да знаят, че ги чака сияйна и велика слава. Новото по-младо поколение бълхи никога няма да достигне Франтишек и Пепина. Техните достойнства не могат да се опишат с няколко думи — остава ни само да ги уважаваме и да им се възхищаваме.

Испаднахме отново в меланхолия и пред очите ни изплува триумфалната обиколка с цирка из Чехия и Моравия, с кратък гастрол в Унгария, откъдето унгарските жандармеристи на границата ни изведоха, съзирайки в цирка скрита панславянска пропаганда.

На някои места в Моравия духовенството ни правеше спънки.

Когато отидох да поканя енорийския свещеник в Хелцин на представлението на нашия цирк, той ми каза следното:

— Аз не мога да препоръчам на своите вярващи вашето предприятие, което не ще ви донесе благословията божия, защото дресирането на бълхи е противно на човешкото естество. В манастирите през Средновековието, както пише абат Анселм, бълхите като хапели през нощта монасите и не им давали мира, им напомняли, че са длъжни да не спят, а денем и нощем бог да възхваляват.

— Значи, вие смятате бълхите за свещени животни — казах аз, — в такъв случай мога да ви уверя, че в нашия цирк ще намерите потомци на онези бълхи, които са хапали малкия Христосчо във Витлеемския обор.

След това се сбихме, аз му друснах няколко крошета, но накрая трябваше да заминем с цирка за планината, защото игуменът насъска срещу нас цялата околия чак до Валашко.

Местек прекъсна мига на тихите спомени:

— Ако човек е търпелив и предприемчив, той ще излезе на глава с човешката глупост. Трябва само умело да организира всичко. Не е важно дали си нарисувал патка, важното е да убедиш хората, които я гледат, че това не е патка, а ягуар. Ако едно предприятие не успее, ще успее второ, трето.

— Хората са овце. Колкото по-голяма тъпотия измислиш, толкова повече хора ще се бръкнат, за да я видят. Те имат нужда от изненади — продължаваше да философствува той. — Вие как мислите?

— Мисля, че много малко хора разсъждават — казах аз, — който си има мнение, той обикновено не идва да гледа. При нас се пълнеше с публика, която вярваше, че ще види всичко, което ѝ обещавахме. Помните ли прилепа, който уловихме в Бохдалец и представяхме за летящ гуцер от Австралия. И всеки даваше грош, за да го види. Или пък как хората се биеха пред нашата барака за билети, за да видят невръстната боа, която удушила английския вицекал в Индия? А тя си беше един съвсем малък смок. А помните ли колко много хора имаше, когато представяхме Пепичек Ванек от Коширже за орангутан от остров Борнео?

— Какъв негодник беше, как да не помня! — отбеляза Местек. — Преди последното представление поиска от нас двайсет крони, не искаше да се прави на орангутан за петнайсет плюс храната. А пък си докарваше мошеникът хубави пари от плодовете и сладкишите, които хората му хвърляха в клетката. Криеше ги винаги в ъгъла и после, като затворехме бараката, отиваше да ги продава на бакалката отсреща. Затова не исках да му увелича. Той се докачи и наред представлението като орангутан започна да пее „На радлицкия път“. Каква паника беше само! Тогава ни изгониха от Табор. По-сполучливо излезе това с мумията на английския крал Ричард III, която си беше най-обикновена навита овнешка кожа. Чак след половин година разбраха каква е работата. Вие тогава чудесно ораторствувахте с тази овнешка кожа:

— „Тук вие виждате представителя на най-големите и най-грозни изроди, каквито някога са седели на кралския трон. Този крал — подлец, когото физическата уродливост направи чудовище, къпало се в кръвта на многобройни престъпления и който учудвал даже Шекспир със своята лукава кръвожадност — това кралско чудовище е изсушено и си позволяваме да ви го покажем под формата на мумия, т.е. консерва.“

— След това Ричард III ни го конфискува един околийски началник — казах аз.

— Но от това се вижда, че на този свят всичко е възможно. Хващам се на бас, че повече от половината население на земното кълбо се препитава чрез измами от всевъзможен характер.

Важното е само да измислим нещо ново, което да показваме на публиката. Да ѝ стъквим малка изненада. Да я подлудим така, че всеки сам да ни прави реклама. Да ѝ покажем нещо — продължаваше да умува Местек.

— Я чакайте с това „да ѝ покажем нещо“ — казах аз, като чертаех с бастуна си по пясъка, — за какъв дявол ни е всичко това? Ще направим нещо повече. Разбирате ли? На публиката няма да показваме нищо.

— Даже и някакво камъче, аз винаги съм показвал по нещо — умолително се обади Местек.

— Даже и камъче — казах аз с решителен глас. — Това са глупости. Стари методи. Аз ви казвам, че на публиката няма да показваме абсолютно нищо. И в това именно е изненадата. Вие настоявате: „Поне едно камъче“, както се е правело. Казвали са: това е камък от Марс. Публиката си отивала с впечатление, че е видяла нещо и не била изненадана. Когато обаче не види абсолютно нищо, тя ще бъде напълно поразена. Вижте.

И аз започнах да рисувам с бастун по пясъка:

— Нашата барака ще бъде кръгла, просторна. Без прозорци и без отвор в покрива. Там трябва да бъде тъмно като в рог. Ще има два входа, закрити със завеси. Единият отпред, през който публиката влиза, а другият отзад. За изход. Ще има огромни надписи: „Най-голямата изненада в света! Вход само за мъже! Дами и деца не се допускат! За войници на половин цена!“ Публиката се пуска по един на кратки интервали. Аз стоя отвън, вземам парите и пускам желаещите. Вие сте вътре в тъмното и щом се появи някой, хващате го за гащите и за яката и го изхвърляте през задния вход, без нито една дума. Малка, достъпна такса и ще видите, че никой няма да съжاليا. Гарантирам ви, че хората си желаят злото и сами ще ни правят реклама и ще пращат другите да видят тази нечувана изненада, която е нещо великолепно. Нашето предприятие ще бъде изградено на психологическа основа.

Известно време Местек остана замислен, вероятно не за принципа на новото увеселително заведение, а за това как да го усъвършенствуваме.

— Няма ли да е по-добре, ако при това наложим всеки с бастун по гърба? Това ще бъде още по-голяма изненада — каза той след

малко.

Аз бях решително против. Само щяхме да се бавим. Цялата процедура трябваше да протече извънредно бързо. Човекът влиза в тъмното и вече е навън, без да има време да се опомни. В това именно се крие истинската изненада. Предприятието е напълно почтено. На никого не обещаваме такова нещо, което не бихме могли да му дадем. Обещаваме изненада и удържаме думата си. Никой не може да ни обвини, че сме мошеници.

Нашето почтено предприятие се радваше на огромна популярност. Разположихме се на лагер, най-напред в Бенешов, където бяха налице всички условия. Войници, любопитни зяпачи. Поръчах да отпечатат афиши, отговарящи на надписите на нашата барака:

Пикантно!
Само за пълнолетни!
Само за мъже!
Нечувана изненада!
Ще ви остане за цял живот!
Никаква измама!
За лоялността се гарантира!

Народната такса от двајсет халера, афишите, загадката на тайнствената пикантна изненада за пълнолетни привлякоха огромна тълпа от цивилни и войници пред бараката ни. Из тълпата се виждаха шестнайсетгодишни юноши, решени, на моя въпрос на колко години са, да отговорят, че са на четиридесет или на петдесет, само и само да влязат.

Започнахме в шест часа. Първи беше един дебел господин, който чакаше тук от пет часа, за да премине светкавично през нашата барака и да се озове на чист въздух от другата страна.

Чух го да казва на публиката:

— Великолепно нещо, идете да видите.

Не бях се излъгал в психологията на тълпата. Изхвърлените правеха голяма реклама. В течение на час и половина през мускулестите ръце на Местек преминаха няколкостотин мъже. Някои се оставяха да ги изхвърлим два, че дори и три пъти, като се връщаха

отново в бараката и попадаха в мускулестите ръце на Местек. По всички лица се четеше радост, задоволство. Видях, че много от тях доведоха и познатите си, желяейки им от все сърце да видят „огромната изненада“.

Но там, където дяволът не успее, праща околийския началник. Той дойде след седем и половина.

— Имате ли разрешително? — ме попита на входа.

— Благоволете да влезете — му казах аз.

В тъмнината настъпила кратка схватка между околийския началник и Местек. Околийският началник с пълно съзнание за своята служебна значимост се отбранявал отчаяно от „голямата изненада“, но накрая също излетял през задния вход в ликуващата тълпа.

След това дойде полиция, запечатаха бараката и ни отведоха за оскърбление на длъжностно лице и насилие на обществено място.

— Докато съм жив, няма да помисля вече за почтено предприятие — ми каза Местек, когато се разположихме удобно на коравия нар, — от днес нататък ще си изкарвам хляба с измама.

БАВАРСКО ПРАВОСЪДИЕ

Спомням си, сякаш беше вчера. Една хубава сутрин през август тръгнах от Хьохщед на Дунав с осем пфенига в джоба. Пред мен се простираше пътят, по който някога минал от Регенсбург за Аахен свети Войтех. Обстоятелство, което никак не ми помогна и осемте пфенига дори при тази мисъл не станаха една марка.

Пътят се виеше все покрай Дунава, а в далечината ниски хълмове обграждаха плодородната равнина на свидна Бавария.

Омърлушено гледах всичко това. Там зад хълмовете, до Дунава, е град Дилинген, където вече трети ден в пощата чакат на мое име петдесет марки, а аз, вместо да побързам за тях, се радвах на живота, ходех по пивоварни, ядях знаменитото свинско със зеле и кнедли, участвах в пет *gauferei*^[1] в три села и сега седя тук, до църквичката, с последните осем пфенига в джоба, с цепнато ухо и съзерцавам природните хубости.

От градината насреща излезе един добродушен на вид полицай, без пушка, както ходеха баварските стражари в областта, и бодро каза:

— Накъде, млади човече?

— До Дилинген.

— Това са четиридесет километра.

— Четиридесет и пет — казах аз.

— И оттам?

— В Улм.

— А от Улм?

— За Линдау в Швейцария.

— Мога ли да ви видя документите — много скитници се навъдиха из Бавария!

Аз му разгълкувах документите си — един за местожителство и още три други легитимации. Той седна до мене и започна да ми разправя, че един негов чичо бил в Кам, близо до Чехия, и веднъж тръгнал с една процесия баварци за Света гора край Пржибрам. Стражарят се разприказва за това, че чехите имат хубава Дева Мария,

но много скъпо излиза да се отиде на поклонение чак в Чехия, защото по пътя човек все нещо трябва да хапне и да сръбне, а бирата е поскъпнала с два пфенига. — Ами имам ли някакви пари? Казах му чистосърдечно, че в джоба ми дрънкат осем пфенига, но в Дилинген вече от три дни имам запис за петдесет марки и сега отивам там да си ги получа. Стражарят стана:

— Това, драги, е много лошо, станете, човече, im Namen des Königs, ihr seid arrestiert wegen landstreicherei.^[2]

После ме хвана за яката и ме поведе обратно към Хьохщед на Дунав. По пътя ми купи круши за десет пфенига и ме наричаше: „Armer Kerl!“^[3]

Утринна тишина цареше по улиците на градчето. Зад рова се извисяваше старата крепост. Ние го заобиколихме и се озовахме пред фасадата ѝ, където под баварския герб можеше да се прочете лаконичното: Amtsgericht, Arrest und Untersuchungshaft.^[4]

Прекосихме старинния двор, обрасъл с трева, и влязохме при тъмничаря.

— Vagabund^[5] — поясни кратко стражарят.

— Armer Kerl, събувай си обувките и ето ти ключа от склада. Пресичаш двора и вляво. Ще отключиш, ще си вземеш одеяло и налъми. В крепостта е забранено да се ходи с обувки. Побързай, щом се върнеш, ще ти сипя чорба да се сгрееш. После ще те заведе в килията и ще ти дам една библия. Ще те затворя чак горе, в кулата, защото пестим помещенията. Сградата се руши. Хайде бягай!

Като се върнах след малко, се залових с чорбата. Дойде жената на тъмничаря и ме съжали от все сърце. Тя ме питаше защо не съм отишъл да бера хмел край Нюрнберг, за да изкарам някоя пара. После по едни скърцащи вити стълби тъмничарят ме заведе до килията, като носеше след мен благоговейно библията.

— Чети, Armer Kerl, и гледай да се поправиш — ми каза той и ме заключи.

След един час се появи отново и ми донесе пълна кана с бира.

— Пий, че ще ходиш на разпит в другото крило на сградата. Трябва да се подкрепиш!

Аз се подкрепих и тръгнахме. Най-напред слязохме в неговата стая, за да си обуя обувките, тъй като при amtsrichter^[6], както повелява баварският съдебен ред, трябваше да се явя с обувки. После, пак

според устава, той ме поведе за яката. Почука на една врата и ние влязохме. Отново прозвуча думата *vagabund* и един приветлив, симпатичен възпълничък господин ми кимна любезно, изпускаяки облаци дим от голямата си лула. На масата пред него имаше кана с бира и голяма халба.

— Трябва да се трудите, драги момко — каза той благо, — да работите с желание, да ходите от град на град и да припечелите пари, без да напускате родината. Ако си бяхте останал тихо и мирно в Чехия, сега нямаше да ви съдим. За да разберете като чужденец нашата правна система, не е необходимо бог знае какво. Аз съм *amtsrichter*, а това, което виждате тук, е *amtsgericht*.^[7] След като ви разпитам и преценя всичко, ще съставя протокол, а вие ще полегнете в ареста. Протокола от разпита ще пратя по пощата заедно с другите книжа, които веднъж в седмицата заминават за районния съд в Дилинген. Там ще го прочетат, ще го разгледат и ще ми го върнат за мнение заедно с документите, които ни изпращат веднъж седмично. Тук аз пак ще ви разпитам, ще съставя протокол, ще помисля и всичко ще си върви по реда. Нали знаете, че Дилинген е на четиридесет и пет километра оттук, пощата идва само за два дена. След като изпратя в районния съд допълнителни пояснения за случая, там пак ще ги прочетат, разгледат, обсъдят и чак тогава ще ви определят наказанието. Аз ще произнеса присъдата, а вие ще си я излежите, като приспаднем, разбира се, предварителния арест.

След този многообещаващ увод той ме разпита, прие с доверие думите ми и когато му казах за парите в Дилинген, се ядоса много, че не съм съобразил да ми ги изпратят в Хьохщед. Да телеграфира на пощата в Дилинген дали наистина има на мое име пари, той не може и няма право, защото параграф първи от закона за скитничеството, в което съм обвинен, гласи, че *vagabund* е всеки, който не е родом оттам, няма постоянно местожителство в Бавария и е заловен с по-малко от три марки в джоба. Ако ще да има две марки и деветдесет и девет пфенига, пак ще го затворят. Това, както се вижда, е без значение и задържаният не може да промени нещата. Законът си е закон. Вярва ми за парите в Дилинген, но е безсилен да направи каквото и да било.

Тъй значи си останах в Хьохщед на Дунав. Прекарах месец и половина в затвора, като всяка вечер с господин *amtsrichter* посещавахме пивоварната.

Ядях свинско със зеле и кнедли, а предпоследната неделя отидох на излет с тъмничаря и семейството му. Можех да избягам сто пъти, но не исках да им създавам главоболия.

Най-после, след месец и половина затвор, когато бях вече надебелял и молах да не ми дават толкова месо и бира, пристигна решението на околийския съд в Дилинген, с което бях осъден на тридневен арест за нарушаване на параграф първи от закона за скитничеството. Тъй като бях прекарал в предварителния арест четиридесет и пет дни, които се приспадат от наказанието, за останалите четиридесет и два дена според баварския съдебен ред получих обезщетение от една марка и двадесет пфенига дневно, значи, всичко петдесет марки и четиридесет пфенига. Когато господин *amtsrichter* ми ги изплащаше, се разплака от вълнение и после с тъмничаря и цялото му семейство дойде да ме изпрати на половин час път от града. Тези порядъчни хора се простиха с мен плачейки.

Ето какво е правосъдието в Бавария.

[1] Побой (нем.) — Б.пр. ↑

[2] В името на краля вие сте арестуван за скитничество (нем.) ↑

[3] Бедни човече (нем.) — Б.пр. ↑

[4] Съд, затвор и предварителен арест (нем.) — Б.пр. ↑

[5] Скитник (нем.) — Б.пр. ↑

[6] Съдия (нем.) — Б.пр. ↑

[7] Съд (нем.) — Б.пр. ↑

ИНДИАНЕЦЪТ И ПРАЖКАТА ПОЛИЦИЯ

Ако някой южноамерикански индианец, незасегнат и непокварен от културата, попадне в Европа, то той на всяка крачка се чуди на бюрократичните изисквания и в своята невинност приветствува с признателност прекрасните феномени в живота на съвременния човек, като полицаите, учрежденията, униформите.

Всеки индианец, тъй да се каже, се радва на полицаите, но оня чист възторг от нашите учреждения, който изпитваше индианецът Черуиш от племето чомакоко, не е преживявал така пълно и всеотдайно нито един от другарите му от южноамериканската пампа.

Известният пътешественик Фрич наред с такива забележителности като риби с бели дробове, редки видове змии и други, доведе в Прага и индианеца Черуиш.

Когато научи малко чешки, добрият червенокож Черуиш казваше за себе си:

— Аз един хубав екземпляр.

Докато научи чешки обаче, той ходеше по улиците, спираше хората и ревеше: „Чомакоко, тупурумба, тупурумба.“

Искам да подчертая, че нашият приятел Фрич отказваше да ни преведе думата тупурумба.

Възпитанието на индианеца му отвори много работа. С течение на времето Черуиш отвикна да тича след всеки автомобил, за да го изпревари, и се пристрасти към пътуването с трамвай. Най-много му харесваха клещите за продупчване на билети. Веднъж той се върна в къщи с такива клещи.

— Представяш ли си — казва на Фрич, — той вил като степен койот, когато му ги взех. Черуиш по-бърз от пътуващия сандък. Добър Черуиш хванал малък бял мъж, ударил с него голям мъж по главата и полетял като лисица в пампата. Това става за продупчване носовете на неприятели. В дупките ще провираме въженца и ще ги водим по сто наведнъж.

Не можаха да го убедят, че е извършил насилие, и един ден той отново се върна с победоносен вид. Носеше под мишница дървен крак.

— Щастлив ден — казва на Фрич, — стои мъж до къща и протяга ръка. А Черуиш, що да види — бял мъж има дървен крак. Черуиш го хваща и крак се откъсва. Добър Черуиш летял като лисица в пампата, като върне се при индианци, чомакоко кажат: хо, хо и смеят се.

И този път на Фрич се отвори много работа, докато му обясни, че щом някой протяга ръка, значи, проси, моли за милостиня.

— Добре — казва Черуиш, — червен мъж ще даде на бял.

Изпраца го веднъж Фрич чак в Коширже да купи пури за десет крони, а той подир миг се връща победоносно.

— Черуиш добър, Черуиш дал жълт камък на бял мъж, който протягал ръка и просил.

Значи десетте крони бяха отишли по дяволите и сега отново трябваше да му се обяснява, че щом някой протяга ръка, по-добре да не му дава нищо.

И тъй, идвал веднъж Черуиш откъм Смихов, като преди това се отбил на горчива вода, както наричаше бирата.

В началото на моста вижда някакъв човек^[1], който протягал ръка. Черуиш му обърнал гръб с пренебрежение и, нехаейки продължил пътя си, даже когато онзи започнал да вика нещо. Притичал бързо един стражар и го хванал за дрехата.

Черуиш се обърнал и видял мъж с великолепни истински пера на главата. Решил, че това ще да е сигурно някакъв вожд.

Стражарят хванал индианеца за ръката. А той знаел добре какво означава у тях, когато някой така бързо ти подаде ръка — покана за борба на живот и смърт, и скочил върху чуждия бял вожд. Преди да се опомни стражарят, Черуиш вече лежал отгоре му и започнал да грухти като нерез, което не било друго, а победна песен. И когато стражарят викал: „В името на закона, пуснете ме!“, Черуиш си мислел, че белият вожд го моли за милост. Смъкнал се от полица и продължил спокойно пътя си, подвиквайки: „Чомакоко, тупурумба!“

— Знаеш — разправял после на Фрич с мечтателен мек, тих глас, — след това дошли един, два, три, четири такива вожда и викаха, че аз победих, докараха сандък на две колела и с почести сложиха в него Черуиш. Славно возене падна! Отпред теглеха два бели мъже, а вътре

беше превъзходно тъмно и гривни от сребро ми дадоха. После имаше един голям вигвам, а вътре само вождове, които тъй хубаво ми пеели и ме заведоха в голямата стая с легло. Представяш ли си, сложиха ме да спя посред бял ден, защото ме уважаваха, но дойде един бял мъж и ми взе гривните от сребро, а после други дойдоха и ме нагостиха по техния славен обичай, хляб дали и супа, м-м, пръсти да си оближеш от сладките хлебарки, дето плавали вътре.

И Черуиш, премлясквайки, се загледа мечтателно в тавана:

— Ох, че добри били вождовете с пера, Черуиш победил и те с почести го откарали и вървели пеша след него.

Сега Черуиш е при своите чомакоко и сигурно им разправя с възторг за чорбата в дирекцията на пражката полиция, която в лицето на този индианец има своя най-голям обожател.

[1] Служител, който събирал такса за минаване по моста — Б.пр.

↑

ИЗКАЧВАНЕТО НА МОЗЕРШПИЦ (ТУРИСТИЧЕСКА ХУМОРЕСКА)

Най-напред трябва да кажа, че бях решително против това при скитанията си из Швейцария да си строша врата. И ако се реших да изкачвам Мозершпиц, то стана под силното давление, което ми оказаха три бутилки вино и щерката на кръчмаря в Берн, където изпих виното.

А сега на въпроса. Какво е това Мозершпиц? Тъй като го изкачвах, е лесно да се отгатне, че става дума за връх, при това доста остър, което пък се подразбира от името му. Излишно е да казвам, че се намира в Алпите, защото едва ли има някой, който да мисли, че в Швейцария се намират Хималаите.

Мозершпиц се извисява гордо на около шест часа път от Берн и се славеше с това, че там още никой не се беше пребил по простата причина че никой не го беше изкачвал.

Около Берн има толкова върхове, че опасният връх се беше изгубил в това множество и ако не беше предприемчивият съдържател от Берн, господин Графергерен, и досега никой нямаше да има понятие, че Мозершпиц е отлично място за всякакви наслади от алпинистки характер, като чупене на глави, трошене на ръце, крака и гръбнаци.

Инициативният Графергерен беше схванал добре преимуществата на този връх, като опасни урви, отвесни скатове, падащи камъни и други такива, и беше обзет от мисълта да построи в подножието му хижа, за да примамва англичаните и всички ония, на които им беше все едно дали ще се сгромолясат от Монблан или пък само от Мозершпиц.

И той построи в подножието му хижа, а по-нагоре от първата, на четиричасов преход, по-точно — лазене на четирите — още една. С помощта на магарета зареди и двете хижи с напитки, вина и ликьори, с хранителни продукти и зачака първата жертва, която да му направи реклама.

По волята на съдбата аз бях първият, който му падна в ръцете. Бях се настанил към края на юни в странноприемницата му в Берн и се наслаждавах, както се казва, на виното и на дъщеря му Маргаретка.

Вследствие на което виното и Маргарета ме подведоха да изкачвам Мозершпиц. На виното не се чудя, но не може да ми се побере в главата, че жените нямат капчица съвест.

Сега си казвам „по дяволите Маргарета от Берн“, но тогава, разпален от виното, като нищо щях да си предложа услугите да изкача и Джомолънгма, пък какво остана за Мозершпиц, висок нищо и никакви си 3500 метра.

Ето как стана всичко:

След като се настаних в странноприемницата, същия ден привечер, с бутилка вино на масата се впуснах в разговор с Маргарета.

Не знаех какви ги плещя. Парадирах със своите туристически експедиции.

— Изкачването на Монблан, госпожице, е играчка. А пък Грос Глокнер не струва пукната пара. От лесно по-лесно. Поне свят да му се завиеше на човек.

В този момент към нас се приближи Графергерен.

— Милорд — по навик се обърна той към мен, мислейки, че съм англичанин, след като говорех така самонадеяно, — милорд, аз имам нещичко като за вас. Изкачване, пълно с опасности.

— Интересувам се само от изкачвания, които седемдесет на сто могат да свършат смъртоносно — продължавах да лъжа аз Маргарета. — Знаете ли, господине, Небозизек^[1]?

— Не, милорд. Опасен ли е този връх?...

— На сто души я се върнат в ред петима от „Небозизек“, я не — казах аз, без да ми мигне окото.

Това потресе даже закоравелия Графергерен.

— Милорд, гарантирам ви възможност за смъртоносен удар и на Мозершпиц. Там има урви и пропасти до две хиляди метра.

— Дребна работа, я ми донесете още една бутилка вино и си помислете за това, което ще ви попитам. Можете ли да ми гарантирате, че при нещастен случай от мен няма да остане и помен.

Когато този добър човек донесе виното, ми каза следното:

— Давам ви честна дума, че ще станете на кайма. При падането поне двеста пъти ще налетите на остри скални издатини —

продължаваше да ме изкушава той, — освен това Мозершпиц има и друго предимство. Там вилнеят страхотни бури и поройни дъждове и е повече от сигурно, че водата ще ви помете, а вятърът ще ви сринев в пропастта.

— Това е за новаци, господин Графергерен, за вълк като мен е дребна работа...

— Несъмнено, милорд, но помислете само, ще се катерите сред преспи и ледени полета, които съвсем не са играчка. Най-малко осемдесет на сто от случаите завършват с пропадане на леда. С две думи, милорд, изкачването на Мозершпиц е работа само за вас. Прибавете още, че това е единственият връх в околността, на който може да ви обгърне ненадейно мъгла, така че вероятността да се сринете в някоя пропаст е голяма, и че скалите се ронят точно на местата, където може да се заобиколи пропастта. Всичко създадено сякаш за вас.

— Изкачване във вашия стил — отбеляза Маргарета.

— Госпожице, ще ме харесвате ли, ако покоря Мозершпиц? — казах аз.

— Да, милорд — отговори Маргарета. „Дявол да те вземе, швейцарско трендафилче“ — си мисля сега, но тогава произнесох, подавайки й ръка:

— Госпожице, тръгвам за Мозершпиц. И потеглих...

Моят водач, който се казваше Георг, се оказа католик и няколко пъти ми напомни настойчиво да се изповядам преди заминаването. След като отказах да го направя, започна да ме моли да му дам пари за ракия, докато сме още в Берн. Изпълних желанието му.

После охотно ми предложи от арсеника си, който планинците хрупача, сякаш беше захар.

Благодарих му сърдечно.

Георг си пийна тъй хубаво, че поиска още в Берн да ме привърже за себе си със спасителното въже. И от това се отказах и потеглихме незавързани към хижата на Графергерен, който преди нас беше тръгнал за там на едно магаре.

— Ако не ви видя повече, ще дойда да се помоля някога на вашия гроб — ми каза на сбогуване Маргарета.

Толкова добросърдечни са швейцарските девиси.

След шест часа умерено ходене пристигнахме в хижата, където пренощувахме и се насладихме на всички възможни удобства, които ни предостави превъзходният домакин.

На сутринта продължихме пътя си. Господин Графергерен потриваше ръце.

— Милорд, в случай на злополука какво да предам на вашето семейство? — каза той на раздяла.

— Кажете им само, че препоръчвам на всичките си познати вас и Мозершпиц.

— Ще бъде предадено — каза той многообещаващо и заизвива някаква тиролска песен.

А ние започнахме да се изкачваме нагоре по пътеката, която ставаше все по-стръмна и по-стръмна. Георг ме привърза към себе си с въжето и мога да потвърдя, че беше добър католик, защото, докато го правеше, се молеше.

— Какво ще сторите, ако се подхлъзна и увисна над някоя пропаст, а вие с последни сили ме държите да не падна долу? Ще чакате ли, докато дойде някой на помощ?

— Ще прережа въжето и ще отида да съобщя за нещастиято в Берн — отговори спокойно Георг. — До обяд всички вестници ще пишат за това и елате да видите какво става и как ще потръгнат работите на Графергерен. Всички англичани ще се втурнат насам, защото англичанинът обожава риска. Графергерен е умна глава, какво ще кажете?

— Така е.

Откровеността на Георг ми допадаше. В приятен разговор за загинали туристи ние се изкачвахме все по-нагоре и по-нагоре, докато стигнахме до втората хижа, пред която имаше порядъчна пропаст.

Влязохме вътре и там, докато Георг притопляше гулаша от консерва и наливаше вино, аз започнах да размислям.

Зад хижата се извисяваше като гигантски небостъргач хилядаметровата стена на Мозершпиц, цялата от зъбери. Тук — там проблясваше сняг и лед. И навсякъде чудовищни пукнатини.

По дяволите! Аз ли съм тоя луд, който трябва да пълзи нагоре и да си счупи там някъде врата?

Започна да ми просветва. Добрият господин Графергерен иска чрез смъртта ми да направи реклама на собствените си хижи и на

Мозершпиц.

— Георг — обърнах се към водача си, — оттук по-нагоре не мърдам.

Георг се уплаши.

— Не може, милорд, парите ще пропаднат — ми каза той с ужас.

— Но аз нали ви платих вече.

— Да, милорд, зная, но господин Графергерен няма да ми плати.

— А за какво трябва да ви плати?

— За да ви примамя на Мозершпиц.

— Ами ако се пребия по пътя, Георг?

— Моето възнаграждение си остава, а освен това смъртта ви ще привлече други туристи, англичани, и аз пак ще получа пари както от тях, така и от Графергерен.

— Георг, ами ако и англичаните загинат?

— Тогава всички ще тръгнат да изкачват Мозершпиц и аз ще спечеля някой друг франк. Затова, милорд, смело напред. Даже и да се сринете долу, може пък при падането да се закачите за някоя скала — от какво се плашите тогава.

— Вижте какво, Георг, хайде да останем тук два дена, ще изядем припасите, ще ви дам двайсет франка и после ще се върнем, все едно че сме били на Мозершпиц.

Да пукна, ако старият Графергерен не получи удар, като види, че се връщам оттук жив и здрав — ликувах в себе си, кроейки отмъщението.

И тъй, два дни ние ядохме и пихме в хижата, а на третия поехме по обратния път.

Пред хижата на господин Графергерен ни чакаше голяма изненада. Близо шейсет англичани стояха пред нея и озадачени гледаха как се спускаме към тях. Най-отпред, опулен, ни гледаше с тъп поглед Графергерен.

— Вие не загинахте ли? — ми викна той покрусен.

— Както виждате, не — отвърнах аз нехайно.

— Сър! — крещеше в ухото ми един англичанин, като размахваше под носа ми „Бернски дневник“. — Сър, обяснете ми като джентълмен какво значи това...

И ми подаде вчерашния брой на вестника, в който беше подчертал със синьо следното съобщение:

Нов алпийски маршрут

Нашият неуморен Графергерен е успял да открие нов благодарен маршрут за алпинисти. Става дума за изкачване по труднопроходим терен до връх Мозершпиц, недалеч оттук, под който с истинско швейцарско старание той е уредил две хижи. За съжаление обаче, трябва да констатираме, че първата експедиция към върха, на който още не е стъпвал човешки крак, завърши с нещастен случай. Алпинистът, който пръв има смелостта да тръгне за Мозершпиц, вчера загинал, тъй като вероятно не се е вслушвал достатъчно в съветите на своя водач, за чиято съдба досега също няма никакви сведения. Това е един много благодарен маршрут, пълен с опасности, който поради спецификата си сигурно ще привлече извънредно много любители на този спорт. Издирването на труповете усилено продължава. За по-подробни сведения търсете господин Графергерен в хижата му под Мозершпиц...

— Господа — обърнах се аз към англичаните, — всичко това е само една измишльотина на Графергерен. Пътят към върха никак не е опасен, дори може да се каже, че е приятен. Нищо повече от една следобедна разходка...

— Господин Графергерен, ние се връщаме в Берн. Както виждате, господинът си е жив и здрав, изкачването е без рискове, нищо ново за нас, вие ни излъгахте. Да вървим, господа! Довиждане! — каза един от англичаните.

— Господа — викаше умолително Графергерен, — помислете само, може да ви затрупа лавина...

Но ние вече не слушахме, тъй като се отдалечавахме от гостоприемната му хижа.

Точно пред нас долетя отгоре камък и до днес не зная, дали се беше откъртил от някоя скала или Графергерен го хвърли подире ни.

А на госпожица Маргарета спестих пътя до гробището, където пред моя кръст тя искаше да се помоли за душата ми.

Аз съм добряк до мозъка на костите си.

[1] [Кръчма на пражкия хълм Петршин — Б.пр. ↑](#)

ЛЮДОЕДСКА ИСТОРИЯ

От научна гледна точка трябва да разделим людоедите на три големи групи. На людоеди в Тихи океан и около Австралия; на африкански човекоядци, дали някога начало на дахомейците, чиито месоядни традиции усвоили ботокудите, и най-накрая познаваме голяма група островитяни южно от архипелага Огнена земя.

Всички тези поклонници на човешкото месо под въздействие на християнството си похапвали с апетит мисионери.

Като, разбира се, начинът на тяхното приготвяне бил твърде разнообразен. Може само да се съжاليا, че нито една от тези групи не издава списание с рубрика „Седмично меню за многочленно семейство“.

По тази причина ни се губят много неща и трябва да се задоволим само с отделни, твърде неясни по характер съобщения на онези клетки жертви на човешката ненаситност. Откъслечността в тези сведения се дължи на липсата на остроумие, което е напълно обяснимо от психологическа гледна точка. Когато се готвят да опекаат някого, той не може да събере мислите си. И все пак можем да кажем със сигурност, че:

В Нова Гвинея пекаат мисионерите на шиш, шпековани с евкалиптови листа и с подправки от Молукските острови. Без мазнина.

В централна Африка ги нарязват внимателно, обезкостяват ги и ги задушават в казан с доматен сос. С разширяване на културата ги поднасят и под формата на сандвичи.

Най-примитивен начин на приготвяне се забелязва при третата група човекоядци, които пекаат мисионерите без каквито и да било подправки. Натюр.

Следователно остава да си отговорим на въпроса, кои от мисионерите са най-вкусни? И тъй, какъв е асортиментът, който Европа предлага на диваците? Езуити, доминиканци, бенедиктинци. Англия и Германия — няколко вида пастори. От Швеция пристигат някои разновидности берфьор, свещеници от различни секти.

Но всички те са второкачествена стока. Мършави до такава степен, че и морска болест не ги лови.

Ето защо вождът на папуасите от остров Ророто, близо до Нова Гвинея, настояваше пред немския консул във Вилипуроро да не им изпращат толкова мършави пастори.

Това са накратко бележките за кулинарното изкуство на нецивилизованите народи както в Тихи океан, така и в Централна Африка и Огнена земя.

Както е известно, християните се делят на три големи групи: католици, евангелисти и православни.

По времето, когато се разигра тази печална история, в Москва живееше Алексей Дмитриев Курилович, служител в големия храм „Света Херувичка Космата“.

Алексей Курилович, лека му пръст, беше добър поп. Той измисли четиринадесет чудеса и понеже се сдоби от тях с 480 000 рубли, при него дойде началникът на полицията и му каза следното:

— Слушай, свеня такава, докато беше жив покойният священник Панурлов, твоят предшественик, за всяко чудо ни даваше половината от печалбата, а от еврейските погроми — трийсет процента. А ти, свеня недна, не ни даде и копейка. Стягай се за Сибир.

Отначало Алексей Курилович се стресна, но после взе да се пазари.

Обаче началникът на полицията го сръза:

— Ти много — много не го извъртай, свеня такава. Да не би аз да убих вдовицата Пракова заради парите й?

— Бог ще ме съди — въздъхна Курилович, — убих я, но ти нали получи тогава половината, Иван Иванович.

— Вярно, получих, но каква полза, тук дадох хиляда рубли, там — хиляда, и нищо не остана.

— Ами когато открадна от статуята на Света Станислава огърлицата, на мене, отче, даде само три перли от нея.

— Ами ти нали заповяда да заточат в Сибир евреина Аверек, на когото продаде перлите и му конфискува имуществото.

От караницата, която последва, стана ясно, че Алексей Курилович изнасилва жените, тръгнаха на поклонение.

Обаче православният отец отказваше да дава петдесет процента от всяко чудо и началникът отиде при архимандрита.

Бедният Алексей Курилович!

Архимандритът си раздели с началника на полицията богатството на добрия отец, а него заповяда да изпратят при диваците в Тихи океан, за да ги спечели за православната вяра.

Алексей Курилович беше колкото висок, толкова широк. Прие го на аудиенция самият велик княз Сергей, лека му пръст. Князът му набави към 4 000 икони, заедно с които тлъстият Алексей Курилович беше експортиран за чужбина, да учи диваците на православие.

По пътя отчето се чувствуваше отлично. Виждаше, че няма друг изход — или Сибир, или да покръства диваците.

На кораба през цялото време пъ „Господи, помилуй“ и акулите отдалеч ги заобикаляха.

Съгласно плана го свалиха с товара от свети образи на остров Рорамуро.

И сега нека се върнем към началото на нашия разказ. На остров Рорамуро живеят човекоядци от първата група, които пекат мисионерите на шиш, шпековани в евкалиптови листа и с подправки от Молукските острови.

Православната вяра и особено такъв тлъст мисионер като, Алексей Курилович, беше нещо ново за тях.

Те вече бяха опитвали езуит, пекли доминиканец, готвили даже пастор — евангелист, познаваха всички вероизповедания. Последователно бяха католици, после евангелисти и не знаеха нищо само за православната вяра.

Диваците сложиха Алексей Курилович в един кафез, за да го угоят.

И той се остави в божиите ръце, започна да проповядва на струпалите се пред кафеза православната вяра, като дебелееше с всеки изминат ден, докато накрая се пръсна. Месото му беше толкова вкусно, че на остров Рорамуро всички станаха фанатици — православни и неотдавна дори склониха един католически мисионер, преди да го набучат на шиша, да приеме православната вяра.

ВЪЗРАЖЕНИЯ СРЕЩУ КОНФИСКАЦИЯ

Апелационната сенатска комисия по печата разглежда в момента възраженията по делото за конфискуване на някаква брошура. Прокуратурата беше видяла в нея опит за нарушаване на обществения ред и сигурност.

Членовете на комисията седят зад една дълга маса, а от мястото, което друг път заема адвокатът, младият ентузиазирани автор, редактор от един социалистически ежедневник, защитава своята брошура.

Въодушевеният оратор, който говори като бог, е в разгара на речта си. Обяснява що е революция и еволюция, казва, че това и това изречение не може да възмути никого, защото е само един цитат от историята, която се изучава в училищата.

Председателят на сенатската комисия е вперил в него поглед, без да го чува.

Дългогодишната практика го е научила, че може да гледа говорещия в устата, без да слуша какво приказва.

Освен това на него му е все едно какво искат да му кажат. Той е опулил очи и прилича на изнурен воин, който, спейки, все върви и върви.

Председателят отново втренчва поглед и гледа, обаче мисли за съвсем други работи.

Ентузиастът, който защитава брошурата, си казва — „какъв интерес проявява господин председателят!“ — и се разпалва още повече. Говори вдъхновено, като гледа право в очите председателя, а той пък размишлява какво ли всъщност липсваше на сутрешното му кафе. Сметаната беше хубава според жена му, кафето като винаги — прясно, с колинска цикория, и въпреки това не беше като друг път.

Той съзерцава оратора и си мисли: „Поне маншети да си беше сложил.“

А ентузиастът, жестикулирайки, продължава да говори живо.

„Аха, оставил си ги на масата“ — забелязва господин председателят и хвърля поглед на своя съсед, съдебен заседател, член

на сенатската комисия.

Очите на последния говорят красноречиво, че възраженията му се струват прекалено дълги и че ще трябва да си подремне. И той се облакътява, сякаш сравнява текста на конфискуваната брошура, а за да не се вижда, натрупва пред себе си като стена кодекси и се унася в дрямка.

Но не за дълго, защото третият член на комисията го ръга и му шушне:

— Колега, пак ме мушка в гърба!

Понеже страда от ревматизъм, той трябва да се облегне назад в тапицираното кресло, тъй че не може да затвори очи, без да го види ораторът.

И сега гледа изтерзано, прозява се и вперва поглед в книгата пред себе си. Нарисувал е там с молив едно куче, на което бавно изтрива с гума опашката, краката, главата. Трие го машинално и размишлява за новия си мехлем.

После пак ръга колегата си отляво и му шушне:

— Как мислите, дали от парните бани има някакъв ефект?

Колегата му се стряска, промърморва на сън: „Оставете му молива!“ — и продължава да спи.

Унесен автор все говори и говори, брани остроумно творението си, а отляво се прозява на свой ред четвъртият член на комисията и, навеждайки се през господин председателя, взема хитреца му с хитрец крепостта от кодекси пред втория съдебен заседател с въпроса:

— Ще разрешите ли, колега?

Колегата се събужда и се взира опулен в този, когото в съдопроизводството наричат тъжител.

Сега четвъртият съдебен заседател си строи барикада от кодексите, подпира си брадата и се унася.

На пръв поглед това е неспокоен сън, но хора с по-голяма практика, като този член на сенатската комисия, се отърсват на бърза ръка от неудобството, че ще заспят като пънове по време на делото.

Такъв виртуозен сън е истинско чудо в тази професия. След малко заседателят се събужда, взема от върха на защитното съоръжение един кодекс, разлиства го, слага го пак на мястото му и продължава да спи.

Ораторът забелязва преместването на кодексите и продължава още по-ревностно, с желанието да ги убеди в несъстоятелността на конфискацията. За него прехвърлянето на кодексите от ръка на ръка е безспорно доказателство, че случаят страшно ги е заинтригувал.

Председателят е навел глава и върти палци под масата. Размишлява дали сутринта, когато купи пурите, не се е минал да даде повече пари.

Бърка под мантията и изважда от джоба на панталоните си портмонето, за да преброи съдържанието му. И вижда, че липсва една крона, когато обаче погледът му се спира на оратора, си спомня, че сутринта купи пет пури повече от обикновено.

Господин председателят се обръща към колегите си от сенатската комисия. Отляво спи само един под прикритието на кодексите, докато отдясно заспиват вече двама. Спят като зайци, с отворени очи.

После председателят чува някакъв шум в залата. И начаса се сееща, че онзи все още излага своите възражения, поглежда часовника си и установява, че той говори вече два часа.

Вляво, зад спящия съветник, скрит в своето леговище, все още продължава да бодърствува писарят.

Той си рисува разни чудовища, подписва се от скука и от време на време пак от скука стенографира някое и друго изречение от речта на въодушевения млад мъж.

— Уважаемият съд не ще отрече, че в изречението: „Мазолести ръце с проклятие се вдигат към небето“ няма нищо, което да подстрекава към бунт.

Бум! Тряс! Четвъртият член на комисията падна от креслото. Беше му се присънило за китайците.

Без да губи обаче присъствие на духа, той изрича на глас, вдигайки някаква хартия от земята:

— Гледай как без малко щеше да се загуби един акт!

Сепнат от трясъка, ораторът отправя към него поглед и продължава да говори като бог, гледайки го право в очите. Заседателят го съзерцава изправен, после си сяда, а в същото време председателят подрежда пред себе си неговата барикада.

Но за спане е вече късно. Ораторът свършва с молба уважаемата комисия да вземе под внимание тези мотивирани възражения и да отмени конфискуването.

Съдебните заседатели вземат от масата биретите^[1] си и председателят обявява тържествено:

— Съдът се оттегля на съвещание.

И те влизат в съвещателната зала и затварят вратата след себе си. Най-отпред председателят, а след него членовете на сенатската комисия.

В средата на залата има дълга зелена маса. Последен върви писарят. Сериозно и в пълно мълчание те обикалят един път около масата и председателят аха да хване дръжката на вратата, когато изведнъж се спира и казва:

— Още едно кръгче, щото възраженията му бяха бая дълги!

И те обикалят още веднъж около масата, след което влизат в залата. Пълен с надежда, ентузиастът гледа как си слагат биретите. Надзирателят го подканва: „Станете!“

И председателят започва да чете от празния лист:

В името на Негово Величество императора сенатската комисия по печата с правата на апелационен съд реши след съвещание, че изложените тук възражения се отхвърлят и конфискацията остава в сила! Причините ще бъдат съобщени допълнително в писмена форма.

Е, хайде по живо, по здраво!

[1] Съдийска шапка — Б.пр. ↑

ВИОЛЕТОВИЯТ ГРЪМ

През 1596 год. виолетовият гръм отиде на кардиналския консилиум в Рим, който взе решение богохулниците да бъдат умъртвявани от мълния.

И тъй като ставаше дума за неговото социално положение, виолетовият гръм се появи на консилиума, така да се каже, като гръм от ясно небе.

Щом се върна горе, той се оплака, че твърде стремително нахлул при кардиналите и поради това двама от тях ще ги погребват. И добави, че му се иска да отиде на погребението, което ще бъде много тържествено. Мина доста време, докато свети Петър му обясни, че няма да е хубаво, ако по време на погребението стане още някое нещастие. Виж, да погребваха някой таен еретик, тогава да тресне отгоре им, беше въпрос на чест.

И тъй, виолетовият гръм си гледаше от небето и се чувствуваше горд.

Той плю върху малките гръмове, които си играеха и лудуваха под него. Тези обесници не бяха ходили на кардиналския консилиум в Рим.

После го извикаха при Господ. Виолетовият гръм се върна оттам напълно съкрушен. Наказаха го с шест седмици домашен арест за това, че беше треснал кардиналите на римския консилиум. А беше сезонът на летните бури.

Напразно той се оправдаваше, че консилиумът реши богохулниците да бъдат поразявани от гръм и че ставаше дума за неговия престиж и интереси.

Архангел Гаврил му каза:

— На вас хич не ви върви — знаете ли, че убихте нашия най-дебел кардинал, който най-много допаднаше на вярващите? Това беше диващина от ваша страна.

От този ден виолетовият гръм внимаваше много да не направи пак някоя диващина. Веднъж един светец, когото познаваше само по физиономия, легна при него на облака да си поприказват. Светецът

започна да му разправя как на земята го пържили жив в олио и как ухаел.

Това дотегна на виолетовия гръм и той му каза.

— Извинявайте, но на мене вече ми е скучно. Тая сутрин срещнах най-малко петима мъченици и всичките ми разказваха какво ги правили преди да дойдат тук. До гуша ми дойде. Отначало беше интересно и оригинално, но да слушаш хиляда и петстотин години непрекъснато едно и също не е бог знае какво удоволствие.

— Ама, моля ви се, на кого да го разкажа, аз още на никого не съм го казвал, защото не можех да си спомня какво беше маслото, днес се сетих, че беше конопено — изрече мъченикът.

— Я ме оставете на мира с тия глупости — сърдеше се виолетовият гръм.

— Но това е толкова интересно — настояваше мъченикът. — Според вас кой от краката ми се свари по-бързо, десният или левият?

За да се откачи от него, виолетовият гръм, който вече не можеше да понася неговите врели — некипели, се спусна към земята.

Слезе по права линия и когато разбра, че е над някаква църква, беше вече късно. Виолетовият гръм продъни покрива и трясна в амвона. Поиска да се извини на проповедника, спря се за малко при него, но като видя, че отчето гори, се уплаши и през някаква жена потъна в земята. После тихомълком изчезна.

Когато след всичко това бягаше към небето, идеше му да се разплаче.

— Боже господи — каза си той, — пак я свърших като кучето на нивата. Де да хрумнеше сега на някого там, долу, като видя, че отецът изгоря, да каже, че са изпратили от небето огнена колесница да го вземе, както на времето пророк Илия. И тогава я бях забъркал една, добре че на земята майсторски потулиха работата. Сега, щом се качи на небето, проповедникът веднага ще се оплаче от мен. И ще стана за резил. Може и да е пристигнал вече горе.

Страховете на виолетовия гръм обаче бяха напразни. От канцеларията на пъкъла се получи следното съобщение:

„Току-що при нас пристигна един езуитски проповедник. Все още не сме го разпитали, защото е много изненадан.“

— М-да, един абонат по-малко — каза свети Петър, като изслуша съобщението.

Виолетовият гръм толкова се зарадва от тази неочаквана развръзка, че цял ден слуша усмихнат някакъв сладкодугмен дядка, който разправяше с възторг как поганците му вадили червата. Беше ясно като бял ден, че преувеличава, когато говореше за някакви си 372 метра.

После дойде ново известие от пъкъла, че проповедникът бил разпитан и твърдял, че тая работа свършил виолетовият гръм.

Въпреки очакванията си той получи нещо като похвала.

— Не си е струвало толкова труд за оня непрокопсаник, но добре сте направили — му беше казано на аудиенцията. — Вие наистина разклатихте доверието в божиите служители, но с това си осигурихте по-хубава работа. Ще удряте безбожниците.

— В духа на римския консилиум — добави виолетовият гръм и тръгна на разузнаване.

Намери се подходящ облак с отлична акустика, от който се виждаше добре. Тук се чуваше всяка дума от земята.

„Ето ти работа за мен“ — помисли си той, като нададе ухо и се вторачи.

Долу, в една къщурка лежи, на одъра рижав човек, а до него седи някакъв мъж, който по дрехите прилича на свещеник или капелан^[1].

— Влезте в правия път, Мацоуне, видяхте ли, че Господ ви наказва и сега не можете да се помръднете.

— Нещо ме е захапало в кръста и краката ми са като отсечени.

— И продължавате да богохулствувате.

— Гръм да ме удари, че това живот ли е, по дяволите!

Виолетовият гръм не чака повече и се втурна надолу.

Стоварва се върху къщурката и бум, тя се катурва, той се спуска обаче на леглото по нещо гладко и за да се задържи, се хваща за ръката на отчето. Отчето се катурва, а изплашеният гръм дим да го няма в обора, оттам на небето. И що да види. Изнасят капелана и камбаната бие на умряло, а Маноун ходи из стаята и си приказва:

— Дявол да го вземе, мина ми.

Когато разказа за това на един стар и опитен светец, той му каза:

— Вие не знаете ли, че в леглото човек може да си позволи да богохулствува? Не сте ли чували, че завивките са изолатор, а свещеникът — добър проводник?

— Но Мацоун на всичкото отгоре ходи!

— Че как няма да ходи, след като сте му направили такъв електрически масаж — рече кисело старият и опитен светец.
Виолетовият гръм се разплака.

[1] Помощник на свещеник у католиците — Б.пр. ↑

СПАСЕН

Не е важно защо Патял трябваше да увисне на бесилката. Каквото и да беше неговото престъпление, все пак той не можа да сдържи усмивката си — в нощта преди утрото, когато трябваше да го обесят както се следва, тъмничарят му донесе в килията бутилка вино и прилична порция телешко печено.

— Това за мен ли е?

— Да — каза съчувствено тъмничарят, — хапнете си хубаво за последен път. Ще ви донеса и салатата от краставички, не можах да взема всичко наведнъж. Ей сегичка съм тук. Ще взема само и белите хлебчета, връщам се веднага.

Патял се настани удобно на масата и блажено усмихнат захапа телешкото. Както се вижда, той беше циник, но иначе съвсем практичен човек, който гледаше да си поживее, колкото може още на света през няколкото часа, които му оставаха до сутринта.

Само мисълта, че всички тези хора, които днес сутринта му прочетоха, че молбата за помилване е отхвърлена и изпълнението на присъдата отложено с 24 часа, за да може осъденият да се подготви както подобава за успешното ѝ провеждане и да уреди своите правни въпроси, малко вгорчаваше залька му — всички тези хора, които ще го окачат на бесилката и ще гледат как издъхва, всички те и утре, и вдругиден и така нататък ще продължават да си живеят и спокойно да се връщат в къщи при семействата си, а него вече няма да го има.

Така философствуваше той над чинията с телешко печено, а когато му поднесоха салатата и хлебчетата, въздъхна и изяви желание да му донесат лула и тютюн.

Купиха му, значи, лула и му намериха тютюн, смес от обикновения „Тримата крале“ и фин тютюн за лула, за да си попуши, както му душа иска. Даже надзирателят сам му поднесе огънче, припомняйки му същевременно да се осланя на безграничната милост божия. Ако тук, на земята, вече всичко е загубено, то още нищо не е загубено горе, на небето.

Осъденият Патял помоли за порция шунка и за още един литър вино.

— Ще получите всичко, което искате, на хора като вас трябва да се угажда — каза надзирателят.

— Донесете ми, освен това, две наденички заедно с порция пача. Искам и един литър черна бира.

— Всичко ще получите, веднага ще изпратя да донесат — любезно каза надзирателят. — Защо да ви отказваме това малко удоволствие, животът е твърде къс, за да не вземе човек от него каквото може.

След като донесе исканото, той продължи да философствува с Патял, който заяви, че е напълно доволен.

— По дяволите — каза той, когато изгълта всичко, — сега пък ми се прияде дебrecенски колбас, сирене горгонзола, сарделки и разни други вкусни работи.

— Щом искате, ще ви дадем, честна дума, аз се радвам, че имате апетит. Надявам се, че до сутринта няма да се обесите. Виждам, че сте почтен човек. Какво ще спечелите, господин Патял, ако се обесите преди да ви сложат въжето, както си му е редът, по служебен път. Казвам ви съвсем откровено, че вие не може да го изпипате така добре, кълна ви се, и дума да не става! Искате ли още една халба, може и две? Днес бирата е превъзходна. Много върви с италианското сирене. Ще донеса тогава две халби, а със сарделките и дебrecенския колбас ще пийнете винце, любезни приятелю. Те по` вървят с вино.

Не след дълго ароматът на всички тези неща изпълни килията на Патял, който седеше сред хаоса от миризми и дъвчеше усърдно ту сирене, ту сарделки, като ги прокарваше било с бира, било с вино, според това кое му беше под ръка.

В момента той беше потънал във веселите спомени за една вечер, прекарана в също такова охолство, на свобода, на терасата на един горски ресторант, където навън, и пред прозорците, блестяха в лъчите на слънцето листа и клони, а срещу него, дебел като надзирателя, седеше стопанинът на този рай, който не млъкваше и го караше да яде и пие също като надзирателя.

— Разкажете ми някой виц — помоли Патял и надзирателят започна да му разправя усърдно един от най-новите мръсни вицове, както сам се изрази.

После Патял поиска да му донесат плодове и бонбони или пък сладкиши с чашка кафе.

Желанието му бе задоволено.

Когато привърши и с това, пристигна свещеникът на затвора, за да утеши душата на осъдения.

Свещеникът беше веселяк, благ и любезен, като всички останали тук, които толкова се грижеха за него, на смърт го осъдиха и утре щяха да го обесят.

— Бог да ви закриля, момко, утре рано сутринта всичко ще свърши, не се отчайвайте. Изповядайте се и гледайте весело на света с упование в бога, защото бог обича грешниците, които се разкайват. Има и такива, които, ако не се изповядат, цяла нощ ходят из килията и се вайкат, зная, че това хич не е приятно и че главата на човек може да се пръсне от болка, но виж, който се изповяда, той спи и през тази последва нощ със съня на праведните. Какво му е на него! Още веднъж ви повтарям, момко — ще ви олекне, щом си пречистите душата от греха.

В този миг Патял пребледня. Нещо го присви в стомаха, прилоша му страшно и той понечи да повърне. Но не успя, защото получи колики в стомаха, по челото му изби студена пот.

Свещеникът се уплаши. Нова вълна го гърчове обхвана затворника. Патял се превиваше от болки в ъгъла.

Дойдоха и останалите надзиратели и го отнесоха в болницата на затвора. Съдебните лекари въртяха глави в недоумение. До вечерта температурата му се повиши, а в полунощ лекарите обявиха състоянието му за критично и единодушно констатираха, че в случая става дума за отравяне.

Прието е тежко болните осъдени на смърт затворници да не се бесят, затова тая нощ не издигнаха бесилката.

Вместо това промиха стомаха на Патял и анализът на остатъците от храна в стомаха му показва наличие на ботулинова отрова в парченцата наденички, които се намираха сега на блюдото заедно с останалата неусвоена част от храната, изпомпана от стомаха му.

Медицинското заключение гласеше, че наденичките под влияние на топлината се разложили химически и възникналият вследствие на това ботулин бил причина за острото отравяне на Патял.

Беше извършена незабавно проверка в магазина, откъдето бяха купени наденичките, и на място беше установено, че месарят не спазвал санитарните изисквания, тъй като не държал наденичките в лед. Случаят беше предаден на държавната прокуратура, която заведе следствие срещу месаря за посегателство върху здравето на гражданите.

Сред съдебните лекари, които лекуваха Патял, имаше и един млад отзивчив лекар, който с интерес проучи историята на болестта му и с всички сили се стремеше да му спаси живота, тъй като случаят беше необикновено тежък и интересен.

Денем и нощем той усърдно бдеше над Патял, така че след две седмици можа да го потупа по гърба и да му каже:

— Вие сте спасен!

На другия ден обесиха Патял, както си му е редът, защото неговото физическо състояние вече позволяваше да му нахлузят примката.

Но месарят, който с развалените си наденички удължи живота на Патял с две седмици, беше осъден на три седмици строг тъмничен затвор за посегателство върху здравето на гражданите.

Лекарят, който спаси живота на Патял, получи похвала от съдебните власти.

КАКВИ СА ЖЕНИТЕ

Признавам, че винаги съм имал проблеми в дамско общество. И то доста големи, тъй като се страхувах много от жените. Подозирах, че те са същества, които със своята нежност и очарователна външност искат да си подсигурят живота и да завъртят главата на някой мъж, за да го заведат под венчилото.

Опитът на милиони мъже от всички възрасти според мен ясно говори, че в съпружеския живот има нещо страшно. Както индийският заек, когато отиде да пие вода от реката, попада в гърлото на крокодила, тъй и мъжът бива погълнат от жената и бива прегазен, смачкан, пребит, разстрелян! А когато не успее да стори това, онова ехидно същество го инквизирира с тенджерите си, с блудкавите си чорби и с какви ли не други средства за бавна смърт. Неговата необикновена нежност преди сватбата се превръща след това по най-малкия повод в истински бяс, в безмилостно опустошаване на кухненските съдове, в страшни гонения на съпруга, който изпитва мъките на първите християни...

В началото тези лукави същества се правят на много мили, разумни, изпълнени с любов. Гласът им омеква от вълнение, те ви прегръщат и целуват, щом им падне сгоден случай и вие се хващате на тяхната благосклонност, на целувките и прелестното интимно стисване на ръката, на онзи техен гальовен поглед, пълен с коварна доверчивост и залепвате като муха на мухоловка. Оттук нататък лошо ви се пише. Така залепнал ви закарват в църквата и гоненията на първите християни са нищо в сравнение с онова, което после ще изпитате.

Сладките погледи стават сърдити, вместо целувки ви гонят от кухнята, когато пушите. Онова крехко създание започва да ви нарежда как да се обличате, тропа с крак, скърца със зъби, прави физиономии като че ли иска да ви глътне, трепери от ярост, щом ви погледне, и хвърля всичко, което му падне под ръка. Нежното създание ви псува като каруцар и същевременно си мисли, че сте се отървали леко, след като не ви е стъпкало на място с малкото си краче. Врича се, че рано

или късно ще ви види сметката, тъй като запръжката е загоряла и вие твърдите, че не бива да се слага в супата.

Вдига шум до бога, когато навън е кално, плаче и беснее, защото обувките ви са изкаляни. Остава ви да чакате пред вратата половин час и да си бършете обувките в изтривалката, за да не окаляте кухнята, а като ви отвори, виждате, че целият под е в сажди и пепел, защото преди един час идвал човек да поправи печката. Това варварско отношение ви нервира и не знаете какво да кажете, а в този момент тя се нахвърля върху вас, че не ѝ казвате какво ново има в службата, на улицата, по света.

И тъй като току-що ви е наругала, промърморвате:

— Но, мила, та аз не знам нищо.

Тогава тя започва пак да тропа с крак, да скача, да се ежи като котка, да скърца със зъби, да си удря главата в масата, разбира се, така, че да не я заболи, отворя вратата и вдига страшен шум, за да разберат всички съседни, като при това ви изкарва негодник без капчица съвест, позор за човешкия род.

После ви казва, че изобщо не я обичате и чака да я молите за прошка, и плаче, и си скубе косите, раздира си блузата и иска да ѝ купите три нови, и пак гюрултия и викове, че това е цигански живот при тези отношения, които ще се оправят, едва когато скочи от прозореца.

Отива към прозореца, но вие не се помръдвате. Тя се връща обратно и крещи, че сте коравосърдечен, че искате смъртта ѝ и само чакате, за да приберете оная мръсница...

— Коя мръсница, мила?

Тя, разбира се, няма да ви каже името, което не знае, на оная, която съществува само във фантазията ѝ, и изведнъж се прави на изоставена съпруга и крещи, че всички мъже са негодници, способни само да тормозят жените си, които са им отдали всичко, каквото имали и било позволено.

При тези думи започва да се облича и да ви заплашва, че отива при майка си и при баща си и че ще продаде мебелите, че те са нейни и започва да ви рита, да хапе, да ви удря плесници, да ви плюе в лицето, накрая хвърля по вас гърнето със сажди и надава страшен вик, че в този вид не може да се покажете пред хората, че не обръщате внимание

на външността си и повтаря: „Боже, защо съм още жива!“ Окайва се, че се е родила, а вие казвате на този крокодил, на този тигър „мила“!

И когато най-последно всичко утихне, тя ви инквизираща цели три дни с ядене от доматиен сос или с някое друго, което не обичате, готви ви всеки път онова, което и през ум не ви минава и което не можете да гледате.

И се държи с вас като с провинило се куче, а в същото време си подсвирква като гамен и през пет минути избухва в плач.

Когато се връщате в къщи от работа или от друго място, гледа тъжно, ходи като мъченица.

Говори с въодушевление за гробища, умиращи надежди за щастие, споменава за някакъв мъж, който я поздравил, когато отивала да пазарува, и очите ѝ светят при думите, че бил рус или чернокос. Обича да говори винаги за противоположния на вашия цвят коси и мустаци, най-накрая втренчва поглед във вас и възкликва: „Пфу, ти започваш да оплешивяваш, повдига ми се от теб“! — и ви цапардосва с чинията.

Такова е мнението ми за жените.

МОЯТА СКЪПА ПРИЯТЕЛКА ЮЛЧА

I

Аз наистина не знам да има по-прелестно създание от тесноносия павиан. И се чудя, че леопардите се боят от него, а покойният Брем^[1] го очерни тъй грозно, наричайки го изрод. Вярно е, че когато го зърнете за пръв път, ви се струва като някакъв звяр, излязъл от апокалипсиса или пък от картините на спиритистите, но щом свикнете с него, ще видите, че под външността на дявол се крие добър характер и че само хора, които не са го разбрали, искат да го изкарат чудовище.

Разрешете ми да отбележа също, като човек, който се занимава със зоология, че тесноносият павиан е единствената маймуна, чиято козина не смърди. На времето, когато продавах животни, бях принуден да понеса много упреци от своите клиенти заради отблъсващата миризма на различни видове маймуни.

Именно затова мога да си послужа с думите на своя помощник Чижек: „Разрешете, уважаеми господа, да ви препоръчам тесноносия павиан.“

[1] Немски природоизпитател, зоолог и пътешественик, автор на поредица „Животът на животните“ — Б.пр. ↑

II

Павианът се казваше Юлча. Тя беше изключителна красавица. Имаше източен нос, къса сребристокестенява козина с аромат на мускус, кафяви очи и малка интеллигентна опашчица, толкова къса, че събуждаше надежди да изчезне напълно у потомците от следващите поколения. Попадна при нас по странно стечение на обстоятелствата. Някакъв дресьор на маймуни я купил от цирка на Хагенбек в Щелинге, недалеч от Хамбург. Самият той имал цял пансион с маймуни. Юлча получила добро възпитание. За две години се научила да си облича сама някакъв омацан бален тоалет с дълъг шлейф и една мъжка тиролска носия с перо на шапката. После я научили да кара в кръг малък велосипед, да яде с нож и вилица, да пие от шише. В пансиона я научили също да плюе много сръчно черешови костилки в мишена. Госпожица Юлча процъфтявала на дух и тяло и имало надежда, че ще се отучи да си пощи бълхите в присъствието на хора, да се чеше отзад и да търси въображаеми въшки по главата на своя учител и на всички наоколо.

Най-после всеотдайният учител решил да покаже своята ученичка в пражкото Варие. Но преди това искал да я представи с рекламна цел в редакциите на ежедневниците. Трябвало обаче да се откаже от намерението си, след като Юлча изплюскала в първата редакция някаква важна статия, подготвена за вечерния вестник, и поляла с мастило главния редактор. След този случай редакторите разбрали от опит, че е по-лесно да се изхвърлят дресьорите на маймуни, отколкото самите маймуни. Учителят на Юлча отдавна излетял в коридора, но самата тя била все още в редакцията. Седяла върху библиотеката, разглеждала някакъв географски атлас, който докопала на масата, и с явен интерес изтръгвала една след друга картите. Главният редактор се затворил в телефонната кабина заедно с още двама редактори и всички умували какво да правят с тоя висок повече от метър дявол със страшни зъби, който междуременно запратил с всичка сила телефона в земята и хвърлял през прозореца на улицата всевъзможни ръкописи от бюрото на главния редактор. Юлча

обаче си отворила с достойнство вратата към коридора и като прегърнала учителя си през врата, слязла с него по стълбите и се настанила в автомобила, с който пристигнали.

Оттогава господин Харди не я водил повече по пражките редакции и с нарастващ ужас чакал да види как ще завърши представянето ѝ във Вариетето.

Не било особено блестящо. Когато я извел за ръка на сцената, облечена като тиролец, и се поклонил — нещо, което Юлча много сръчно повторила — той се обърнал към публиката с кратка реч, в която нарекъл Юлча осмоото чудо на света.

Отначало тя гледала наоколо безучастно, но в един момент хвърлила поглед към оркестъра и изчезнала сред музикантите. От оркестъра обаче скочила много бързо между първите маси с цигулка в ръце и се настанила на една от масите пред някакъв възрастен господин, който от уплаха започнал да я гледа през бинокъла си. Публиката взела да ръкопляска, тъй като помислила, че това влиза в номера. Доволна от успеха, Юлча праснала с цигулката по главата симпатичния господин и му грабнала бинокъла от ръцете. След това започнала да скача от маса на маса, раздрала блузата на някаква дама, хвърлила бинокъла по обертелнера и се изкатерила в галерията, откъдето взела да хвърля долу в партера шапки. Публиката била обзета от паника.

Напразно господин Харди крещял от сцената да не се страхуват, че тя е много хрисима и послушна маймуна и че след малко щял да възнагради зрителите за това, като им покаже един дресиран кротък тигър. Залата се изпразвала с невероятна бързина. Момчетата от персонала успели да проникнат най-после горе в галерията и след продължителна борба да вържат Юлча. При това тя така изпохапала със зъбищата си един от тях, че се наложило да го закарат с линейка в болницата. След като въдворили ред и полицията изблъскала тълпите от касите, където те гневно настоявали да им върнат парите, господин Харди намерил за най-уместно да ми се обади по телефона.

И го стори без колебание:

— Ало, разбрах, че обичате да купувате сензационни животни, това е много похвално. Считайте ме за свой добър приятел, който няма да ви подведе. Виждал ли сте някога маймуна, която се секне в носна кърпичка?

Отговорих му, че съм виждал, тъй като самият аз успях веднъж да приуча на това един макак^[1]. Той дори не се разделяше с малката си кърпичка, която носеше винаги в лицевите торби на муцуната си. Щом поискаше да се изсекне, изваждаше си просто кърпичката от устата, обърсваше си носа и най-спокойно я пъхаше пак вътре. Продадох го на една баронеса, която получи от него катар на стомаха — от този забележителен макак.

— Ало — продължи господин Харди, — аз започвам с това, с което вие сте свършили в дресурата. Виждали ли сте маймуна, която да яде с нож и вилица?

— Да, господине, имахме даже един маго^[2], който беше толкова даровит, че гълташе ножовете. Дадохме да му направят аутопсия и по този начин отново се сдобихме с целия комплект прибори за шест души.

— Ало — чу се друг глас в слушалката (Беше импресариото.), — ало, хайде да говорим като бизнесмени. Става дума за много кротка маймуна, теснонос павиан. Това е прочутата Юлча, която беше на афишите. Кара колело, пие от шише, сама си облича бална рокля с шлейф и носия на тиролец, а знае и много други смешки и номера. Ще ви я преотстъпим с всичките ѝ джунджурии за двеста крони. Никак не ни се иска да се разделяме с нея, но не е свикнала с публика. Впрочем след малко сме у вас.

Телефонът изщрака в ухото ми и след петнайсет минути докараха с кола Юлча, овързана с въжета като злодей. Занесохме я долу в кухнята, където къкреше яденето за една дузина кучета и се въртяха няколко кутрета. От страх те се завряха в ъгъла и със сърцераздирателно скимтене чакаха да видят какво ще стане.

Спазарих се с господата да им дам за Юлча сто и шейсет крони, тоалетите ѝ ми връчиха безвъзмездно и някак подозрително бързо си взеха с мен довиждане. След като си заминаха, аз извиках помощника си Чижек и му наредих да развърже павиана. Той коленичи пред мен и взе да ме заклина, че бил единствената опора на майка си — нещо съвсем невярно, тъй като преди доста време беше избягал от къщи. Щом видя, че и това няма да му помогне, той ми поиска пет крони аванс, като изтъкна, че трябвало да се подкрепи за такава трудна и рискована работа. Накрая се задоволи и с две крони и отиде да пийне за кураж.

Върна се след три часа. Видях го как отвори пътната врата и хлътна в къщата. Известно време отдолу долиташе някакъв шум, после настъпи тишина. Проверих дали бяхме платили за Чижек застраховка живот и като се убедих, че имаме такава, поуспокоен, слязох долу.

Отворих предпазливо кухненската врата. Виждаше се, че Чижек беше изпълнил задачата си. Под слабата светлина на газената лампа ми се представи трогателна картинка. Чижек лежеше на леглото, победен от изпития кураж за две крони. Беше развързал Юлча, която очевидно мислила, когато я връзвали, че я учат на нещо ново. И беше използвала току-що свалените от Чижек въжета, за да му свърже в едно ръцете и краката. По време на цялата операция клетият ми помощник спял, проснат на леглото като труп. Юлча наслагала около него всички кутрета, които намерила в стаята и сега тършуваше в косата му. Малките кученца тихо и мъдро чакаха да дойде и техният ред.

Така Юлча се запозна с мен. Развързах Чижек, при което тя ми помагаше, после ме улови за ръката и не се пусна от мен, тъй че ща не ща, трябваше да я заведа горе. Там ѝ дадох ябълка и хляб. От този миг тя сигурно не би направила нито крачка без мен, ако можех да правя всичко онова, което самата тя правеше. Но аз не умеех да скачам от дърво на дърво, после върху корнизата на прозореца и от корниз на корниз да отивам на покрива. Забелязах също, че необичайно много я огорчава и фактът, че не мога да се люлея на полилея.

Същата вечер, когато дойде при нас, тя скочи на полилея и напусто ме мамеше да направя същото. Но той едва ли щеше да ни удържи, тъй като се изскубна още в началото под тежестта на павиана. Големият газен полилей падна на пода, лампата експлодира, пламнаха мебелите, после пердетата, подът. Докато аз звънях в пожарната, Юлча избяга през прозореца и от отсрещното дърво съзерцаваше необичайните пламъци, които бълваха навън.

Когато пожарникарите пристигнаха, трябваше да изнесат Чижек, който си спеше най-спокойно. Юлча затрудняваше донякъде спасителните работи, защото отиде при помпата и започна да се люлее ту на едното, ту на другото ѝ рамо. Някои от присъстващите твърдяха, че така помагала на пожарникарите. Аз лично много се съмнявам. Със същия успех биха могли да твърдят, че онази нощ, когато се разходи до параклиса на гробището Малвазинки и започна да

се люлее там на камбаната, че е била на умряло за онзи трамваен служител, когото малко преди това случайно срещнала и му грабнала шапката — в резултат добрият човек получил удар. Въпреки това тя беше много мило същество. За да не ѝ се сърдя, оная нощ ми донесе от гробището една ламаринена табела с надпис: „Тук почива моят обичан съпруг. Чакай ме, доскоро виждане!“

След като потушиха пожара, с Чижек и Юлча се настанихме в единствената незасегната стая на първия етаж. Юлча седна на кушетката разумно и взе да къса полека някаква жилетка от костюм, която беше задигнала отнякъде в паниката. Жилетката не беше на никой от двамата ни, тъй че ние не ѝ пречихме в това занимание.

Чижек също като мен седеше спокойно и мълчаливо на масата и наблюдаваше Юлча.

Изведнъж той произнесе с успокоителен тон:

— Сто и шейсет крони хич не са много за нея. Даже ми се вижда, че е много евтина.

Пернах го по главата. И продължихме да седим безмълвно чак до 11 часа през нощта — аз, Чижек и Юлча с чуждата жилетка, потънали в размисъл, всеки за своите работи.

Минаваше единайсет, когато хванахме Юлча за ръце и я заведохме в градината при голямата клетка, останала от щрауса нанду, когото плъховете излапаха една нощ. Понечихме да я затворим вътре, но тя бръкна в устата си, извади оттам един джобен часовник и ми го подаде.

Заклучихме я в клетката въпреки подкупа и аз казах на Чижек, който разглеждаше часовника:

— Как ви се струва това?

— Чудна работа — отговори той, — аз не бих издържал толкова време с часовник в устата.

За часовника никой не се обади. Носих го допреди една година. Беше от пеещите и вървеше много точно.

От това си направих заключение, че вероятно е бил на някой по-заможен човек от зрителите, дошъл да види как хубаво гори нашата къща.

Лека-полека Юлча привикваше към новия си дом, не можа да обикне само готвачката Фани. Може би защото тя имаше повече тоалети от нея. Клетата Юлча имаше само една пола — наистина с

шлейф, но това си беше сиромашка работа. Един ден, като се качила горе, тя отворила стаичката на госпожица Фани и започнала да разглежда тоалета ѝ — хубаво ново костюмче, праметнато през стола. Отначало Юлча харесала повече блузата. Нахлузила я, но понеже ѝ висяла отвсякъде, се опитала да я облече по друг начин. Пъхнала си главата в ръкава, който, естествено, се пукнал по шевовете, за да ѝ стане. Половината от блузата обаче, която се спускала от раменете ѝ, се влачела по земята. Тогава тя я съблякла и нахлузила през краката си скъсаната част на ръкава, а остатъка от блузата ловко намотала около главата си като тюрбан. Но и това не ѝ харесало, по думите на Чижек, който надничал през прозореца с интерес и бил любопитен дали Юлча ще съдере и новата пола на госпожица Фани, докато си приготви тоалета.

Отишъл в кухнята и кратко и ясно съобщил на готвачката:

— Госпожице Фани, всичко свърши.

— Кое?

— Вече се нагласи.

— Кой?

— Юлча в новия ви костюм. Половин час ѝ трябваше, докато го намъкне. Ей я, къде отива към кучкарника.

Аз също станах свидетел на това как Юлча отиваше да се представи гордо в новия си тоалет на една дузина любопитни псета. Тя обикаляше около клетката с някаква пръчка в ръцете. Кучетата изразяваха радостта си с весел лай. И за тях това беше интересна и живописна гледка. Юлча си беше направила от полата на Фани нещо като тога, разкошно праметната пред едното рамо. От другото ѝ рамо висеше предницата на блузата с лъскави копчета като част от хусарска пелерина. Останалата половина от блузата образуваше подходящ тюрбан и Юлча като цяло приличаше на фалирал патриарх.

Със страшни проклетия госпожица Фани се нахвърли върху красавицата — патриарх.

Пенсионираният директор на един старчески дом после се кълнеше, че никога не бил виждал да смъкват с такава бързина нечия дамска пола. Бедната Фани! Отиде да спасява остатъците от новия си костюм, а загуби още една престилка и една пола, за щастие обаче имаше дълги долни гащи, измайсторени от някакъв голф, останал ѝ от младежките години.

Юлча прескочи най-спокойно оградата с престилката и полата в ръце и като пресече улицата, отиде де се поразходи в парка Кламовка. Върна се в къщи късно през нощта, а от тоалета ѝ нямаше и следа.

Само на телеграфните жици на шосето от Била Хора нагоре към Випих доста време, като опърпано знаме, вися черната пола на Фани. Още същия ден нашата готвачка ни напусна. Остави няколко реда, в които, тъй като не умееше да се изразява, беше написала, че честното ѝ име е „поставено публично под съмнение“.

[1] Дребна тесноноса маймуна — Б.пр. ↑

[2] Безопашата маймуна от рода макак — Б.пр. ↑

III

Освен радост, понякога се случваше моята приятелка Юлча да ми причини и горчиви мигове поради това че не проумяваше какво всъщност искам. Когато седях в градината, тя често не разбираше какъв е оня предмет, който я карах да ми донесе от къщи. Днес, като си мисля за тези незначителни произшествия, стигам до извода, че съм действувал безсистемно. Колкото и умна да беше, много понятия не можеше да схване отведнъж. Признавам, че това беше грешка в метода ми на възпитание. Вярвам обаче, че ако пак ми попадне в ръцете някой от прелестните тесноноси павиани, ще се постарая и двамата да бъдем по-благоразумни.

Случи се така, че една неделя, следобед, дойдоха у нас двама артисти от цирка, които искаха да купят някое рядко животно.

Отначало разговаряха на двора с Чижек, който даде воля на въображението си и започна да им предлага някаква много кротка голяма змия, която, уж за да не прихване бяс, бяхме занесли у един селянин недалеч от Прага. Повтарям, че беше неделя следобед, когато Чижек обикновено пиеше меланхолично под сянката на дърветата пред къщи своите шест бири.

От време на време той изреваваше към кучкарника, където псета от всякакви породи лаеха туристите, влачещи се по прашния белохорски път: „Лягай!“

Кучетата, разбира се, надаваха още по-силен вой и гълчаха дотогава, докато Чижек не спря да им напомня.

Днес обаче бирите бяха повече от шест и присъствието на артистите го настройваше романтично. Аз го слушах как след нещастната кротка змия и беса преминава към някаква едногърба камила, която сме държали у едно семейство в Пълзен.

По-възрастният от артистите кимаше доверчиво с глава, докато по-младият непрекъснато повтаряше:

— Не може да бъде, бас държа, че това е невъзможно.

Чижек обаче продължаваше да описва нашите съкровища, а на мен ми се струваше, че съм на непознат континент, изобилствуващ с

какви ли не животни.

— Ваша милост, имаме едно малко кенгуру с къса козина и едно по-голямо, рунтаво. И двете си живеят във водата, по-малкото може да наостря уши като куче. Намират се в един резерват и ако господинът пожелае, можем да му съобщим с пощенска картичка цената им.

— Не може да бъде, бас държа, че това е невъзможно — вече по навик повтаряше по-младият.

— Добре, а какво имате тук, при вас? — попита най-накрая възрастният. — Видяхме вече кучетата ви, но те не струват, тъй като...

И той направи убийствена критика на нашия кучкарник. Не му харесвал на първо място прясно боядисаният дог, който приличал на Арлекино. Аз казвах на Чижек да го напръска със сикативи, след като му направи хулавите петна, но той беше забравил. Сутринта догът сигурно е застанал под някой капчук и боята беше пуснала.

По-младият пък не харесваше голямото месарско куче — според Чижек единственият мастиф в Европа, — което ние за по-убедително бяхме вързали за един дирек с три огромни синджира, защото мастифите са най-свирепите кучета и в Чехия ги нямаше, така че беше все едно какво щяхме да покажем на посетителите. Младият беше възмутен от това, че мастифът, който му показахме, още отдалеч му протягаше лапа и радостно въртеше опашка.

Неговата злонамерена критика прекъсваше по-възрастният, ръмжейки:

— Хайде, друго ще ни предложите ли?

Беше ясно, че Чижек много рафинирано гледа да изостри любопитството им до крайност.

— Освен това имаме гълъби — спокойно продължи той.

— Какво? — изкрещяха двамата заплашително, но в този момент Чижек изрече тържествено:

— Позволете, уважаеми господа, да ви препоръчам най-горещо нашия теснонос павиан. Двамата с шефа са в градината.

Така заради Юлча се запознах с братята Шнайдер, циркови артисти. По-младият имал едно обучено прасе, с което си изкарвал прехраната цели три години. После загубил ангажимента си, изял прасето и станал неуязвим факир. Веднъж обаче се наранил наистина, получил отравяне на кръвта, изоставил факирството и с по-големия си

брат станали клоуни. Той се разприказва за това, че имали нужда от някакво животно, което да ги допълва.

Междувременно Чижек се завърна от сайванта. Днес бяхме затворили Юлча там за наказание, защото по някакъв начин се беше добрала до пианото и бе успяла да го разглоби, наистина само отчасти, но с много по-голяма бързина от някой опитен акордьор.

Тази добра душа беше отнесла със себе си в сайванта доста от черните и белите клавиши, така че в пианото останаха да зоят много приятни дупки. Аз ѝ бях признателен за това, защото два пъти седмично идваше да свири у дома дъщерята на нашия счетоводител. Баща ѝ си беше скрил в пианото една бутилка вишновка и Юлча използва случая да я изпие. Наложих да я затворим, за да не направи нещо безразсъдно в това възбудено състояние.

Завръщането на Чижек не предвещаваше нищо радостно. Като гледаше измъчено, той ме извика настрана.

— Лоша работа, шефе, маймуната се напоркала като пор — занарежда той.

Скарах му се да зареже тези блудкави каламбури и да казва по-скоро какво е станало.

— Не дава дума да ѝ издумаш и не иска да се облича — продължи отчаяно той. — Първо ѝ облякох балния тоалет с шлейфа, но тя искаше да навлече върху него и тиролските дрехи. Тогава ѝ казах, че щом иска да се представи на господата като тиролец, може, но първо трябва да ѝ съблека полата. Тя ме послуша, но щом ѝ облякох тиролските дрехи, взе да намъква отгоре им балния тоалет. Тогава смъкнах от нея всичко и ви го нося, поне да видят хората какви хубави дрешки си има.

— Но това не е всичко — каза той още по-печално, — исках да им покажем как кара колелото и ѝ го занесох. Тя седна на него и изведнъж мина през вратата, профуча нагоре по шосето и изчезна.

— Никаква я няма — добави той унило, — и те изобщо няма да ни повярват, че имаме в къщи нещо подобно.

Разбира се, не ни вярваха. Напразно Чижек им показваше нейния бален тоалет, тиролската носия и шишетото, от което пиеше.

Младият беше страшно нахален.

— Да не мислите, че ще ви дадем капаро за тоя, дето духа. Камилата ви била при някакво си семейство в Пълзен, двете кенгура —

в някакъв резерват и сега, когато трябваше да ни покажете павиана, той изведнъж избягал на велосипед. Каква дяволска случайност, господине.

По-големият брат, като говореше за някакви мошеничества, възкликна иронично:

— Господата ни показват даже шишето, от което пиела, че то си е най-обикновено бирено шише.

И те си тръгнаха с остри изрази за несолидността на нашето предприятие. На външната врата младият се обърна и като спря някакъв минувач, посочвайки към мен, каза:

— На този господин му избягал на колело един павиан.

Напразно до късно през нощта чаках да се върне Юлча. На сутринта чух гласа на Чижек, който идеше от сайванта:

— Значи най-после се върна. Къде ти е колелото? Казвай къде е колелото?

Но Юлча не искаше да си признае.

IV

Седях на пейката пред къщи и разговарях с Чижек, който ми даваше нещо като седмичен отчет на предприятието, баланс за всички произшествия, които се извиваха около фирмата ни вместо лавров венец.

— Когато в понеделник избяга оня зъл булдог, аз си помислих, че хубаво я подкарахме тая седмица.

— Имахме ли много неприятности заради него?

— Искан ли питане, шефе, аз си знаех, че ще стане нещо, още като тръгнах да го търся. Не предполагах, че ще доведе някакво чуждо куче. Ами че главата на онзи булдог беше досущ като на нашия и беше свиреп колкото нашия, когато го теглех от магазина, пред който чакаше господарката си. То и във вестника после имаше опровержение на това, че сме крадели кучета, е, в участъка комисарят ми каза: „Грешката си е грешка“, но съм любопитен да видя как той щеше да ги разпознае едно от друго, след като не може да различи виновен от невинен.

И Чижек обърса с ръкав едновременно една сълза и носа си:

— Винаги съм казвал, шефе, че щом в понеделник ми избяга някое куче, после през седмицата започват да изчезват едно подир друго. Както стана веднага след това във вторник с пинчера на инженера, който ни даде десет крони, за да го отучим да хапе. Аз още тогава му казах, че и за двадесет крони няма да се отучи да налита на хора, по-добре да си го остави в къщи, ама вие като сте си такъв добряк и сте готов да направите всичко за рекламата на предприятието. Та значи пинчерът изчезна още във вторник. Мислех, че си е тръгнал за в къщи и телефонирах на инженера, че неговият Боек е вече на път. Днес е събота, а той още не се е прибрал. Ще си имаме големи разправии с тая работа, шефе, аз не искам да имам нищо общо, сутринта господин инженерът ми каза по телефона, че е сигурен, че сме продали неговия пинчер, както синовете на Яков продали Йозеф. В сряда трябваше да заровим останките от ангорската котка, която златките изплюскаха. Аз им казвах, шефе, да ги сложим в железни клетки, защото ще прегризат сандъка и ще видят сметката на

ангорската котка, те си искат месо, а не само листа от салата. Очите им бяха едни такива кръвожадни. Когато им слагах маруля в сандъка, те лягаха отгоре ѝ и ме гледаха тъй, че да ти настръхнат косите, а пък са толкова мънички, човек може да изяде пет наведнъж.

— Да не сте ги изяли?

— Само трите, които утрепах върху котката, шефе. Другите четири ми се изплъзнаха. Направихме си ги с коларя задушени с лук. Месцето им е бяло, но малко се усещаше миризмата на дивеч от това как диво се нахвърлиха на котката. В четвъртък имахме късмет да продадем двата декоративни фазана. Опашката на мъжкия беше малко пооскубана от дакела. Щях да откъсна от пауна няколко пера и да ги пришия на фазана, но си помислих какво ще кажете, като се върнете в събота и видите пауна така ошмулен. И освен това ми се струва, че сделката нямаше да е почтена. В петък продадохме една руска хрътка, а друга една избяга. Счетоводителят каза, че те следователно се анулират.

Такава беше равносметката за моето едноседмично отсъствие. Бях отишъл в Дрезден с намерението да купя нещо подходящо от тамошната зоологическа градина, обявена за разпродажба. Там ми предлагаха за осемстотин марки един стар куц лъв с излиняла козина. Даже и да му бях сменил кожата с нова, пак щеше да си остане хром. Миналото му беше наистина славно, преди десет години разкъсал в цирка своята укротителка, но какво да го правя сега? Кой щеше да го купи? И все пак аз донесох нещо оттам. Египетски ихневмон. Животно къде-къде по-малко от лъва. Скрих го под палтото си, за да не плащам на границата мито, и това си имаше своето преимущество, защото във влака ме сложиха в отделно купе. Ихневмонът е между впрочем много нещастно животно. Като хищен бозайник Брем го праща при поровете, но те не миришат. Какво да прави тогава бедничкият?

— Вижте какво, Чижек, я ми обяснете, моля ви се, какво значи това — когато показах на Юлча египетския ихневмон, тя измърмори нещо и след малко се появи със златно пенсне на носа. Вие ми разправяхте, че докато ме нямаше, не е правила нищо лошо, обаче аз се опасявам, че това пенсне е свързано с някоя печална история — казах аз на своя верен помощник.

— Не се безпокойте — ми отвърна Чижек, — пенснето не е на никого от персонала. Тук беше баронеса Добрженска, за да си поръча

шест ловни кучета. Дойде по препоръка на княгиня Колоредо-Мансфелд, но щом влезе, притича Юлча скочи ѝ на гърба и ѝ взе пенснето. Когато я свестихме, тя си замина, като оттегли поръчката си. Чудна жена, беше я гнус да си сложи пенснето след маймуната. Мисля, че в това няма нищо лошо.

И Чижек получи един по главата.

V

Имаше дни, в които Чижек ходеше замислен. Такова самовглъбяване беше винаги предзнаменование за големи събития. А когато го придружаваше и склонност към научни тълкувания, това неминуемо означаваше някакво нещастие. Веднъж например, когато се връщах в къщи, го заварих дълбоко замислен до пътната врата. Той ме попита какъв уред използват в помпените станции, за да качват водата на такава голяма височина, каквато е нашата къща. Аз му обясних закона за скачените съдове.

— Добре — каза Чижек, — това е ясно, трябва голямо налягане, но не може ли да се направи някакъв патент за спиране на водата?

— Как за спиране? — попитах аз.

— Ами така, шефе. Мисля си дали не трябва да се изнамери нещо, което да затваря от само себе си водопроводната тръба, ако се случи някой да развали от въртене крана и водата да не може да се спре. Хич не е приятно да ти се наводни къщата.

Приканих го да ми каже защо пита за такива чудновати неща.

— Не си мислете, шефе, че ми дойде току-тъй на ума — продължи замислен той. — Хрумна ми, че това ще бъде истинско откритие, когато видях на първия етаж Юлча да си играе с крана в коридора. Знаех си, че е силна, но не предполагах, че толкова бързо ще му види сметката. Мислех, че преди това доста ще го повърти, но докато извикам коларя да я види, тя го довърши и отиде да седне на покрива до комина. Няма да повярвате, че водата изобщо не може да се спре. Както си тече надолу по стълбите, прилича на водопад, в кухнята вече плава столчето. Пейката и масата са по-тежки и още са по местата си, макар да мина повече от един час. Коларят каза, че може да паднат таваните и ние се изнесохме навън.

И той тъжно посочи куфара си до плета.

Установих, че Чижек беше представил нещата прекалено черни. Таваните наистина бяха подгизнали, но пряка опасност не ни заплашваше. Таванът в кухнята падна чак след като си отиде строителната комисия, която ни увери, че всичко е наред. В моята стая

таванът изобщо не падна, трябваше само да се подпре с няколко греди. Във вечерния сумрак този декор изглеждаше особено привлекателен, като колони на малък гръцки храм.

Само мебелите се разпаднаха на местата, къде то бяха съединени с лепило и по този начин ми се представи прекрасна възможност за скъсяване на дългите зимни вечери. От разлепените части на бюрото, скрина и гардероба оформях нови видове мебели.

Да си призная обаче, все пак с известни опасения следях дали няма да се появи отново на лицето на Чижек меланхоличен израз.

Месец след като Чижек спря да говори за автоматичното затваряне на водопроводните тръби в случай на повреда на крана, отидох да видя дали е сложил в ред един пудел, който трябваше да бъде остриган, защото имаше страшно много бълхи. Чижек непрекъснато отлагаше стригането, защото мислеше, че по време на тая операция всички бълхи ще наскачат върху него. Напразно му обяснявах, че ако най-напред окъпе пудела както трябва, бълхите ще измрат. Но той се караше с всички, че бълхите щели да оживеят. Измисляше за тях най-фантастични подробности. Чух го да разправя на готвачката и да се къльне, че видял една щука, която току-що извадили от водата, а имала страшно много бълхи.

Все пак през една виелица той се реши да остриже най-после пудела. Обясняваше, че бълхите били много леки насекоми и вятърът щял да ги издуха.

Когато се приближих до мястото, откъдето идваше гласът на Чижек: „Хич не ми се моли, това няма да ти помогне“, забелязах отново оня подозрителен замислен израз на лицето му. Той гледаше още по-тъжно от обезобразения пудел, който като че ли преди малко беше изскочил от собствената си кожа.

— Мислех, че ще свърша, преди да се върнете. Пак станаха разни работи, шефе — каза Чижек.

И той въздъхна дълбоко.

— Тъкмо си мислех дали няма да е по-хубаво, ако маймуната е само с две ръце. Четири ръце са твърде много за нея.

Той изрече тези думи твърде меланхолично.

— Не бих ви занимавал с това, но ако задните и предните ръце на Юлча започнат да теглят револвера, може да стане лесно някое

нещастие. Това наистина е вашият револвер, шефе, но тя е вече бог знае къде с него. Много хубав револвер беше.

Аз го успокоих, че револверът е зареден само с халосни патрони.

— Щеше да е добре, шефе, но освен него тя извади от нощното ви шкафче и една шепа бойни патрони, които си напъха в джоба.

— Какво говорите, Чижек.

— Това е самата истина, тя се облече специално за тази работа. Сутринта беше много послушна и си навлече тиролските дрехи. Преди около час започна да вилнее и да тършува из къщи. През прозореца на вашата стая ми се мярна нейната зелена шапка с перото, отивам там и я гледам, че отваря нощното ви шкафче. И преди да се опомня, тя вече беше натъпкала джобовите си с патрони и се приближаваше към мен с револвера. Какво можех да направя? Подаде ми ръка, аз ѝ я стиснах и я потупах по гърба, за да не ми направи нещо. Тя отиде в градината, прехвърли се през телта на шосето и скочи върху оградата на парка. Сигурно се разхожда сега някъде там и стреля. Досега не съм чул изстрел. Но мисля, че като изстреля халосните патрони, ще зареди пистолета с бойни. И тогава ще стане нещо — добави той пророчески.

През това време започна да се стъмва. И в това печално положение не ми хрумна нищо друго, освен че павианът няма разрешително за оръжие и ако направи гонка на пазача в Кламовка, ще си има неприятности, защото няма и ловен билет — тези документи държах в чекмеджето на нощното си шкафче до пистолета.

— Не се безпокойте, шефе — каза Чижек, когато споделих с него опасенията си, — разрешителното и билета тя си напъха в устата.

Цяла вечер Чижек седя при мен в стаята. И двамата мълчахме. Късно през нощта ми се стори, че той мисли напрегнато за нещо. И преди още да отворя уста, да го попитам за какво мисли, той произнесе убедително:

— На ваше място, шефе, аз бих изчезнал от Прага.

Аз го изпратих да спи и също си легнах. Присъни ми се, че чувам някаква стрелба. Това обаче се оказа Чижек, който чукаше по вратата, за да ме събуди.

— Какво има, Чижек?

— Юлча се върна. Вмъкнала се е в обора и сега седи там, уплашена до смърт. Когато я съблякох, намерих пистолета в джоба ѝ.

Космите по главата и по цялото ѝ тяло все още са настръхнали от ужас. Прилича на таралеж. В пистолета липсва един патрон.

Отидох да я видя. Изглеждаше точно тъй, както ми я описа Чижек. Гушеше си в ъгъла на сламата, а когато се приближих до нея, ми подаде ръка, при което произнесе нещо като „ху“.

— Това сигурно ще рече „бум“ — го разтълкува филологически Чижек.

На другия ден във вестниците пишеше: „Загадъчен опит за убийство с цел грабеж в квартал Коширже.“ Дългата статия, в която местните кореспонденти бяха вложили много старание, стилизирайки и по друг начин заглавието ѝ, като например „Обир с опит за убийство“, беше пълна с интересни подробности. Ставаше дума за някакъв стар продавач на тютюн, който живеел в Коширже, на улица „Под цибулкоу“ № 249, партера. Същият си донесъл в къщи парите, които спечелил през деня от цигарите и тютюна, и след като наклал огън в печката и запалил газената лампа в скромната си стаичка, отворил прозореца да се проветри. Точно когато се навеждал да сложи дърва в печката, някакъв мъж се прехвърлил на прозореца и стрелял в него.

Тук мненията се разделяха, тъй като някъде към петдесет процента от вестниците пишеха, че старецът на преклонна възраст бил нападнат в момента, когато посегнал да повдигне фитила на лампата. Тъй или инак, журналистите бяха единодушни, че всичко е било предварително обмислено и че нападателят издебнал време, когато домашните на стареца били на кино.

„След изстрела обаче престъпникът се изплашил от вика на жертвата и опасявайки се вероятно, че минувачи са чули шума от нападението, се отказал от замисъла си и побързал да се отдалечи. Нападнатият, съпроводен от портиера, отишъл незабавно в участъка, където описал подробно престъпника. Той бил небръснат, набит, дребен на ръст, облечен в тиролска носия. На главата си носел зелена шапка с перо. Това описание вероятно ще помогне за залавянето на злосторния индивид, в случай че не си набави други дрехи, като види, че се хвърля на очи с носията си. Вече наистина е крайно време в покрайнините на града да бъдат взети по-действени мерки за сигурност“ — пишеха вестниците.

Искам да отбележа между другото, че във връзка с този случай в едно списание беше изразено недоумение, че все още не е павиран пътят от трамвайното депо в Коширже до улица „Под цибулкоу“ и че са окастрени дърветата по пътя за Инонице.

На другия ден следобед ежедневниците излязоха със следното съобщение:

Престъпникът на Коширже заловен

Полицията успя да задържи на гарата нападателя от Коширже. Арестуваният се нарича Ромуалд Йегерле и е родом от Болцано, Тиролска област. Макар упорито да отрича всичко, той напълно отговаря на описанието, дадено от нападнатия продавач на тютюн. При обиска у него бе намерена малка сума пари и цитра. Твърди, че пристигнал в Прага днес сутринта, за да отпътува за Литомнержице, където бил ангажиран да свири в едно нощно заведение. Интересното е, че той не може да си спомни името на заведението, в което бил ангажиран. Тъй като при обиска у него не беше намерен револвер, полицията е на мнение, че по време на бягството го е хвърлил някъде. В момента Йегерле се намира в предварителния арест на наказателния съд в Прага. На очната ставка продавачът, разпознавайки го моментално, потвърдил със сигурност, че той е престъпникът.

Същия ден във вечерните вестници пишеше:

Йегерле, мнимият нападател от Коширже, пуснат на свобода, защото кондукторът на влака, на когото той свирил на цитра от Линц до Ческе Будейовице, т.е. точно по време на покушението над продавача, потвърдил неговото алиби. Полицията продължава да разследва случая.

Оттогава ние започнахме да представяме Юлча и под името Йегерле.

РАЗКАЗ ОТ ПЪКЪЛА

Сред най-примерните в пети отдел за големи грешници беше душичката на полицейския директор Хофбауер.

Дявол Пржецехтел — ротмистър, завеждащ отдела — не можеше да я нахвали на конференциите в ада. Тя получи известни облекчения и само веднъж месечно я хвърляха в казана със сярата. През останалото време си летеше на воля и гледаше дали някоя грешна душа няма да подаде от казана я глава, я ръка или крак, за да се поохлади малко.

Щом забележеше такава нещца, тутакси съобщаваше на надзирателите, които измъкваха незабавно с нажежено платинено решето потърпевшите души и ги закарваха под електрическия чук, където ги коваха, докато побелеят. После пускаха през тях променлив ток, намазваха ги с пикоч от доминиканци и ги хвърляха в казана на езуитите.

След време доносническата душица на полицейския директор получи благоволение да гледа цяла минута един грам изворна вода в запоена стъклена тръбичка над входа за казаните.

Другите души никак не я обичаха, пръскаха я с вряла сярата, когато се носеше над котлите, оплакваха се от нея на самия Велзевул, когато веднъж на хиляда години дойдеше на инспекция и ги питаше дали получават всеки ден солидна дажба арсеник.

А Велзевул, на когото допаднаше поведението на душата — доносчик, вече за пети път я удостояваше с по-продължителен разговор и винаги ѝ обещаваха, че ако се държи така още десет хиляди години, ще ѝ дадат да лиже парче лед.

После заповядваше да хвърля тъжителите в казана на канониците^[1]. С течение на времето никой от грешниците вече не искаше да разговаря с доносчика, с изключение на душата на професора по естествени науки Нарцис.

Тя попадна тук заради някакво химическо съединение, което вдигнало във въздуха половината град, в това число и самия откривател.

Дяволите се страхуваха от нея заради учените ѝ речи и тя се сближи с душицата на господин Хофбауер, която много-много не я зачиташе, но я оставяше да дрънка, каквото си иска.

И душата на професор Нарцис имаше известни привилегии, защото ѝ бяха поверили съставянето на нискотопими сплави, в които къпеха по-малките грешници.

Двете души се развличаха, както можеха, и напоследък често си шушукаха тайно.

В душата на господин професора се беше родила гениалната идея как да направят скришом няколко капки вода.

Тя се основаваше на думите на свети Августин, че първоначално грешниците пристигат в човешкото си подобие.

Веднага обаче служителите ги хвърлят във врял катран и сяра, а напоследък в кипящ асфалт.

А защо да не ги дестилират? Дали няма да се получи малко вода?

Щом в пъкъла имаше електрически чук, защо да не си набавят и дестилационен апарат за грешници?

Главното беше да се внуши тази мисъл на ротмистър Пржецехтел, другото щеше да дойде от само себе си.

Душицата на полицейския директор се реши да поговори с него, в качеството му на завеждащ отдел.

— Ваша Светлост, струва ми се, че не измъчваме както трябва новопристигналите — каза тя с тънък гласец.

Негова Светлост се навъси.

— Да не чувам такива работи, измъчваме ги съгласно старите предписания и традиции — каза той строго, размахвайки извезаната си опашка.

— Ваша Светлост — продължи душицата — няма ли да е по-добре, ако дестилираме новопристигналите грешници? Душата на професор Нарцис казва, че това е много ефикасно мъчение, вие ще се забавлявате отлично, а техните стенания ще бъдат по-силни, отколкото в Папеновите котли^[2] с катран, сяра или асфалт. Като се дестилират бавно, новопристигналите по-добре ще разберат какво значи адска мъка и ще ридаят още по-сърцераздирателно.

Дяволът похвали душицата, че се грижи толкова за своите нови другари и заповяда да извикат професора, който му обясни устройството на дестилационния апарат.

Идеята му хареса и той нареди да направят апарата с помощта на грешните монтьорски души.

Първият опит проведеха с един тлъст испански епископ.

Той си приказваше нещо за светата инквизиция, но тях хич не ги беше грижа и завинтиха над него капака на дестилационния уред. Накладоха огън и испанският епископ започна да се дестилира.

И през пращането на огъня от котела долиташе покъртителното: „Miserere mei domine sicut magnam misericordiam tuam^[3]“.

— Тук това няма да ти помогне — му се присмя душата на професора, а душицата на полицейския директор гледаше жадно скоро ли ще закапе очакваната течност.

Отзад дяволите — надзиратели налагаха някаква развилняла се душа, когато бавно, на едри капки, течността започна да излиза от тръбата. Двете души вече я ловят в шепи, в този миг притичва завеждащият отдела. От страх те разпръскват водата и няколко капки падат върху ротмистъра, който с грозен вик се превръща в горяща фосфорна свещ. Страшен грохот и пъкълът се проваля.

От испанския епископ се беше получила светена вода.

Бошилецкият поп се събужда на кушетката, а икономката му пъха под носа шишенце с амоняк и вика:

— Опомнете се, преподобни отче!

От съседната стая се носи пеенето на духовните му братя от близките енории.

Достопочтеният отец оставя икономката си да му обяснява, че отгътък допивали последните бутилки от тържествения обяд по случай освещаването на господния храм и че той паднал под масата.

Тогава го пренесли тук.

Отчето не може да проумее и пак се унася.

[1] Висши католически духовници — Б.пр. ↑

[2] Дени Папен, френски физик, изобретил котел за кипене под налягане — Б.пр. ↑

[3] Смили се над мене, господи, според великата си милост — Б.пр. ↑

РЕКЛАМНА СЦЕНА

АМЕРИКАНСКА ХУМОРЕСКА

По една от най-оживените улици в един американски град, чието име е без значение, крачеха привечер в часа пик един срещу друг двама мъже с приятна външност и гладко избръснати лица.

Когато се изравниха, господинът със сивия цилиндър каза на другия с меката шапка:

— Извинете, не съм ли имал честта да говоря някога с вас?

— Не, не ви познавам, господине — отговори мъжът с меката шапка.

— Странно — каза високо другият, за да чуят минувачите, — значи, вие твърдите, че никога не сте ме виждали.

— Съвсем не — отговори учудено първият.

— Тогава разрешете да ви попитам — продължи мъжът със сивия цилиндър, — защо ме разглеждахте отдалеч тъй особено?

По време на този разговор около тях започна да се събира публика.

— Господата тук са свидетели, че не съм ви гледал — отвърна другият.

— Гледахте, господине, и ако сте джентълмен, ми отговорете защо гледахте — произнесе доста високо първият.

— Не ви познавам — каза мъжът с меката шапка, — смятам въпроса ви за неуместен и...

— Довършете, ако обичате, какво и..., какво искахте да кажете с това „и“?

— Отказвам да отговоря — каза спокойно другият, като се обърна към зрителите, които с нарастващ интерес наблюдаваха този чудноват спор, — господата ще потвърдят, че не исках да кажа нищо лошо.

— Тогава сте си го помислили, нали, господине? — попита ядосано първият.

— Отказвам да отговоря и на този въпрос, защото... — произнесе другият.

— Какво защото — го прекъсна мъжът със сивия цилиндър, — може би искате да кажете: „защото нямам намерение да се цапам повече с вас.“

— Не съм казвал такова нещо — заяви мъжът с меката шапка, — тъй като...

— Какво искате да кажете с това „тъй като“?

— Нищо, господине!

— Думата „господин“ произнесохте по-особено.

— Не мисля.

— Хайде, освободете ме от присъствието си — сърдито каза първият.

— Ще стоя, където си искам, макар че...

— С думата „макар че“ искахте да ме обидите, господине — каза мъжът със сивия цилиндър.

Междувременно броят на зрителите растеше.

— Вас да обидя? — спокойно отговори другият. — Бога ми, не знам.

— Какво целяхте с това изречение?

— Нищо, само...

— Какво искахте да кажете с това „само“?

— С думата „само“ исках да кажа, че сте овен — отговори спокойно другият.

— Ритнете го — даваше съвет някой от зрителите.

— Застреляйте го.

През това време мъжът сложи цилиндъра на земята и започна да си засуква ръкавите.

— Това ще ви излезе скъпо — каза той.

— Опитайте се де, повтарям пак, че сте овен — изрече другият.

— Така ли! Да знаете, че ще ви избия зъбите за това! — крещеше първият.

— Само се опитайте.

— И окото ми няма да мигне — каза първият и така удари с юмрук по устата господина с меката шапка, че той падна на земята.

Настана страшна суматоха и всичко живо се хвърли върху дръзкия нападател, за да му даде заслуженото. Но в това време

поваленият мъж се изправи на крака, застана пред противника си, когото публиката искаше да линчува, и каза съвсем спокойно:

— Дами и господа, обърнете внимание, че всичките ми зъби са на мястото си.

И той показа на струпаните наоколо хора челюстите си, на които блестяха превъзходни бели зъби.

— Господа, джентълмени, вижте и запомнете! Моите зъби са изкуствени. Фирмата „Мартенс къмпани“ произвежда нечупливи зъби, отличен заместител на истинските.

При тези думи мъжът със сивия цилиндър хвана другия подръка и двамата извикаха в хор: „Препоръчваме на всички изкуствените зъби на фирмата «Мартенс къмпани»“. И спокойно се отдалечиха, запалвайки пура.

До този ден двамата служители на фирмата „Мартенс къмпани“ бяха приятели, но след рекламната сцена между тях се появи недоразумение.

— Уйлям, ето ти три долара — каза мъжът с меката шапка, когато влязоха след това да се подкрепят в един ресторант.

— Дължиш ми още два, Джо — каза Уйлям, — знаеш много добре, че шефовете ни плащат по пет долара на ден.

— Хубаво, но ти ми дължиш от вчера два долара — отговори Джо.

— Няма такова нещо.

— Уйлям, не си ли спомняш, че преди да се напиеш, ми ги поиска назаем? — неспокойно каза Джо.

— Не съм бил пиан, ти се напи — бранеше се Уйлям.

— Тъй да е, бил си трезвен и не си взел назаем тези два долара, тогава си ми ги задигнал — отговори Джо.

— Е, добре, взех само онова, което си беше мое, защото завчера, Джо, ти ми взе от джоба мундщука за пури, който струваше два долара.

— Господин Уйлям, вие сте лъжец!

— Господин Джон, вие сте крадец!

— Пияница!

— Мръсен негър!

И в ресторанта се разнесе странен звук, който господин Уйлям дешифрира с думите:

— Тази плесница ще ви излезе скъпа!

И служителите на фирмата „Мартенс къмпани“ си тръгнаха разгневени.

На другия ден, когато бившите приятели се срещнаха сутринта в канцеларията на фирмата, господин Мартенс им каза:

— Нашият съдружник г-н Уолтър беше приятно изненадан, дори може да се каже възхитен, от това как отлично сте изиграли вчера вечерта на четвърта улица нашата рекламна сцена. Изпълнили сте я много естествено, за което ние ви изказваме своята благодарност, както на вас, г-н Джон, така и на вас, г-н Уйлям. Днес ще изиграете нашата рекламна сцена в седем часа на шеста улица. Бъдете колкото се може по-непринудени. Аз вече говорих с началника на полицията и той каза, че няма да ви прави никакви спънки, защото не вижда в това нищо противозаконно.

След тези думи господин Уйлям си тръгна с цилиндъра на главата, като изрече:

— Може да бъдете сигурен, че ще изиграя нашата рекламна караница колкото се може по-естествено...

И ето в седем часа вървяха един срещу друг по шеста улица Уйлям със сив цилиндър и Джон с мека шапка на главата.

Господин Уолтър, съдружникът на Мартенс, днес беше още по-възхитен от вчера, защото Уйлям влагаше в репликите си великолепно имитиран гняв.

Сценката протичаше съвсем непринудено.

— Може би искате да кажете: „защото нямам намерение да се цапам повече с вас“ — казваше Уйлям на Джон в отговор на познатото ни вече. „Отказвам да отговоря и на този въпрос, защото...“

— Не съм казвал такова нещо — твърдеше господин Джон, — тъй като...

— Какво искате да кажете с това „тъй като“?

— Нищо, господине!

— Думата „господин“ произнесохте по-особено.

— Не мисля.

— Хайде, освободете ме от присъствието си.

— Ще стоя, където си искам, макар че...

— С думата „макар че“ искахте да ме обидите, господине.

— Вас да обидя... Бога ми, не знам.

— Какво целяхте с това изречение?

— Нищо, само...

— Какво искахте да кажете с това „само“?

— Великолепно! — викаше отзад в тълпата, която обграждаше каращите се, господин Уолтър.

— С думата „само“ исках да кажа, че сте овен — отговори Джон.

— Прекрасно! — продължаваше да вика господин Уолтър, тъй като Уйлям започна да си запретва ръкавите с още по-голяма стръв от вчера.

— Това ще ви излезе скъпо — каза Уйлям на Джон.

— Опитайте де, още веднъж повтарям, че сте овен — му отговори Джон.

— Така ли! — изкрещя Уйлям, нахвърли се върху Джон, когото събори, като продължи да го налага и на земята с думите:

— На ти за вчерашния шамар, крадецо.

— Помощ! — крещеше господин Уолтър в ухото на полицаия, който съвсем спокойно наблюдаваше тази сцена. — Моля ви, разтървете ги.

— Та това е само рекламна сцена, господата играят много непринудено — отвърна полицаят с усмивка.

На другия ден във вестниците се появи следната наредба:

От името на директора на полицията се забранява устройването на рекламни сцени, тъй като при подобна сцена, според лекарското заключение, бил сериозно ранен г-н Джон, служител на фирмата „Мартенс къмпани“, от г-н Уйлям, служител на същата фирма, при което напълно били разбити изкуствените челюсти на г-н Джон.

**ОСИРОТЯЛОТО ДЕТЕ И ТАЙНСТВЕНАТА
МУ МАЙКА
(ТРОГАТЕЛНА ИСТОРИЯ ОТ БУРЖОАЗНИЯ
ПЕЧАТ)**

ГЛАВА I

СИРАЧЕТО СЪС СИНИТЕ ОЧИ

Казваше се Тоничка и беше лишено от топлината на майчината и бащината любов. Тоничка попадна при един бакалин. Там ходеше да пазарува слугинята на един редактор от някакъв буржоазен вестник.

По редакциите беше настъпил мъртъв сезон. Нямахме за какво да се пише.

А Тоничка имаше сини очи...

От плач си изпуснах писалката...

ГЛАВА II

ПОЩАЛЪОНЪТ С ПАРИТЕ

Ян Хромада (45 годишен, запазен, католик, женен, родом от Либице, околия Колин на Елба; особени белези: бенка под пъпа) влезе с бодра крачка в магазина, където слугуваше сирачето.

— Тук ли е Тоничка? — попита той с треперещ от вълнение глас, защото беше прочел написаното на записа.

— Да — отговори с тръпнещ глас бакалинът, а раздавачът добави разчувствувано:

— Нося й сто крони.

На пощенската бланка пишеше: „Мило дете! Прости ми, останах без сили, не мога да мълча повече. Аз съм твоята майка и вече говорих с теб. Сърцето ми се къса. Бъди прилежна и вярвай в бога. Господ няма да те остави. Засега ти изпращам сто крони. Майка ти!“

Когато прочетоха това на Тоничка, тя изпусна трилитровия съд със спирт, който се разля по пода. Можеше да си го позволи — имаше сто крони.

ГЛАВА III

САМООТВЕРЖЕНАТА ПОСТЪПКА НА ПЕНСИОНЕРА ПАВЛИК

Следващия миг в магазина влезе шейсет и пет годишният пенсионер Йозеф Теодор Павлик. В ръката му димеше запалена пура. Като видя, че в магазина е разлян денатуриран спирт, той безстрашно хвърли пурата през отворения прозорец върху главата на един минувач. Тази достойна за възхищение постъпка е доказателство за необикновено хладнокръвие и смелост. Иначе спиртът можеше да се възпламени и тъй като точно по това време в магазина имаше голям бидон с бензин, нашата трогателна история щеше да прекъсне на това място. Овъглените трупове в изгорелия магазин щяха да сложат точка на тази история. Постъпката на пенсионера заслужава още по-голямо уважение, защото благодарение на неговата съобразителност държавата не изгуби един раздавач заедно с поверените му пари.

На тази проява на самоотверженост Министерството на търговията откликва с думите: „Слава богу!“

Когато пенсионерът Павлик излезе от магазина, той не можа да намери захвърлената пура. Беше я изпушил минувачът, на чиято глава падна.

ГЛАВА IV

СДЕЛКАТА НА БАКАЛИНА

Четвърт час по-късно, след като получи стоте крони за Тоничка, бакалинът излезе от магазина. Той си купи билет, качи се в трамвая и отиде в редакцията на оня вестник, у чийто редактор работеше слугинята, която пък ходеше да пазарува у бакалина, който сега отиваше да посети същия този редактор. Както се вижда, всичко си върви по реда.

С редактора той говори повече от час. Редакторът сияеше. Една толкова трогателна история, и то в разгара на мъртвия сезон.

— Утре ще излезе във вестника, ще публикуваме, разбира се, и вашето име — му каза той на сбогуване.

После бакалинът отиде в отдела за реклами, където поръча за следния ден обявление на видно място.

Тоя ден търговията вървеше както обикновено.

ГЛАВА V

ПОСЛЕДИЦИТЕ ОТ СТАТИЯТА „ТАЙНСТВЕНАТА МАЙКА“

Редакторът удържа думата си. На другия ден във вестника излезе статия под заглавие „Тайнствената майка“. Тя изпълваше три колони и нещо. Съзливият увод беше скалъпен по Марлит, Карлен, Шварц и други разциврени домашни писателки. В статията беше посочено и името на сегашния покровител на Тоничка. Вацлав Земан, търговец, ул. „Камински“ №18.

А по-нататък, след обявленията, можеше да се прочете: „Вацлав Земан, колониален магазин, ул. «Камински» № 18, препоръчва на уважаемите клиенти своя отлично снабдяван магазин. Всякакви видове сирене, салами, месни и рибни консерви. Отлично вино, червено и бяло, по една крона литъра. Кафе смес, екстра качество, по 2 крони и 20 халера, захар на изгодни цени. Ром всякакви марки, от най-евтиния — по 80 халера литъра — до най-скъпия. Винаги прясно масло за чай.“

Същия ден жените и девойките от квартал Винохради поискаха да видят Тоничка и да си поплачат с нея в магазина.

В бакалницата се проливаха сълзи от сутринта до вечерта. Очите на Тоничка съвсем пресъхнаха и стана нужда да ходи да мирише накълцан лук, за да може пак да рони сълзи.

Освен това няколко господа на почтена възраст я ощипаха по бузите. Но в това няма нищо лошо, защото тя беше само на петнадесет години. Сред всеобщия плач се разнасяха възгласи:

- Дайте ми едно кило кафе!
- На мене пет килограма захар!
- Един литър ром!
- Бутилка вино!

Вацлав Земан едва смогваше да обслужва клиентите. Наложих да потърси помощ. Жена му също се потеше зад тезгяха. Жените и момичетата от Винохради пазаруваха за цялата седмица.

Малко преди десет часа вечерта, когато вече затваряха, дойде още една разплакана жена. Идваше чак от Модржани. И тъй като

нямаше вече какво да ѝ продадат, тя купи стария пиринчен топуз.

Същия ден бяха пласирани десет хиляди броя повече със статията „Тайнствената майка“.

ГЛАВА VI

ГЛУХОНЯМАТА СЛУГИНЯ

За да вървят нещата още по-добре, се установи, че жената, която родила Тоничка, постъпила в родилния дом с документите на една глухоняма слугиня, която се кълнеше с жестове, че не е майка на Тоничка. Редакторът преживя тежко факта, че слугинята е глухоняма, тъй като, съвсем естествено, той не можеше за нищо на света да се разбере с нея. А вече подготвяше за постоянната рубрика „Тайнствената майка и осиротялото дете“ колонка със заглавие „Разговор с мнимата майка“.

Няколко жени и момичета от Винохради изпратиха на глухонямата слугиня картички.

Прокуратурата започна следствие срещу глухонямата слугиня за измама на държавните органи, тъй като тя не беше родила, при все че е трябвало да роди, ако се съди по документите ѝ.

Вместо да си наеме адвокат, тя тръгна за Света гора, оставяйки бележка, която предизвика всеобщо недоумение и беше отнесена незабавно в редакцията.

Бележката гласеше: „Отивам да се изповядам!“

Въз основа на това дирекцията на полицията изпрати по следите ѝ двама детективи, преоблечени като свещеници.

ГЛАВА VII

НОВИ ПИСМА, НОВИ РАЗКРИТИЯ И НОВИ СДЕЛКИ

Не минаваше ден, без Тоничка да получи ново писмо от тайнствената си майка. Господин Вацлав Земан отнасяше добросъвестно писмата в редакцията, която ги публикуваше с подходящи въздишки.

Петима производители на картички дебнеха Тоничка с фотоапаратите си.

Съпрузите гледаха подозрително съпругите си, разпитваха ги и ги караха да се закълнат, че не са имали преди тях друга любов.

В касата на един мъж липсваха сто крони и подозирайки жена си, че ги е изпратила на Тоничка, той взе бръснача, обръсна се и отиде в съда да поиска развод.

А междуременно парите, пристигнали по пощата за Тоничка, вече наброяваха четиристотин крони и портиерката започна да ѝ казва: „Целувам ви ръка, мила госпожице!“

Тоничка поиска да има дълга пола и плака, когато ѝ отказаха.

Веднага след това тя получи ново писмо от тайнствената си майка: „Мила Тоничка, зная, че плачеш, но не мога да направя нищо. Вярвай в бога и бъди послушна. Изпращам ти 30 крони. Твоята нещастна майка.“

И това писмо беше публикувано. Завистливи хора казваха: „За четиристотин крони и аз съм съгласен да стана сираче.“

Един бивш лесничей се обяви за довереник на Тоничка и даде следното съобщение във вестника: „Елените не боледуват от туберкулоза, защото ежедневно консумират билка с лековити свойства, която е главна съставна част на горския чай и подправките, произвеждани от бившия лесничей Шумински, ул. «Камински» №26. Стотици благодарствени писма от Америка, Австралия, Нова Зеландия, остров Корсика, Михле, Лондон, Париж и Подебради.“

ГЛАВА VIII

СЪВЕТИ И РАЗМИСЛИ

В редакцията на вестника се получаваха купища писма за рубриката „Осиротялото дете и тайнствената му майка“. За две седмици бяха дошли 1256 писма. Те съдържаха отчасти съвети, отчасти размисли, бележки, напомнания, предупреждения.

Пишеха Тоничка да внимава да не я отвлекат някъде. Един читател пишеше, че е убеден, че искат да я подлудят. С каква цел обаче, не казваше.

Най-после вестникът публикува и един сериозен съвет. Молба до тайнствената майка да сложи край на своето инкогнито. Молбата беше покъртителна. Бяха я съставили, черпейки вдъхновение от съзливни романи и трогателни историйки. Имаше преписани цели изречения.

По улиците можеха да се видят тълпи от разплакали хора. Шест души полудяха от мъка и плач.

Трийсетина госпожи и девойки от Винохради ослепяха. Плачеха жените в цяла Чехия. Майките притискаха към сърцето си своите рожби. Пет отрочета от мъжки и шест от женски пол бяха удушени от притискане в майчините обятия.

Един талантлив поет на текстове за шлагери издаде нов недомислен душевен продукт. Шлагер за сирачето. Пееше се по мелодията на „Сини очи“.

Виноhradските момичета и госпожи пожелаха шлагерът да се свири от оркестъра във Виноhradския театър. За тайнствената майка се пееше по цял ден. Някакъв човек беше кажи-речи пребит от пеещите жени, тъй като слушал песента без да пророни сълза.

Най-после в редакцията дойде довереникът на Тоничка, откривателят на горската билка за елени и хора.

Веднага след това вестникът отпечата обръщение към тайнствената майка: „Нека тя се яви в дома на откривателя на горския чай. Гарантирани пълна дискретност и мълчание. Бившият лесничей дава честната си дума. Тайнствената майка не се задължава да си купи от неговите билки.“

А след няколко дни друг един вестник, който също си изкарваше хляба от сензационни събития излезе със специален брой.

ГЛАВА ІХ

ТАЙНСТВЕНАТА МАЙКА ОТКРИТА, ДИСКРЕТНОСТТА ЗАПАЗЕНА

Специално издание на вечерния вестник. Тайнствената майка по съвета на откривателя на горския чай идва в дома му. Запазена е пълна дискретност. Във вестника пишеше: „Нашата честна дума ни задължава да запазим всичко в пълна тайна. Можем да кажем само, че дамата, майка на Тоничка, е вдовица с няколко деца. Нейното име премълчаваме, понеже държим на думата си. Ето защо можем да добавим само, че откритата майка е собственица на къща в непосредствена близост до Тоничка. Дадената дума ни обвързва и затова не можем да кажем нищо повече от това, че тя е на 35 години и е искала отново да се омъжи. Както ни съобщи тя, бащата на Тоничка е жив, чиновник, женен и също има няколко деца. Обещанието да запазим пълно мълчание по този въпрос ни забранява да говорим повече. Можем да добавим само, че въпросният господин много прилича на Тоничка, чиято снимка ще поместим в утрешния брой на нашия илюстриран вестник заедно със снимката на трогателната среща между майка и дъщеря.“

Всичко остана в пълна дискретност и от вечерния вестник бяха продадени шейсет хиляди броя.

ГЛАВА X

БАЩАТА ПРИЛИЧА МНОГО НА ТОНИЧКА

Като резултат от публикуването на снимката на Тоничка във вестника още след обяд бръснарите направиха голям оборот.

Женени чиновници с по няколко деца идваха да си бръснат брадите, други пък обезобразяваха мустаците си.

Двеста женени чиновника с по няколко деца старателно укриваха от съпругите си вестника със снимката на Тоничка.

Триста съпруги поискаха развод, като доказваха изневярата на мъжете си с фрапантната им прилика с Тоничка.

Деветдесет съпруга признаха, че са нейни бащи.

„Вие сте добре, жена ви не може да ви заподозре, ами аз като приличам на Тоничка!“

После в редакцията взеха да пристигат заплашителни писма.

От вестника бяха разпродадени повече от сто хиляди броя.

Всяка съпруга на чиновник си купи един брой.

Бог знае как ще свърши всичко това... Никой нищо не може да каже. Само един словослагател ми довери, че са подготвили следните заглавия: „Бащата на Тоничка в отчаяние.“ „Самоубийството на тайнствената майка.“

— И парите пак ще потекат като вода — ми каза с усмивка словослагателят.

ПАТИЛАТА НА ГОСПОДИН ХУРТ

Още в началото на мобилизацията императорът Франтишек Йозеф въввлече във водовъртежа на войната и Хурт, бакалин някъде в Жижков. Измъкна го от гнездото му, както гамените събират малките на скворците. Изкара го от каците с извара и масло, от шишетата с газ, от чувалите с кафе и купчините лимони. Вдигна го от фуниите му, от буците жълта захар и го изпрати в Галиция. Това беше от лесно полесно. Господин Хурт изобщо не можеше да проумее, че отива на война. По-рано, щом някой започнеше да спори с него, той го изругаваше и точка. Ножовете използваше да реже хляб и салам. А сега му дадоха пушка с щик, 120 патрона и надеждата, че из полята на Галиция някоя граната ще го разкъса на две. На всичкото отгоре преди влакът да потегли за ония злощастни места, капитанът им дръпна една патриотична реч, която завършваше многообещаващо: „Да не би да искате да живеете тук вечно?“

И при тези думи капитанът така изгледа господин Хурт, че той изкозирува и най-ненадейно го прекъсна:

— Разрешете да доложа, аз не искам да живея вечно.

Обещаха му след войната за това белезници. Когато пристигнаха в Галиция, господин Хурт хвана дизентерия. По цели дни клечеше в скованите на бърза ръка клозети и беше убеден, че прави всичко това за императора. След като го излекуваха, отново го изпратиха на бойното поле. И още в първата атака го простреляха в гърдите, а санитарите му откраднаха часовника. В превързочния пункт лекарят му каза, че това е дребна работа. Хурт лежа месец и половина в болница, получи като дарение десет кутии от най-евтините цигари и едно шоколадче за десет халера. После от походния лазарет заедно с други пациенти го изпратиха в Унгария да се възстанови. Там унгарците го посрещнаха с ругатнята „чешка свиня такава“ и след четири дни го изпратиха с първия батальон на позициите. И щастиято пак му се усмихна. Тоя път парче от граната му откъсна ухото. Сигурно сте чели за това във вестниците. Един много енергичен щабен

лекар му приши ново ухо, което беше отрязъл от един умиращ виенски фелдфебел, още докато бил топъл.

Три седмици по-късно господин Хурт отново си копаеше укритие срещу руските куршуми и вече започна да разбира войната: ако продължава така, накрая ще му пришият главата на някой пруски гвардеец. Но и за него настъпи най-последен паметен ден. Един следобед четяха в окопите военния бюлетин, в който пишеше, че чехите имат в Австрия свои, чешки училища. Това господин Хурт го знаеше добре, но не можеше да разбере какво общо има с неговата дизентерия, с простреляните му дробове, с откъснатото и пришитото ухо. После ни раздадоха кафе с ром, настъпи някакво раздвижване, чу се заповед и всеки трети човек изчезна. И преди да се окопите, Хурт разбра тъжната истина. Бригадата се измъкваше от неприятеля, а остатъкът от тяхната рота трябваше да стои и да стреля дотогава докато... И Хурт спря дотук, защото кадетът Холава му го каза без да се церемони много-много:

— А ние тук трябва да се оставим да ни избият.

След като мина доста време и всичко наоколо утихна, кадетът Холава се обади пак:

— Вижте какво, момчета, всеки от нас трябва да получи още по сто патрона, но я да зарежем тая работа и да налягаме — щом не стреляме, те ще ни оставят на мира.

Тази идея допадна много на Хурт. Колко време беше спал не знаеше, но слухът му долови гръмогласен вик „ура“, който идеше и отпред и отзад, той взе пушката и изпълзя от окопа. И изведнъж — някакъв руски войник с щик до него, и за най-голямо учудване му казва съвсем добродушно на чешки:

— Я хвърляй това желязо, че като ти фрасна един.

И господин Хурт винаги, когато разправяше как са го пленили, започваше с думите: „Хвърлих аз значи желязото... и поехме към Русия, догоних кадета Холава и му казвам:

— Значи сме пленени.

А той:

— То е ясно като бял ден, аз от три месеца чакам този момент.“

Като пленник господин Хурт се чувствуваше добре. В лагера попадна в кухнята на батальона и готвеше за военнопленниците по разкладка, а на себе си по спомени от къщи: бъбречета, задушени език и

други апетитни работи. Дебелееше необезпокояван от никого и измисли нов вид гулаш. После настъпи великото време, когато канцелариите на батальоните и военнопленническите бараки в лагерите станаха центрове на нашето революционно движение срещу Австрия, но Хурт постарому си вареше гулаш, бърбечета, език и продължаваше да дебелее.

А когато станеше дума за грохналата колиба на монархията с черно — жълтите знамена и за шонбрунския зверилник^[1], Хурт тутакси казваше с пълни уста: „Да, и аз съм чех.“

И продължаваше да бърка в котлето бърбечетата и гулаша. Но щом изявленията във военнопленническите лагери изкристализираха в единствено възможните думи: въоръжена борба против Австрия, Хурт стана много меланхоличен.

Един ден той дойде пред канцеларията и поведе разговор с нас.

— Чух, че искате да имате чешка войска — каза той жално. — Само че аз трябва да си помисля. Погледнете ме, аз съм добър чех, но съм вече на години и съм свикнал на ред. Сутрин ще стана, ще си направя кафе, хубаво кафе, от лавката го вземам, бабите ще ми докарат мляко, едно такова жълтичко, ще си купя симидче, мекичко, беличко. В десет часа си правя за закуска език. Отрязвам го внимателно от главата, очиствам го, оставям го да поври, после го обелвам, цвървам лук в мазнина, задушavam картофки, задушavam и езика, прибавям брашънце и сосът е готов. Вижте, аз съм добър чех, но не искайте от мен такова нещо. Аз имам нужда от почивка и силна храна. За обяд си отсипвам от тлъстото на чорбата, избирам си крехко месце, изваждам си туршийка от червено цвекло — пръстите да си оближеш. За вечеря гулаш и съм като новороден. Не се смейте, това е самата истина, аз съм добър чех и имам нужда от силна храна.

И той ме отведе настрана.

— Знаете ли, аз не мога, аз оставам и няма да дойда с вас, аз имам и други причини — ми каза той с плачлив глас — Вижте, преди войната си купих нови мебели. Ако не спечелим, ще трябва да ги пренасям в Русия и те ще се очукат по пътя. Чак до другия край на света. Между нас да си остане. Ами ако у нас разберат, че съм тръгнал срещу нашия император, тогава ще ги продадат на търг. Ще продадат спалнята, гардероба — такава разкошна спалня с пружини и гардероб с

огледало. А като победим, аз ще се върна в къщи и няма да има на какво да легна и къде да си закача дрехите. Това са нови мебели.

— Наистина чисто нови мебели — викаше той подире ми, след като му зашлевих един шамар и си тръгнах. — Вие ме ударихте, вие не ми вярвате, а мивката е чисто нова, за бога...

На другия ден назначихме в кухнята на батальона нов готвач. Хурт беше напълно съкрушен, когато от своя замък и от вълшебната масичка се пресели в бараката на унгарците. Той изобщо не можеше да проумее, че бърбечетата, гулашът и езикът със сос вече никога няма да се върнат, че те бяха хубав, но за съжаление кратък сън.

След това само веднъж той дойде за малко на себе си, когато с посредничеството на неутрална комисия получи от Австрия нова униформа и джобни рубла и половина. Тогава се изразил, че ще увиснем на бесилката. За тези думи получи десет дена карцер на хляб и вода. После доста време не чухме нищо за него, докато един ден от близкото село не дойде съобщението, че местният стражар задържал на една ливада някакъв човек в австрийска униформа, който пълзял на четири крака по тревата и на въпроса му какво прави там, отговорил, че пасе и че е за продан срещу двеста рубли. Това бил господин Хурт.

[1] От Шонбрун — дворец в околностите на Виена, лятна резиденция на Хабсбургите — Б.пр. ↑

БУНТЪТ НА ЗАТВОРНИКА ШЕЙБА

Управата на затвора отби от дажбата на затворника Шейба кнедела, който той получаваше като своеобразно възнаграждение за това, че прислужваше на капелана по време на богослужението.

Трябваше да се пести, а един такъв кнедел струваше четири халера. Сто богослужения в годината правят сто кнедела или четири крони. Сега ще си спестят тия четири крони. И управителят на затвора потри ръце.

Как ще се облеци Шейба, щом разбере след литургията, че днес е служил безплатно на бога.

Управителят си навлече униформата и отиде в параклиса, където вече чакаха затворниците. Някои пътем бяха намерили из коридорите угарки от пури и сега ги дъвчеха с наслада, радвайки се, че идването им в църквата не е било напразно. Един от осъдените на доживотен затвор съзерцаваше слънцето, чиито лъчи проникваха през прозорците на затворническия параклис.

От петнадесет години вече идваше тук и винаги, когато слънцето не светеше, той клюмаше прав. Лъчите имаха за него някаква притегателна сила. Той не сваляше очи от тях по време на проповедта, през цялата литургия, не чуваше какво става наоколо, механично коленичеше, кръстеше се и очите му бяха все в тях. Те идваха отвън и това беше силата, с която го привличаха. Други от затворниците бяха забили поглед в нарисувания на тавана ангел — хранител. С течение на времето ангелът беше избледнял и на места се беше поизцапал. По тази причина беше започнал да прилича много на мустакатия главен надзирател от дърводелската работилница. Едната си ръка, дебела като крак, този неподобен ангел протягаше напред, към първите редици, където стояха непълнолетните затворници.

Повечето от тях се правеха на ударени, защото от джоба на надзирателя им се подаваше бутилка от ром. Надзирателят бе свършил нощното дежурство и сега беше в приповдигнато настроение. Знаеха

сто на сто, че той щеше да изпее фалшиво: „Боже, пред твоето величие...“

Близко до малолетните стоеше готвачът, посивял затворник. Той направи тук шеста година и надебеля в охолство. Дебел е и пазачът, който упражнява надзор в кухнята, но готвачът като нищо ще го надмине, докато излежи своите десет години. Надзирателят и готвачът стоят един до друг и се прозяват. Кога най-после ще започне проповедта и ще дойде краят на литургията.

Престоят в параклиса за тях е най-мъчителното нещо през цялата седмица. Човек непрекъснато трябва да коленичи, а е цяло мъчение да се вдига после такова шкембе.

От редиците на по-старите затворници се разнесе вопъл. Всички се обърнаха. Пак ли старият Кутина се прави, че плаче? Сложил ръка на двацет хиляди от пощите, а сега нарежда, че го гризела съвестта и му било мъчно за министъра на търговията.

Всички се развеселяват, но се правят на сериозни, за да не издадат, че Кутина разиграва театър.

Защо да не си направят малко майтап по време на проповедта, както стана миналия път, когато капеланът, сочейки Кутина, прогърмя:

— Вземете пример от него. Той се разкайва за деянията си. Той знае, че бог вижда всичко и наказва грешниците, които не се каят. Той плаче, защото знае, че единствено чистосърдечното покаяние отваря небесните врати. А бог е милостив.

После с ходатайството на капелана Кутина започна да получава болнична храна. И сега той му се отплаща с нови ридания, тъй като всеки момент очаква да започне проповедта.

Управителят поглежда часовника си. Отчето закъснява вече с десет минути, при все че вчера, когато играха карти, го предупреди:

— Да не закъснее с проповедта, нали знаете, че в десет часа трябва да бъде във винарната.

Ще види той така ли се държи на дадена дума. В затвора всичко трябва да върви като по часовник, в това число и богослуженията.

Най-сетне капеланът възлиза на амвона и започва кратка, но съдържателна проповед. Днес той беше кисел, защото заради тия проповеди по един калъп, съпругата на управителя можеше да си помисли, че за нищо не го бива, а това щеше да му е много неприятно.

На всичкото отгоре са се втренчили в него маса обръснати лица и остригани глави, наредени в права линия, нещо, което му се струваше отвратително.

Би трябвало да му увеличат заплатата. Получава шест крони за проповед и десет за литургия. Пък после проповедите му нямали особен ефект за моралното превъзпитание на затворниците. Какво толкова искат за шест крони? Да речем, че имаме триста затворника, значи за превъзпитанието на всеки получава по един крайцер. Нищо работа, наистина.

— В името на отца и сина, и светаго духа...

Той говореше за разпънатите заедно с Христос разбойници Дисма и Косма. По едно време се обърка и започна отначало. Та значи Косма и Дисма.

— „Още днес ще бъдеш с мене в рая.“

Виж ти, управителят си вади часовника. Аха, десет часа трябва да е във винарната. Голяма работа, вчера управителят спечели от него на карти цели две крони, нека сега да чака. И капеланът продължи да говори за разбойниците, наблюдавайки неговите нервни движения.

— И така, знайте, о вие, грешници, че раят е отворен само за ония, които искрено се разкайват.

Гледай го само какви физиономии прави. Как ще те накарам да почакаш до десет и половина за наденичките и каничката червено. По дяволите, вярно. Днес карат наденичките. По-добре да свършвам порано.

— Грешникът се разкайва, както този разбойник, и му се прощава. „Още днес ще бъдеш с мен в рая.“ Тези думи се отнасят и за вас. Мислете за тях и се молете бог да ви осени. В името на отца и сина, и светаго духа. Отче наш...

Управителят се усмихва радостно. Ще успее да иде все пак преди да се е изпразнило котлето с наденичките. Дано да претупа така и литургията. Трябва да е останала в него поне капчица съвест. При сакристията се чу звънче.

Управителят хвърли радостен поглед на Шейба, който крачеше с литургичната книга към олтара, следван от капелана.

Ама че се тутка той Шейба. Но Шейба свещенодействува най-всеотдайно, за да бъде достоен за кнедела. И си представя как ще му дадат всъщност два кнедела.

Той произнася набожно: „Конфитеор“.^[1] Цели два кнедела. Как сладко миришат, като ги разрежеш. Ами лучеца, изпържен в мас.

Шейба е голям гладник и съвестен министрант. Сега той казва „Кирие елейсон“^[2] и „Христе елейсон“^[3]. Три пъти „Кирие“, три пъти „Христе“ и пак три пъти „Кирие“. Бавно и пламенно той зове за пощада. Колкото повече време отиде в параклиса, толкова по-малко ще остане до обяда. Тук сега той е господар, а там — само затворник. Ето защо отговаря бавно, за да удължи литургията и убие времето до обяда. С какво нетърпение чака той кнедела, който му се полага за службата в параклиса.

— Ет — кум — спириту — туо^[4]! — изрича той бавно и горещо. Готвачът сигурно пак ще му избере най-големия кнедел.

Управителят яростно пули очи. Друг път са къде-къде по-напред, а сега са още на апостолското послание.

— Део грациас^[5] — отговаря тържествено Шейба след прочитането на посланието. Бог му е свидетел с какво нетърпение очаква днес мазнинката с лучец, в която плава кнеделът.

Управителят отзад зина: „Чакай, разбойнико неден, другия път ще те видя дали ще отговаряш тъй бавно, като разбереш, че няма да има вече втори кнедел, сякаш тоя дръвник не може да каже «дграс» вместо «део грациас», ами ще го разтяга на километри. «Де — о — гра — ци — ас...» И докато го проточи цялото, капеланът трябва да стои като паметник с вдигнати към небето ръце. Този идиот се бие така бавно в гърдите, че човек може да излезе от кожата си. Слава богу, най-после започват «Агнус деи»^[6] и камбанката бие за причастието. Направо да си умреш от страх дали наденичките не са се свършили. Шейба! Заслужаваш да те пъкна в карцера, задето казваш толкова бавно «Амин!». Само ни бавиш, мизернико такъв. Откога трябваше да се каже: «Ите миса ест».^[7] И колко бавно наливаше вода за миене. Това най-малкото значи три минути закъснение, а да не говорим за останалото...“

Управителят тихо изруга, вбесен до крайност. И така силно се удари в гърдите, когато приемаше причастието, че чак изкънтя. Само как се мъкне тоя Шейба.

А в това време очите на Шейба пламтяха благоговейно и той така бавно вървеше с литургичната книга към лявата страна на олтара, че управителят съвсем изгуби надежда да завари наденичките.

Затова пък радостта на Шейба растеше с всяка измината минута. Кнедел плувнал в мазнина. С лучец отгоре, тъмнозлатист и ухаещ. Ако кнеделът беше за него небето, лучецът бяха звездите на небето.

— И-и-ите ми-и-и-са е-е-ест — проточи Шейба още повече отговора.

— Део-о-о гра-а-ци-а-а-а-а-с-с-с — изсъска той. Ще надrobi с лъжицата си кнедела, ще го посоли и ще го разбърка в мазнинката.

Капеланът благослови затворниците и започна да чете „последното евангелие“.

— „В началото бе слово и словото беше при бога, и бог бе слово.“

Управителят отчаяно си мислеше, че свети Йоан е направил много дълго началото на евангелието си.

„Остават само «Отче наш» и «Аве Мария» и после ще кажа да ми доведат Шейба.“

Най-сетне и последното „амин“. Управителят излезе в коридора и изчака Шейба да тръгне от сакристията към килията си.

— Шейба, управата на затвора реши да не отпуска вече кнедел за прислужване по време на литургията. Който иска да служи на бога, ще го прави безплатно, а не заради кнедел. Ясно ли е?

И Шейба започна да стачкува. Преди да се реши на тази стъпка обаче, той преживя голяма душевна борба. От едната страна беше богослужението, а от другата — кнеделът. Трябваше да избира между духовната храна, между мистичния хляб и материалното, питателното. След продължителни размишления и препирни с другите затворници от осемнайста килия, той избра последното. Петимата му другари по килия се обявиха за бързото разрешаване на въпроса. Съветваха го просто да каже: „Добре! Щом няма кнедел, няма и министрант.“

Но Шейба се страхуваше, че господ ще се разгневи. Тази зловеща неделя той остана да стои и след обяда на пейката до масата. Беше сит, е, не, разбира се, като друга неделя, но не беше гладен.

— Господ може да се разсърди — си повтаряше той непрекъснато.

И пак се залавяше да срича една от ония книги с религиозно съдържание, от които единствено се състоеше забавната част на библиотечния фонд в затвора.

— Тъй, братлета, така е — каза той, като остави книгата. — Тук е описано много хубаво как един селянин проклинал и ругаел, когато орял на велики петък. И току изневиделица треснал гръм и му убил двата вола.

Тази измислица разсмя останалите, което пък възмути Шейба.

— Ние сме долу, а господ е над нас, как не можете да разберете — негодуваше той. — Аз съм си такъв, готов съм да служа на господ и само за една чорба, мога да мина и без кнедел. И нищо да не ми дават, пак ще бъда доволен и ще си кажа: бог дал, бог взел, слава тебе, господи.

Привечер Шейба огладня. Друг път в неделя, когато му даваха два кнедела, той обикновено си оставяше половината от месото за вечерята, но днес, понеже получи само един, изяде месото, без да си остави нищо.

И започна да размишлява, че можеха да му дадат поне чорба.

Това беше безспорно толкова грешен помисъл, че той започна да снове от единия до другия край на килията, като шепнеше молитвата „Отче наш“.

Изглежда, че молитвата се отрази на храносмилането му повече, отколкото грешната мисъл за чорбата. Колкото повече и по-горещо са молеше, толкова по-голям ставаше гладът му. Колкото и да се стараеше, набожността отстъпваше място на глада. Тя стана по-малка и от кнедел и се смалчаваше все повече и повече, а на нейно място се настаняваше големият и вкусен, поръсен с лучец кнедел.

През тези три години прекара в охолство всички недели, защо през двете години, които му остават, трябва да служи на господ даром? С какво е заслужил този бич божи? Да не би да е още заради кражбата? Че пък малко ли е човек да лежи пет години заради няколко нищо и никакви крайцера?

И днес колко старателен беше по време на службата. Колко хубаво произнасяше: „Кирие елейсон“, „ет кум спириту твою“.

— По дяволите — каза си той, — и каква е файдата?

Някой от ъгъла му отговори непристойно.

— То е ясно каква — обади се друг. — Шейба е бунак, ако бях на мястото му, щях да им кажа така: „Моите уважения, всичко най-хубаво и другия път си прислужвайте сами.“

— Нищо не могат да ти направят, Шейба, ти влагаш в тая работа душата си и те трябва да ти дадат нещо. Нали знам как беше у нас, на село. От енорията министрантът получаваше ядене и пари, щом заколеха някъде прасе, му даваха кървавица, пача, пръжки, и то какви. Ех, де да имаше сега една паница пръжки!

И те се увлякоха в разговор за пръжките, това непостижимо лакомство, и оставиха Шейба насаме с неговите безбожни размисли. С тях той си и легна вечерта. Завит презглава с одеялото, в него полека-лека назряваше решението на коя страна да застане.

Затвореше ли очи, пред него се появяваше кнедел. Когато заспа, му се присъни, че е на църква. До олтара прислужваше министрант в бял стихар, който имаше вместо глава кнедел. При жертвоприношението кнедлите станаха два, а преди последното евангелие — три. Изведнъж главите — кнедли се търкулнаха и продължиха да се търкалят, докато не спряха пред него. От едната му страна седеше управителят на затвора с окови на ръцете и краката. Той го заклеваше в името на бога да му даде един кнедел. Шейба го заплю в лицето и пред очите му изяде и трите кнедела. С останалата мазнина си натърка косите, коленичи и благодари на бога, а управителят започна да лиже косата му.

Събуди го дрънкането на ключове и викът на надзирателя:

— Ставайте, време е за работилницата. Преди да бие звънецът, да сте готови. На кого му се присъни нощес, че са го изпратили в затвора?

Това беше дежурната му шега сутрин, след която той отиваше в друга килия и отново я повтаряше, давейки се от смях.

— И така, аз вече реших, без кнедел няма да прислужвам на литургията. Искат с трици маймуни да ловят.

И през цялата седмица, щом видеше управителя, Шейба не можеше да се сдържи да не се усмихне.

Как ще го моли само управителят и ще му предлага кнедел. Но Шейба ще му каже:

— Не! Първо двата кнедела и после прислужването.

В неделя, в седем и половина, надзирателят дойде да заведе Шейба в параклиса, за да приготви нещата за литургията.

Завари го да играе на дама с пулове от хляб.

— Няма да дойда, господин надзирател — отговори той най-спокойно и като се обърна към другите, нехайно каза: — Ако продължават да ми отвличат вниманието, няма да мога да го затворя.

Надзирателят не знаеше какво да прави. За всеки случай му повтори още веднъж да тръгва за параклиса.

— Няма да дойда, никой не ме питаше, като ми взеха кнедела, а сега, щом им притрябвах, тичай. Няма да прислужвам.

— Мислете какво приказвате, Шейба. Това е бунт.

— От къде на къде бунт — застъпи се един за него. — Лесно е да се каже: служи на бога. Ама на гладно можеш ли? Тъй знам аз.

Дойде и главният надзирател:

— Шейба, вразумете се и вървете в параклиса.

— Няма да отида.

— Тогава ще отидете на рапорт.

— Ще ида.

Новината за бунта на затворника Шейба се разнесе тутакси между надзирателите.

— Тия от осемнайста килия отдавна ми се виждаха подозрителни — говореха те.

— Затворникът Шейба не вярва в бога и сега го викат на рапорт — се пръсна бързо из затвора.

В това време Шейба вече стоеше пред управителя на затвора. И със съзнание за своята значимост гледаше важно.

Лицето на управителя беше почервеняло от гняв и той ругаеше.

— Как се осмеляваш, куче такова, да казваш: „Няма да служа на бога безплатно.“ Ще служиш и после — право в карцера.

— Няма да служа!

Отчаян, управителят извика:

— Няма да служиш?

— Няма.

— Заведете го тогава в карцера — заповяда той на надзирателя.

Шейба тръгна с гордо вдигната глава. Сега вече не ставаше въпрос само за кнедела, но и за принципа. Даже и заплахата с такъв ад, какъвто беше карцерът, не можа да го сломи. Той се настани в тъмното на нара и му беше драго, че никой не може да го застави да прислужва.

В това време управителят кръстосваше из канцеларията и кършеше ръце в отчаяние. След четвърт час капеланът ще бъде тук, а

те нямат министрант. Какъв срам.

Капеланът закъсна с пет минути. Вървеше бавно към канцеларията на затвора и размишляваше, че възнаграждението за проповедта и литургията е все пак твърде малко.

За днешната проповед например би трябвало да му дадат поне десет крони вместо мизерните шест. Така де, това си е в реда на нещата. Колкото за литургия, толкова и за проповед. Проповедите имат благотворно въздействие върху затворниците и особено пък днешната, в която се казва, че небето се грижи за всяка жива твар.

Капеланът се усмихна и влезе в канцеларията на затвора, където управителят унило седеше до печката.

Щом видя капелана, той стана и му отдаде чест:

— Добро утро, преподобни отче.

После пак седна и като впери съкрушен поглед в печката, изрече:

— Можете ли да си представите, Шейба стачкува.

Свещеникът погледна с изненада управителя. Да е пиан, не е.

— Но, господин управител...

— Шейба се разбунтува, преподобни отче, и не иска да прислужва на литургията, защото му спрях кнедела. Заповядах да затворят този вагабонтин в карцера.

— Трябва да поговоря с него, ще кажа да ме пуснат в карцера — реши капеланът.

Управителят махна с ръка. Щом като Шейба не послуша слугата на държавата, който го затвори, как ще послуша слугата на господ, срещу когото се разбунтува.

— Струва ми се, че това едва ли ще помогне, ваша милост — подхвърли той малодушно.

Капеланът излезе с надзирателя и управителят остана сам. Като си поглеждаше часовника, той си мислеше: „Сега сигурно го заплашва с пъкъла.“

А в това време капеланът стоеше пред отворената врата на карцера и гледаше Шейба. Дневната светлина от вратата падаше върху затворника. В полуздрача на лицето му можеше да се прочете непокорство. Стоеше упорито и гордо гледаше капелана. Я виж ти, изпращат му парламентьор. В този момент му се струваше, че е човек с голяма тежест, и каза с твърд глас:

— Не, ваша милост, не, няма да прислужвам.

Капеланът се обърна за помощ към Томас Кемпенски. Той изстреля срещу Шейба няколко изречения от църковния отец:

— „Боже, не оставяй тогава да затъва в безчестие, а му дай истинско познание за себе си. Да не се доверява на себе си, а само на тебе, о, преблагии. Напътствувай го, ти безгранични, за да ти служи вярно.“ И така, Шейба, ще прислужвате ли на литургията?

— Не, ваша милост.

И тогава започна двубой, безмилостен двубой между Шейба и капелана. Двубой между теолог и стачкуващ министрант. Зад гърба на капелана надзирателят се заканваше на Шейба с ключовете. Но той продължаваше да отказва. Даже и да го бият надзирателите с ключовете, както правят, когато никой от затворниците не ги вижда, пак няма да се съгласи. Та той вече не е някакъв си обикновен затворник, а нещо повече...

В заплахите си капеланът стигна чак до пъкъла, както предполагаше горе управителят.

Надзирателят също сметна за необходимо да се намеси, отбелязвайки онова, което капеланът бе пропуснал при изреждането на пъклените мъки:

— Дяволите ще ви лижат с огнени езици, Шейба — каза той, като опули очи.

— Нека — отговори сериозно Шейба.

Капеланът вече губеше търпение. В килиите затворниците, които се надяваха да намерят по пътя за параклиса някоя угарка от пура, блъскаха по вратите и викаха:

— Искаме на църква, на църква!

— Чувате ли, Шейба, вашите другари искат да си пречистят душата в параклиса, а вие им пречите. Не разбирате ли, че това е смъртен грях?

— И аз искам да отида в параклиса, ваша милост, аз съм добър католик и ще си умра с вярата, в която майка ми ме е възпитала, но даром няма да ви прислужвам.

— Ако помолите след литургията господин управителя, той може да ви прости и да разреши пак да ви дават кнедел.

Шейба повдигна рамене. Беше предусетил уловката. Чак след литургията! Аха! Не! Да не е луд! После, освен пост и карцер, друго няма да види.

— Ваша милост, от тая трънка заек няма да излезе — каза той добродушно. Да обещава всеки знае. Вие казвате, че господ ще ме отпише от редовете на своите синове. Господ, ваша милост, едва ли го е грижа за такъв затворник като мене. Но аз без кнедела няма да прислужвам.

— Шейба, вярвате ли в бога?

— Вярвам.

— А вярвате ли, че господ ще ви накаже, задето се бунтувате?

— Вярвам.

Този отговор слиса капелана. Ако Шейба беше казал: „Не вярвам“, тон можеше да му докаже, поне така се надяваше, че господ ще го накаже. А сега какво да му каже? Министрант му трябваше на всяка цена, иначе нямаше да може да отслужи литургията и десетте крони ще пропаднат.

— Шейба, моля ви, елате да ми прислужвате.

Гледай ти! Капеланът го моли. Това го издигна още повече в собствените му очи. Знаеше, че да седне сега е в разрез с правилника за вътрешния ред, но седна. „Кой командува тук парада — помисли си той, — аз командувам“.

— Шейба, ще ви сложат белезници — прибави надзирателят към молбата на капелана в желанието си да му спаси авторитета.

— Ваша милост, ако ми обещаете, че пак ще ми дават кнедел за службата и че нищо няма да ми направят, ще дойда. Иначе не мърдам оттук, ако ще и да ме затворят навеки.

— Обещавам ви — каза капеланът.

Шейба стана и се запъти към него:

— В такъв случай, ваша милост, моля да ми подадете ръка.

Обърканият капелан сметна, че Шейба иска в знак на благодарност да му целуне ръка и му я протегна, но той обаче само я раздруса бодро, като добави добродушно:

— Разбрано, значи!

Капеланът беше шокиран. Той се уплаши. Ами ако Шейба е бивш убиец? Никога не беше го питал защо е в затвора. И по пътя за параклиса, където сега Шейба отиваше като човек, спечелил почти изгубено дело, той го попита уплашено:

— Ами вие за какво всъщност лежите в затвора?

— За кражба, ваша милост, за малка кражба.

Капеланът си отдъхна. Значи само кражба, слава богу, и отиде да каже на управителя, че въз основа на постигнатото споразумение затворникът Шейба вече не стачкува. Управителят изруга. Няма що, ръкостискането на капелана ще струва на държавата сто кнедела годишно.

Богослужението премина добре. Шейба прислужваше днес попламенно от всеки друг път...

След литургията капеланът и управителят отидоха да пийнат винце.

— Вижте какво, господин управител — започна във винарната капеланът, — шест крони за проповед е все пак твърде малко. Гледайте да ми уредите десет крони, иначе другия път ще стачкувам аз...

А в това време затворникът Шейба си похапваше с апетит трудно извоювания кнедел и разправяше с пълни уста:

— Спор няма, братлета, че на господ хич не му е до мене, ама аз нямаше да мога да прислужвам без кнедел.

Оттогава Шейба спечели пълното уважение на килия №18.

[1] Изповядвам (лат.) — Б.пр. ↑

[2] Господи, помилуй (лат.) — Б.пр. ↑

[3] Христе, помилуй (лат.) — Б.пр. ↑

[4] И с твоя дух (лат.) — Б.пр. ↑

[5] Благодарим на бога (лат.) — Б.пр. ↑

[6] Агнец божи (лат.) — Б.пр. ↑

[7] Идете си (лат.) — Б.пр. ↑

ТРИМАТА МЪЖЕ И АКУЛАТА

Прекарахме бурно цялата нощ, в което не може и да има съмнение, след като компанията се състоеше от редактора на списанието „Светът на животните“, укротителя на змии и собственик на цирк с бълхи Местек и притежателя на въртележка, виенско колело и стрелбище Швестка. Всички ние бяхме хора с доста съмнителна репутация и ако имахме визитни картички, всеки от нас, в случай че не искаше да го смятат за мошеник, трябваше да прибави към титлата си думичката „бивш“. Или: бивш редактор на „Светът на животните“, бивш змиеукротител, бивш собственик на въртележка и т.н. И ако по света се скитат екс — крале и екс — императори, защо да не може да има екс — собственик на цирк с бълхи.

Призори, след като пропъдихме брутално от едно кафене група невинни студентчета, настъпи успокоение на духовете или по-скоро реакция. Вече не ни харесваше нито хармониката, нито цитрата, нито врясъците на пияния дамски оркестър и побоищата из заведенията, нито намесата на полицията.

Решихме да се поразходим из Прага. Когато вървахме по „Длоуха тршида“, вниманието ни беше привлечено от това, че при един магазин, където тогава се продаваше морска риба, персоналят се мъчи да вкара във витрината някакъв предмет, който я изпълваше от горе до долу, някакво животно, наподобяващо риба. Змиеукротителят Местек смяташе, че това е тюлен, собственикът на въртележка и виенско колело Швестка каза, че това е морска сирена, а пък аз, бившият редактор на „Светът на животните“, отидох да попитам предпазливо що за риба е това.

— Това е една млада акула, тя не е риба, защото ражда малките си живи — беше отговорът.

— Тя май била умряла — подметнах аз, колкото да кажа нещо.

— Откъде ви дойде на ума — обиди се продавачът на морска риба, — тази малка акула е била умъртвена с харпун. Не е умряла от само себе си, разбрахте ли. Замразена е изкуствено.

— Колко ѝ е килото?

— Ние не продаваме акулите на килограм. Това е рекламна бройка. Нощем я държим в лед. Ако искате да си изпържите в къщи риба, можем да ви препоръчаме морски език, камбала, прясна треска заедно с упътване как да ги пригответе.

Купих си половин кило камбала и се върнах при своите клюмащи спътници.

— Шестнайсетмесечна акула, хваната на остров Хелголанд. Умъртвена с изстрел от канонерка, след като потопила една подводница, която искала да я хвърли във въздуха с торпедо. Рекламна бройка. Нощем винаги я слагат в лед.

Бившият змиеукротител и собственик на цирк с бълхи Местек се замисли.

— Елате в „Златния кораб“. Мисля, че от тая акула може да излезе нещо — ни предложи той.

В „Златния кораб“ не искаха да ни пуснат в бара, заради моята кесия с камбала. Тогава ние я разделихме по равно на две месарски кучета, които, след като подушиха камбалата, даже не се докоснаха до нея, а започнаха яростно да налитат към нас и да ръмжат.

Но ние вече можехме да влезем в бара, където си поръчахме коняк и чакахме какво ще каже Местек.

— На времето имах аквариум. И в него държах един смок, който представях за кръстоска от питон и боа. Напечатах си афиши, разкарвах го из цяла Моравия и спечелих от него хиляда крони. Ако купим истинска акула, за две седмици ще станем милионери — каза Местек след продължителна пауза.

И ние започнахме да си шушукаме, а съдържателят хвърляше погледи, пълни с подозрение, към скупчените ни глави, когато дочу част от полугласния ни разговор:

— Сандък — знаеш рекламата — акула — хубави сказки — голям удар.

Бяхме единодушни, че Местек най-добре ще уреди всичко с притежателя на акулата.

Без да се бави повече, той тръгна и се върна след около час с думите:

— Акулата е вече наша, заедно със сандъка. След малко ще бъде тук. Струва всичко сто и четиридесет крони.

От този момент започна нашето пътешествие с акулата, от което пазя и до днес в сърцето си най-прекрасни и приятни спомени.

Решихме да я показваме само в малките градчета, където хората все още не са станали безразлични от ходене на кино, където не са виждали нищо сензационно и където ще приемат нашата акула с чисто и непокварено сърце. Където тя ще говори на въображението им с музиката на неизвестното, ужаса и страха, където ще събуди искрен интерес.

Първото такова градче беше Страконице. Закарахме акулата направо в „Беседа“. Докато аз поръчвах в печатницата афиши, Местек поговори със съдържателя на ресторант „Беседа“. Обещал му небивало посещение и го поканил да види акулата, която лежеше в своя дълъг ковчег на двора.

Когато съдържателят видял това страшилище, отложил проектираната за другия ден танцова забава и предоставил на Местек напълно безвъзмездно салона.

В това време аз съставих в печатницата следния афиш:

Страшилището на северните морета! Трагедията в морските дълбини!

На уважаемата публика от Страконице предлагаме рядко зрелище — акула, хваната на остров Хелголанд. Тя бе умъртвена в жестока схватка с изстрел от канонерка, след като потопи подводницата, която с торпедо искаше да я хвърли във въздуха. Цели два месеца тя вилня из северните морета и беше страшилище за рибарските лодки и преселническите параходи. В стомаха ѝ беше намерен трупът на капитан Трестьон, лоцман на негово Величество краля на Дания! Следва списък на последните жертви, погълнати от морското чудовище:

Ян и Мария, деца на беден рибар от Щралзунд
Вилям Борус, студент по теология от Шлезвиг
Владимир Новотни, чешки емигрант от Бероун
Джим Демлоп, главен морски контролор на
Великобритания, рицар на ордена „Света Джулия“, депутат
от Лондон

Капистран Матей, висш католически епископ на
Пелермо и Навара, папски викарий

Ще я видите само утре, 15 май, един-единствен ден,
от 2 до 7 часа вечерта в „Беседа“.

Вход 30 крайцера. Ученици, в съпровод на родители,
плащат половин билет!

Изобщо ние тримата се допълвахме взаимно. В този важен момент всеки от нас беше на своя пост. Бившият собственик на въртележка, виенско колело и стрелбище беше способен да разлепи афиши и по вратите на църквата, и то така майсторски, мило и любезно, че никой от вярващите не се обиждаше, а клисарят даже му помагаше. Местек през това време се обърна към училищното настоятелство и заяви, че бедните, но прилежни ученици, определени от учителите, ще влязат при акулата безплатно.

А аз бях вече в общината, за да поканя кмета на града лично.

Той беше истински южночешки тип на демократ. Стискаше ми здраво ръката и говореше:

— Акула? Отлично! Аз много обичам акулите. Хапе ли? Умряла? Струва си да види човек такова чудовище. Ще дойда заедно с всички общински съветници.

По-лоша беше работата с възглухия свещеник. Мина доста време, докато му обясня, че не сме никакви комедианти, на които той имал зъб. Когато най-сетне успях да го убедя, че става дума за акула, започна да ми говори нещо за кита, който глътнал пророк Йона. Той страдеше, изглежда, от охтика на мозъка и сега натрапчивата идея не го оставяше на мира, защото извика капелана и му каза:

— Драги Франтишек, идете с този господин, той ще ви покаже някакъв кит.

При тези думи брадичката му се разтрепера, тъй както у свещениците — добряци на писателя Райс. Капеланът се лепна за мен като репей и чак до площада трябваше да му обяснявам, че се касае за акула. Той разправяше нещо за тайните на природата при съприкосновението ѝ с човека, от което се раждало недоверие в божията промисъл, и ние се разделихме благополучно.

Посетих също и полицейския участък. Началникът беше прогресивен човек, тупаше ме по рамото и викаше:

— Само гледате къде какво да свие, къркачи такива, циркаджии и цигани.

Когато му казах, че става дума за акула, с истинско полицейско самохвалство той отбеляза, че такива бил виждал с хиляди и ако нашата не е истинска, ще ни арестува до един.

Някакъв учител — пенсионер, който прекарваше остатъка от живота си в Страконице, ме покани на обяд и през цялото време развиваше теорията, че науката не търпи догми, защото тя си дава сметка за относителността на познанието. Обаче аз не съжалявах, че се запознах със стария господин. Той имаше енциклопедия, от която си преписах някои работи относно акулите за беседата си пред публиката.

В два часа салонът на „Беседа“ беше така препълнен, че нямаше къде игла да хвърлиш. Сандъка с акулата бяхме сложили на подиума. Хората се приближаваха към него така, сякаш отиваха да целунат мощите на светец. В началото аз изнесох увлекателна лекция за морските чудовища. Събрахме доброволни пожертвувания за препариране на нещастната акула.

В три часа дойдоха учениците с цялото учителско тяло. Спомням си едно малко момиченце, то се страхуваше и плачеше, учителката насила го довлече до акулата.

В четири часа пристигнаха общинските съветници. Кметът на града пусна пет крони и отказа да си вземе рестото.

Хубави времена бяха. Парите течаха като вода.

Докато се въртеше покрай акулата, Местек се запозна с една вдовица и остана да спи при нея.

Аз спях у кмета, а Швестка — в участъка, защото се сбил в една кръчма с някакъв пъдар от Скочице, който оскърбил по най-груб начин нашата акула с твърдението, че това не е никаква акула, ами най-обикновен делфин и че той ги разбира тия работи, защото на времето служил във флота.

Когато сутринта отново се събрахме в „Беседа“, до вчера любезният съдържател ни посрещна днес много грубо.

Акулата ни смърдяла. Жена му не могла да мигне цяла нощ, на сутринта трябвало да повикат лекар. На всички им се повдига, даже и на ратая, който от тъмни зори започнал да пие ром. Веднага да си

прибираме тази гнусотия от салона и да не сме стъпили повече с нея в „Беседа“, че краката ни ще строши на нас, комедиантите.

Човекът имаше пълно право. През нощта с акулата беше настъпила фатална промяна и разлагането на нейните тленни останки продължаваше със светкавична бързина.

Аз предложих да я балсамираме и предложението ми беше прието. И така ние купихме пет шишета одеколон и някакъв парфюм, май че с аромат на мускус, окъпахме с тях акулата, като доста нещо изляхме и в устата ѝ.

След това я натоварихме на една каруца и потеглихме към Водняни.

От гимнастическия салон ни изхвърлиха, въпреки че той ни хареса много, тъй като беше просторен.

Приеха ни в Народния дом, след като бяхме лиснали отгоре ѝ нови четири шишета одеколон!

После всичко тръгна извънредно бързо. Афиши, агитация, много публика. Акулата издаваше такава воня, че всичко живо в салона припадеше. И ние тримата едва се държахме на краката си, защото още от сутринта се наливахме с коняк, за да преживеем това чудо и да устискаме до вечерта.

Не си спомням кой всъщност ни арестува, но през нощта се събудих във воднянския драголник. От дясната ми страна спеше Местек, а от лявата — Швестка.

На сутринта ни глобиха за нарушение на някакъв параграф от закона за здравеопазването или нещо от този сорт.

Не можахме да отидем даже на погребението на нашата акула. Бяха я погребали във Водняни на общински разноски. Заровиха нашето страшилище на северните морета като някаква кирлива котка. Не зная дори мястото, където лежи. И кръст няма на гроба ѝ, макар че според афишите, през стомаха ѝ беше минал висшият католически духовник, папски викарий и епископ на Палермо и Навара, Капистран Матей.

Спи спокойно, акуло моя!

УЧЕТЕ ДЕЦАТА ДА ПОЗНАВАТ ПРИРОДАТА

I

Поначало аз не съм против училищните излети, както не съм и против измъчването на животни, тъй като по този начин човек показва наяве известно превъзходство.

Ако се наплюскаш с конско месо, без какъвто и да било цинизъм се проникваш от съзнанието, че си се преборил с истинско чудовище, а когато замъкнеш на излет няколко десетки деца, трябва непременно да изпитваш радост, че сред поля, лъка и дъбрави ти си господар на тези изплашени душици.

Учителите да ме простят за този разказ. Искам да им се извиня предварително за това, че постъпих подло, в което сигурно сами ще се убедят повечето от читателите, незагубили чувството си за справедливост, след като прочетат разказа.

II

Първоначално няхах никакви лоши намерения и когато директорът на училището ми каза, че организират излет до бъдещия бент в долината на Лабежкия поток, аз също изявих желание да участвувам в излета. Той беше насрочен за събота, но в сряда директорът си навехна крака и когато местният бръснар го наместваше, му счупи глезена и в петък отрязаха в болницата крака до коляното, тъй че беше изключено на другия ден, т.е. в събота, той да заведе децата на излет. И понеже те очакваха излета вече от половин година и много се радваха, аз си предложих услугите да ги заведе в долината на Лабежкия поток. Моето предложение беше одобрено от училищното настоятелство, в което се радвах на безусловно доверие.

Много интересно нещо е как бързо хората си променят мнението за някого, но още по-интересно е, че често човек извършва някоя подлост съвсем несъзнателно. Аз наистина няхах никакви лоши намерения, нещата се развиха така от само себе си и още от първия миг, в който напуснахме училището.

III

Децата бяха цяла камара и от пръв поглед се виждаше, че татковците им са си дошли от войниклък. Всяко от тях носеше стара войнишка раница и манерка. Едно от момичетата мъкнеше даже брезент от войнишка палатка, едно момче пък имаше щик от пушка, а горе-долу половината от децата си носеха стари австрийски канчета за храна и събрани заедно приличаха на банда разбойници, тъй че самият аз трябваше да се усмихна, когато се обърнах към тях с: „Мили деца.“

И ние поехме заедно към божията природа. Милите дечица не проявяваха ни най-малък интерес към природните хубости. Беше повече от ясно, че миризмата на горска смола им предлагаше единствено поетичната възможност да си отрежат с ножката жилав прът или тояга, с които се млатеха по гърбовете и главите. Реших да им дам пълна свобода на действие и ги подканих да реват и да вдигат врява, колкото сили имат.

От този миг се изпокриха до една всички пойни птици и в панически страх се преселиха в друга околия.

Ние продължихме весело пътя си през горските шубраци и аз си спомних за училищните излети от детските си години, в които нанесените от нас щети бяха съвсем нищожни, когато вървахме из божията природа под ръководството на нашия учител Принц и се стараехме прилежно да разпознаваме растенията, оглупели съвсем от учени обяснения за плодниците.

Тъй като учителят ни беше въздържател, той поръча за всички кисело мляко в градината на един ресторант и това имаше катастрофални поледици, защото допреди половин час бяхме почивали в някаква овощна градина и всеки от нас беше изял към половин килограм череша.

Завръщането ни в къщи беше като завръщането на Наполеоновите войски от река Березина, където, както твърди историята, дизентерия връхлетяла войниците му. Даже учителят Принц, нашият водач, беше напълнил гащите и отчаяно ни повтаряше:

— Не забравяйте, деца, че синчецът е син, за което свидетелствува името му — син-чец.

Изобщо той беше трезв гражданин с още по-трезви разсъждения. Каквото кажеше, беше абсолютна истина, срещу която с нищо не можеше да се възрази. Спомних си как убедително твърдеше, че по ливадите расте трева, на полето — жито, и че скалите не са нищо друго, освен камъни. Тази поучителна разходка ще остане завинаги в паметта ми, също както човек, блъснат на младини от автомобил, си спомня цял живот за това.

Неволно сравнявах нашите унили детски образи с тази загоряла весела тайфа, която приличаше на банда разбойници арнаути от Албания.

Зад гърба ми се разнесе крясък, кански рев, и две момчета довякоха за ръцете и краката едно хлапе, което се дереше:

— Маржена ме ритна в стомаха и не мога да ходя.

Наложи се да спрем, за да установим кой е виновният.

Обвинената Маржена от четвърти клас ме погледна със сините си очи и заяви, че само се отбранявала, защото Пажоурек искал да ѝ отреже плитката с нож. Пажоурек се опита да се защити, като измънка, че само ѝ показвал ножа и искал да го размени за пиринчената шнола на Маржена. Момчето имаше много буйна фантазия, защото при огледа на главата на Маржена не беше открита и следа от такава шнола.

Свиках всички на горската поляна и им казах, че пленумът ще реши кой от двамата е виновен.

— Мили деца — извиках аз, — обявявам извънреден съд. Вярвам, че всички сте тук.

Аз си носех списък на учениците и изведнъж се оказа, че липсват две момчета и едно момиче. Момчетата знаеха за изчезналото момиче и под секрет ми съобщиха, че преди половин час Анежка се хванала в капан за лисици, когато се навирала в шубрака да отиде по нужда и че те я оставили там, понеже не викала.

Момчетата пък знаеха за двете изчезнали момчета и също под секрет ми казаха, че те слагат примки за зайци, както правели миналата година скаутите.

Стана нужда следователно да отложим извънредния съд, за да освободим момичето от капана и да му дадем първа помощ.

Анежка беше открита след около четвърт час и се установи, че не викала, защото била захапала само полата ѝ и тя се страхувала да помръдне, да не би да я скъса.

— Аз мислех — каза спасената със стоическо спокойствие, — че когато господин новият учител се върне с децата в къщи и мене ме няма, майка ще хукне да ме търси и като ме намери, ще ми дръпне един бой — и най-неочаквано тя ревна, като крещеше:

— Аз няма да правя повече тъй, няма да се пъхам вече там, ще пикая само зад храстите.

Простих ѝ страшното провинение. Думите „новия учител“ като с магическа пръчка изтриха всички съмнения относно мястото ми в излета и малкият Хадруба тутакси ме задърпа за дрехите:

— Чичко учител, аз видях змия и взе да ми се подува.

Проклетникът искал да се похвали пред всички, че го ухапала змия. А това беше ужилване от оса. Чудно как една пепелянка щеше да му се качи чак на врата.

После пък някакво момче ми докладва, че съученикът му Маречек изплюскал една гъсеница, повърнал я и му я хвърлил във врата.

Със завидна педагогическа мъдрост аз заявих да разчистят сметките помежду си, при което тъжителят се отдалечи да търси гъсеница, вероятно с цел да проведе същата процедура спрямо Маречек.

Тръгнахме да търсим изчезналите, които бяха заподозрени, че слагат примки за зайци. Доносът излезе верен.

Двете момчета наистина си играеха на браконieri. Единият залагаше примките, другият беше заекът и се правеше, че иска да си измъкне крака от примката; когато ги наближихме, първият тъкмо го доубиваше. Открихме ги лесно по виковете.

В случая вината пада върху родителите, защото откъде се беше взела в раницата на едното момче намотана жица.

— Откъде измъкна това? — изревах срещу него аз.

— От тавана.

— Грешка, малкия, казвай винаги, че си го намерил.

Някакво глупаво момиче започна да спори с мен:

— Няма начин, господин учителю. Ние винаги трябва да си признаваме, защото, ако не си признаеш, при всички положения някой

ще те натопи.

— Мили деца — казах аз, — запомнете, че когато правите нещо лошо, трябва да внимавате да не ви видят и освен това не забравяйте следното: да заличите всички следи. Ще ви дам нагледен пример. Има една наука, която се нарича криминалистика. И всеки, който иска да извърши или е извършил вече престъпление, води с нея упорита борба. Сигурно сте чували, мили деца, колко е опасно за този, който е влязъл някъде с взлом, да остави там отпечатъци от пръстите си. Отпечатъците се фотографират и са изключително ценно доказателство при уличаване на престъпника. Затова, ако искаме да се вмъкнем някъде с взлом, дълг на благоразумно предпазливия е да си вземе ръкавици. Разбира се, мили деца, по време на акцията трябва да сме абсолютно спокойни, за да не забравим ръкавиците в джоба си, както е ставало вече в редица случаи. Ръкавиците трябва да са на ръцете. Горе-долу така стоят нещата и с полицейските кучета, които имат толкова силно обоняние, че откриват следите на престъпника. Ето защо, деца, е много ефикасно, ако намажем всичко на местопрестъплението с газ, кучето ще го подуши и ще заведе органите за сигурност до най-близкия уличен фенер или в магазин, където продават газ, или пък при някоя ревматична бабка, която си е намазала гърба с газ.

Отпред вдигна ръка момчето на Йерал. На въпроса ми какво иска, той отговори с плачевен глас, изпълнен с отчаяние:

— Ние нямаме у дома никакви ръкавици, също и газ, ние си светим с ток.

Фабианова от четвърти клас го прекъсна:

— Извинете, какви да са ръкавиците — кожени или плетени?

— Мили деца, във всички случаи кожени, най-подходящи са т.нар. шведски ръкавички. Плетените са неподходящи за обир, защото остават следи от плетката.

Обяснявах им като учителка по ръчен труд, накрая ги попитах имат ли други въпроси. Виждаше се ясно как детските главички усилено работят. Децата се събираха на малки групички и като жестикулираха оживено, умуваха какви въпроси да ми зададат, при което на едно хлапе му течеше от носа кръв. Най-сетне се споразумяха.

Започна Фабиан:

— След това ръкавиците трябва ли да се хвърлят?

— Трябва — отговорих аз.

От името на момичетата Бернашкова даде нещо средно между въпрос и предложение.

— Не може ли всеки в къщи предварително да си накисне ръкавиците в газ, за да не трябва да я носи със себе си и да полива всичко, тъй като газта е скъпа? — издума тя.

Тази великолепно комбинация доказа, че жените са по-съобразителни от мъжете, защото от момчетата никой не се сети за това. Аз почувствах, че говори вроденият инстинкт на грижливата домакиня, която помни, че в къщи трябва да се пести. После Мотичка от трети клас зададе въпрос, който свидетелствува за здраво логическо мислене:

— Може ли да бъда при обира бос или трябва да си обуя ръкавици и на краката?

Веднага се намеси будната Кафкова от пети клас:

— Ама че глупак! Чичо ми обра пощата по чорапи, без ръкавици и без газ и пак не го хванаха.

След това продължихме пътя си. Щом излязохме на шосето, което се виеше като серпентина към долината, на пътеката долу се появи някакъв мъж. Той искаше изглежда да си скъси пътя, но беше закован на място от воя на момичетата и момчетата, които вървяха най-отзад, и започнаха да го замерят с камъни, като при това между Витачек и Анежка Хоубова избухна голяма кавга. Чу се вик:

— Аз го улучих!

Хоубова пищеше:

— Аз го улучих!

Непознатият, когото наистина бяха ранили по ухото, седеше безнадеждно на един пън и крещеше към нас:

— Аз съм училищният инспектор Рупрехт. Кое училище организира този излет, елате при мен, господин учителю!

— Това не е ваша работа, моето училище е най-примерното в района! — се провикнах отгоре аз.

И като се обърнах към милите дечица, ги призовах:

— Сега всички трябва да изчезнем в гората.

А училищният инспектор Рупрехт продължаваше да вика отчаяно и когато ние вече отдавна бяхме прехвърлили дъбравата:

— От кое училище сте?

Та това е позорната история за училищния излет. До края на излета станаха такива безобразия, че самият аз предпочитам да замълча. Впрочем сега със случая се занимава Министерството на просветата.

ЗЛОЩАСТНА ИСТОРИЯ С КОТАРАК

Веднъж в дебат със своя съсед Кржичек господин Хустолес каза:

— Ама и вашата партия си я бива. Щом някой негодник откачи бесилката, веднага отива да гласува за вашата партийна програма.

В отговор на това господин Кржичек заяви:

— Скъпо ще ви излезе това.

Освен политическа прозорливост господин Хустолес имаше и един голям черен котарак, който обикновено седеше на прага на бакалницата му. Котаракът беше прочут в целия квартал и хората го уважаваха заради неговата живост и весел нрав, който, както казват, е пет десети здраве; ценяха го и заради предаността му и откакто се помнеха, на никого не можеше да мине през ума, че тук съвсем близо ще се намери неприятел на това великолепно животно.

И все пак той се появи в лицето на господин Кржичек, който след известната кавга на политическа тема каза на осемгодишния си син Йозеф:

— Пепичек, щом видиш наблизко черното чудовище на оня идиот Хустолес, настъпи го по опашката.

Кое дете не би изпълнило с радост такова отговорно и поверително послание?

Пепичек отиде, настъпи котарака по опашката и прибави към постижението си това, че го наплю целия тъй, чак сърцето на една старица отсреща се засвива от жалост.

После избяга. В първия момент котаракът не знаеше какво да мисли, но впоследствие, като анализира нещата, стигна до извода, че това, което му направи момчето, болеше и че беше неприятно, когато го пръскаше с нещо мокро от устата си. До вечерта той дори реши, че го бяха унизили...

И котаракът си даде дума да внимава с момчето.

За тази храбра постъпка Пепичек получи от баща си един крайцер с обещанието, че ще му се даде още един, ако продължава в същия дух, защото за господин Кржичек котаракът беше

олицетворение на цялата омразна нему политическа партия, тъй като беше собственост на политическия му противник.

Следователно Пепичек не беше настъпил само опашката на животното, а цялата противникова партия и беше наплюл не само него, но и всички привърженици на партията, в чиито редици беше притежателят на котарака.

Пепичек потегли весело към арената на политическата борба.

Котаракът лежи пред вратата и изглежда заспал. Който мисли така обаче, се лъже. Животното само се преструва, че спи. Никой не бива да му се сърди за това, тъй като то не е ходило на училище и не знае, че да се преструваш е грешно...

И тъй, котаракът се преструва в своята невинност на заспал, а Пепичек го настъпва по опашката и се изплюва на главата му.

В тоя миг той скача и ухапва момчето по крака.

И след като веднъж се е захванал, устата му се запенва, той се катери по Пепичек, дере го с нокти, съска, ръмжи, накрая го ухапва по ухото и слиза от него, отдалечава се важно с вирната опашка от ревящото момче, сяда доволен на прага на магазинчето и мъдро преде.

Когато Пепичек се върна в къщи окървавен и потънал в сълзи, господин Кржичек извика: „Слава богу, най-послед Хустолес ми падна в ръцете!“ — и заведе момчето в полицейския участък, където съдебният лекар го прегледа и състави протокол за случая, а полицейският комисар нареди котаракът да бъде арестуван и предаден за преглед на ветеринарния лекар.

Двама стражари тръгнаха да изпълнят заповедта, арестуваха го в името на закона и тъй като котаракът искаше да избяга, дращеше и съскаше, като от устата му излизаха слюнки, не оставаше друго, освен да изпратят за общинския сандък, в който го заключиха, като през това време той извърши както насилие на обществено място, захапвайки униформата на един стражар, така и обида на служебно лице, опръсквайки със слюнка стражарите. Какво ръмжеше беше невъзможно да се установи.

Закараха котарака във ветеринарния отдел на селскостопанската секция за технически науки, а за неговото държание стражарите подадоха следния рапорт: „Когато отидохме да го арестуваме, той дращеше с нокти, хапеше и от устата му излизаха слюнки. Изпратихме

за общинския сандък и след отчаяна съпротива го хвърлихме вътре. Искаше да измъкне револвера на един от стражарите.“

Беше съставен, подписан и изпратен протокол за случая в държавната прокуратура.

Прокуратурата обвини господин Хустолес, че не е взел всички необходими мерки за обезопасяване на животното.

Преди всичко котаракът не е бил вързан със синджир и нямал намордник.

Към това трябва да се прибави, че случаят е станал по време на изборите, когато животното лесно може да хване бяс.

И най-после господин Кржичек, баща на нападнатото момче, и господин Хустолес, собственик на черния котарак, който нападнал сина на Кржичек, от доста време вече били в обтегнати отношения по политически причини. Поради това прокуратурата е на мнение, че котаракът умишлено е целял да нанесе телесна повреда на момчето, син на политическия противник на неговия господар, което деяние е и осъществил. Тъй като обаче според австрийския закон от 8 януари 1801 год. котките трябва да се смятат за слабоумни лица, за които собствениците им гарантират със своето имущество и живот, вината пада изцяло върху господин Хустолес.

Междувременно във ветеринарния отдел на селскостопанската секция за технически науки беше изследвано душевното и телесното състояние на котарака и резултатите бяха предадени в прокуратурата.

ЗаклЮчението гласеше:

Име: Франтишек Хустолес

Подследственият е със силна костна система, добре ранен, страда обаче от периостит, поради което ухапване от него може да бъде опасно за живота.

Ето защо е наложително подсъдимият да бъде лишен от живот.

д-р М. Кашпарек

От прокуратурата изпратиха за изпълнение акта в управлението на полицията, където той тутакси беше сложен в папката с делото срещу господин Хустолес.

Котаракът беше върнат междуременно на неговия собственик и каква беше изненадата на клетото семейство, когато в пет часа сутринта за господин Хустолес дойдоха четирима стражари, които отведоха нещастния човек. В полицейския участък строгият подофицер попита не особено любезно доведения:

— Вие ли сте Франтишек Хустолес?

— На вашите услуги, уважаеми господине!

В очите на младичкия стражар, който беше в ъгъла, заблестяха сълзи.

— Дайте тук делото на Франтишек Хустолес и не циврете.

Донесоха му го.

— Хустолес, чуйте заповед 75 289 от 15 юни 1911 год.:

Относно случая на Франтишек Хустолес въз основа на заключение 2145/65 на ветеринарната комисия се одобрява същият да бъде незабавно усмъртен. Решението не подлежи на обжалване въз основа параграф 5 от закона за мора по добитъка от 12 февруари 1867 год.

Императорско — кралски губернаторски съветник
Ваничек

— Както чухте, присъдата не може да се обжалва. Напишете завещанието си и не правете сцени. И без друго ще бъдете усмъртен, само да дойде потвърждение от Виена и указания как да се изпълни присъдата — каза подофицерът на нещастния човек.

Много съм любопитен как господин Хустолес отърва кожата.

ИДИЛИЧНИ КАРТИНИ ОТ СТАРЧЕСКИЯ ДОМ В ЖИЖКОВ

Когато старата Пинтова от жижковския приют започне да си спомня за всичко това, съжалява до дъното на душата си, че няма зъби, за да скърца с тях. И току отправя очи към небето, плюе на земята и нейната прегърбена съсухрена фигура бавно се дотътря до ъгъла, където изважда от джоба на сивата си пола една броеница. И бавно, но сигурно тя се моли за капелана Томан, господ да му прости предателството към жижковския приют за бедни. Когато останалите бабички обсъждат този случай, помътнелите очи на Пинтова заблестяват и тя отбелязва, че още в началото, докато капеланът идвал при тях, не ѝ харесвало държанието му, бил някак си недодялан, като ратай, а не както подобава на божи служител.

Случва се, разбира се, някои от тези, на които не допада острия език на Пинтова, да влязат в спор с нея.

Но тези спорове са само приятно прекарани часове за убиване на времето в приюта.

Миналия път баба Скухровска каза, че Пинтова всъщност сама забърка тая каша. Аз мисля обаче, че нещата се развиха тъй от само себе си и че до катастрофата се стигна само поради някакво нещастно стечение на обстоятелствата. Това беше катастрофа мащабна, чиито последици можеха да се видят и в малкото плоско шише, което старата Пинтова пазеше в куфара си. Сега то е празно. Ако обаче човек го отпущи и помирише, опитният нос веднага би доловил аромата на сладка анасонлийка.

Ако можеше да говори, шишето щеше да потвърди, че някога е било пълно; сладката анасонлийка, капеланът Томан и жижковският приют по някакво странно стечение на обстоятелствата се допълваха взаимно.

В цялата тая работа, разбира се, играеше роля и умирането на баба Пинтова, но оттогава изтече много вода.

Сега тя пак ругае капелана и вече не лежи в леглото.

Впрочем в случая вина носи и мекото сърце на господин капелана. Преди време го бяха извикали в приюта, защото старата Пинтова била на смъртен одър и искала да се причести.

Това беше първият случай, когато новият млад капелан щеше да причестява, и той тръгна за приюта с ентузиазъм.

Обстановката и някои обстоятелства станаха причина той да бръкне в джоба си след обряда и да сложи в ръката на умиращата една сребърна монета. На стариците от приюта такова нещо още не им се беше случвало.

Когато си замина, баба Мличкова заяви, че той много хубаво знае да причестява.

Монетата така подействува на старата Пинтова, че тя изпрати да ѝ купят вечерта шунка и едно шише анасонлийка.

Когато на сутринта дойде лекарят, за да облекчи с инжекции агонията на умиращата, той я завари да пее весело на масата: „От всички най-свидна мойта мила е.“

След една седмица обаче ракията свърши, защото се свършиха и парите. И клисарят потропа у капелана Томан, за да му каже, че Пинтова пак умира и моли за божията подкрепа.

Щом видя капелана, тя каза радостно със слаб глас:

— Ах, мой златни благодетелю, не знам, не знам дали днес ще имам сили да удържа паричката в ръка.

Но я удържа, разбира се, и на излизане от приюта капеланът Томан каза на клисаря:

— Тая скоро няма да умре.

Баба Пинтова обаче каза истината. На сутринта, когато дойде лекарят, той я чу да ходи из стаята и да пее: „Ходя аз и много други, либета безчет тя люби, тази, дете най обичам.“

— Пинтова, какво става с вас?

— Какво да правя, господин докторе, като той причестява тъй хубаво.

Това беше в сряда. В четвъртък клисарят се завтече към дома на капелана и още от вратата викна:

— Пак трябва да отидем в приюта, ваша милост, този път за баба Скухровска.

Преди да дойдат обаче, умиращата влезе в кавга с Мличкова, която искаше също да легне на бърза ръка, за да минат двете наведнъж,

както я подучваше Пинтова. Но останалите я раздумаха да почака до понеделник. Отначало тя крещеше, че иска да умре веднага и че няма да чака до понеделник — ами ако ѝ се случело дотогава нещо. Накрая се успокои, но когато видя после как капеланът даде на Скухровска след причастието паричката, не можа да се сдържи и рече с плачевен глас:

— Някакво предчувствие, ваша милост, ми казва, че и аз скоро ще я последвам. Колкото пъти през деня младият капелан се сетеше за това, клатеше глава и студени тръпки го полазваха по гърба.

В приюта още помнят каква гюрултия се вдигна, когато в събота баба Банкова започна да се оплаква, че ѝ е зле и ѝ чернее пред очите. Мличкова разправяше, че това е простащина от страна на Банкова, тъй като тя не е наред, и че щом като нещата стоят така, предпочита да хвърли топа още сега, в събота, пък Банкова, щом иска, да изпрати за капелана в понеделник.

Последваха големи пазарлъци, докато най-после Банкова отстъпи като по-млада — беше само на осемдесет и девет години, а Мличкова, на осемдесет и девет и три месеца.

Когато отидоха да повикат капелана Томан, той пребледня и каза, че днес там щял да иде старши капеланът Рихтер.

И в приюта се появи старши капеланът, който се моли горещо пред леглото на Мличкова, благослови всички и си тръгна, без да ѝ даде нищо.

Но баба Пинтова, която, както останалите, следеше внимателно движенията на старши капелана, го хвана за расото.

— С ваше позволение, преподобни отче, аз искам да се застъпя за Мличкова. При последно причастие на нас винаги досега ни даваха по една сребърна монета. Вярно, ваше преподобие, че се молихте повече, но паричката благоволихте да забравите.

А баба Банкова изсъска:

— То Мличкова като си нави на пръста да умира днес, макар че ѝ беше ред чак в понеделник, поне щеше да дойде добрият капелан.

Отец Рихтер погледна поразен стариците и бръкна за портфейла си...

Любопитно е решението на градския съвет в Жижков, който под натиска на капеланите постанови, че се забранява на бабичките да

умират своеволно и че последно причастие в приюта ще се дава винаги един път месечно, и то на всички заедно.

Доходите на стариците следователно много намаляха.

Шишето от сладката анасонлийка е празно и над приюта тегне настроение като след погром. Преди две седмици Ванкова се обеси в знак на протест, че славният жижковски съвет ѝ беше забранил да умира.

ТЕЛЕГРАФЕН ЗАПИС

I

До неотдавна имах много лошо мнение за пощенското дело, което не можеха да променят даже и някои не толкова приятни неща от моята кореспонденция, като съдебни призовки за двуженство, разпорени от нашия черен кабинет писма, напомняния на кредиторите, завършващи сантиментално: „Прежалил съм през живота си вече много работи, но ви моля поне да ми отговорите“, заплашителни и анонимни писма с толкова отегчително съдържание, че даже не можеха да ме развеселят, с две думи, кореспонденция, прочитането на която е излишна загуба на време и която човек, без да реагира, хвърля в огъня, мислейки си, както казват руснаците: „Наплевать!“

Независимо от това аз не бях престанал да уважавам пощенските институции, които от времето на Мария Терезия бяха претърпели цяла редица реформи: от обесване на пощальоните за изгубено писмо, до въвеждане на откритите пощенски картички и изгледите, от закриването на пощенските станции със злощастните омнибуси, до въвеждането на пощенските служби по влаковете. Телефонът, телеграфът, намаляването на заплатите на пощенските служители, всички тези нововъведения протекоха тъй бързо и бляскаво през последните два мизерни века, че само дивак няма да свали шапка на пощата, която, както е тръгнало, ще си инсталира в скоро време на покрива безжичен телеграф, а зад сайванта на двора — хангар за въздушна поща.

Още по времето на Мария Терезия на поданиците било позволено да пишат писма веднъж на пет години с разрешение на властите. В глава втора на кодекса „Öesterreichs Staatsverfassung“^[1] от 1799 год. има интересен параграф под заглавие „За забраната да се пишат писма“.

Селянинът, който искал контрабандно по някакъв начин да изпрати писмо по пощата и правил първи опит за кореспонденция, бивал прострян на една скамейка и наказван с удари от тояга, чиито брой бил в законно установена математическа пропорция спрямо

дължината на написаното, тъй че веднага му минавало каквото и да било желание да си кореспондира.

Днес обаче пощенските служби мълчаливо страдат, когато някой вземе, че се сети и с пощенска картичка извести приятелите си, че вчера вечерял трътка от пуяк, или пък разпраща десетки изгледи с излияния от сорта: „Тук е много хубаво и с нетърпение чакам да се видим скоро...“, „Природата тук е прекрасна и от два дена непрекъснато вали.“

Пощата търпи даже тогава, когато някоя млада майка, държейки ръчичката на двегодишния си син, учи Карличек да досажда на чичовците си с пощенски картички, на които той изписва с майчина помощ „чао“ и „целувки“ и че е много послушен; допуска се раздавачът да ви връчва купища рекламни материали с ценоразписи, в които ви приканват да си поръчате един вагон възък за лъскане на паркет в танцови зали, изкуствен фураж за прасета и фазани, серия надгробни кръстове, вагони с павета, километър телена мрежа, парни вършачки и локомотиви, сонди за изкопаване на кладенци, а пък вие самият сте, да речем, клисар в църквата „Св. Индржих“.

Напоследък, разбира се, чрез чувствителното увеличение на пощенските такси малко се поограничи частната кореспонденция, но аз не вярвам това да даде кой знае какви резултати.

Възходът в пощенското дело е безспорен, а стремежът към нови реформи — вдъхновен и смел.

И ако днес пощенските служби ми паднаха в очите за известно време, и ако днес те изгубиха за мен своето достойнство и външен блясък, това още съвсем не значи, че ще обърна гръб на многострадалното пощенско обслужване.

Известно време, може би, ще смятам, че то не е достойно за любовта, която доскоро изпитвах към него, но времето ще излекува раните...

Разочарованието ми започна с един телеграфен запис, който бях казал да ми изпратят.

[1] „Австрийски държавни наредби“ — Б.пр. ↑

II

Местопроизшествието на това трагично събитие е на около шейсет километра от Прага и на два часа път от най-близката железопътна гара. Управлението в Пардубице си прави интересни експерименти с местната поща, тъй че тя е напълно откъсната от света и писмата от градчето при железопътната линия идват при нас по най-различен начин, защото в Пардубице не мислят за нищо друго, освен за промени и реформи в работата.

Пощата пристига два пъти на ден. В десет часа сутринта се появява кола, теглена от една кранта, която много напомня колите за извозване на тор. Вместо тор обаче в нея са нахвърляни писма и колети и това е един от най-лесните начини на пощенско обслужване. В десет часа става предаване и приемане на пратките, колата за тор обръща и откарва местната кореспонденция на пощата при железопътната линия. Между три и четири часа следобед от градчето пристига запъхтян и потънал в пот куриер с новата поща, който, както в първия случай, се обръща кръгом, взема писмата, които са се насъбрали от десет до четири часа, и два часа търчи по обратния път. Всичко е така организирано, че нито едната, нито другата поща да могат да сварят пощенския влак и сутрешната тръгва от градчето преди влака и пристига чак вечерта, а следобедната тръгва на другия ден сутринта, тъй че нямате време да отговорите. С две думи, реформата почива на принципа, че е излишно да се гонят влаковете и тъй като в градчето на жп линията пощата през нощта не работи, писмата тръгват за Прага на другата сутрин и едва вдругиден с вечерната поща получавате писмото, което е трябвало да пристигне още вчера преди обяд. Река ли да изпратя нещо спешно за Прага, по-добре е да отида дотам пеша. Като тръгна по изгрев-слънце, на бърза ръка до пет часа следобед ще съм им видял сметката на тия шейсет километра.

Тъй като тук нямаме телеграф, телеграмите пристигат от градчето с обикновената поща. Следователно: сутринта в Прага някой ми е изпратил телеграма, която от градчето на жп линията ще бъде експедирана чак на следващата сутрин, тъй че аз ще я получа малко

преди обяд на другия ден. Друго нещо е, разбира се, бързата телеграма. От градчето не могат да я изпратят както обикновените телеграми.

За нея трябва специален куриер, какъвто в градчето започват да търсят едва след като тя се получи. Такъв специален експрес при нас пристига чак на третия ден, ако се намери някоя стринка, която е готова за осем крони да се поразходи четири часа нагоре по баирите и обратно.

Неотдавна ми бяха изпратили такава проклета телеграма по една бабичка, чистачка в пощата на градчето. Насред път тя си навехнала крака и с плач се дотъррила обратно в къщи. Тогава изпратила внучка си с телеграмата. Във второто село обаче я връхлетели кучета и тя се върнала. На другия ден сутринта един от зетьовете на добрата старица си предложил услугите да полети нагоре към нас с телеграмата.

Той стигнал още по-близо до мен, чак до третото село, но под влияние на известни обстоятелства се появи с бързата телеграма у дома чак на другия ден.

— Ама и тоя Фолта от Заборна е един чешит — ми каза той поверително, когато ми връчваше телеграмата. — Бях вече в третото село и тъкмо си мисля: „Сега като го пресечеш и поемеш откъм каменоломната, си горе за един час“, и току го гледам с конете пред кръчмата, а той като се развика, щом ме видя: „Ей, Моучку, куц дяволе, ела да му ударим по една, че от събора не съм те виждал.“ И аз какво да правя? Стар приятел още от казармата, много хубав човек, работлив, няма да намериш друг като него. Радваше се човекът, че кара в къщи от Хрудим двата коня, дето му ги взеха през мобилизацията. Та, значи, ние артисахме в кръчмата до среднощ. Като си тръгнахме, той ми взе телеграмата и каза, че за нищо на света няма да ми я даде до сутринта, че ща не ща трябва да отида с него в Заборна, там старата ще ни направи кафе с ром, ще ни даде някоя мръвка, а на сутринта мога да си продължа с телеграмата, той и без друго щял да ходи за дърва в гората, така че ще ме закара донякъде. И тая заран ме свали чак тук, на долната поляна.

Когато се разделяше с мен, експедитивният куриер с бързата телеграма заяви:

— Да ви кажа, че тя е много сложна с тия телеграми тук...

Той махна безнадеждно с ръка и добави с трагичен тон:

— Изобщо пощата... То с нея тук човек си е направо откъснат от света.

Тази страшна и трагична истина не беше тайна за местните хора, ето защо никъде другаде досега не бях виждал толкова апатично отношение към пощата, както тук.

Един тукашен търговец си има в града пощенска кутия и всеки ден изпраща чирака си дотам да му прибира от нея пощата или да пуска писма. Чиракът — мъченик върви пеша до града три часа и още три часа обратно, но така при размяната на кореспонденцията се спестяват два дни и половина.

Иначе местното население изобщо не пише писма, а когато пък рече да изпрати, чака някой да тръгне за Прага, за да вземе писмото.

С мене нещата стоят по-иначе. Винаги са ме привличали опасностите и затова един ден написах на съдружника си в Прага да ми изпрати телеграфически три хиляди крони, защото парите ми привършиха.

III

Да изпратиш пари телеграфически е много лесно и просто, без каквито и да било главоболия. Но да ги получиш тук, значи да преминеш цяла редица изпитания и всевъзможни заплетени положения.

Телеграфическите записи пристигат при нас както обикновените телеграми, сиреч за около два, най-много три дни.

Същия ден, когато предположих, че ще пристигне записът и не се излъгах, точно в десет и половина, след като в местната поща получили заедно с обикновените пратки и телеграма да ми бъдат изплатени три хиляди крони, у дома влезе пощаджията, връчи ми две картички и седна.

— Имате запис от Прага за три хиляди крони — произнесе той нерешително.

Бръкна в чантата, сложи пред мен на масата сто крони и със същия нерешителен глас каза:

— Ние тук не разполагаме с такива суми. Господин началникът на пощата ви поздравява и ви изпраща засега сто крони. Като съберем и останалите...

Той стана от мястото си и вече на вратата подхвърли:

— М-да! Трудна работа...

Малко преди обяд у дома се появи и началникът на пощата. Отначало той започна с общи приказки за грипа и унгарското брашно, после премина към начина на изплащане на пощенските записи. Тук пощата си няма свой фонд. И не получава никакви суми от пощата в градчето. Сметката е много проста. Местните хора изпращат пари, тукашната поща ги приема, а когато пристигне запис да се изплати на някого толкова и толкова, това става с парите от изпратените пощенски записи. Остатъкът при месечния баланс заедно с документите се изпраща в управлението.

И той повтори няколко пъти:

— От просто, по-просто! Това е най-простото счетоводство! Никакви компликации! Всичко, е като на длан.

И добави тържествено:

— Какво че в момента нямаме тези три хиляди крони, които ви изпратиха телеграфически, те ще се съберат. Да не би хората отгук да не изпращат пари? Да вземем чифлика например, той има банкова сметка. Ще продадат малко картофи и веднага ще ви изплатим записа. После идва кооперацията. Бог знае от колко време не са изпращали пари. Тия дни трябва да си платят за захарта. Кооперацията на нас, а ние — на вас танто за танто.

И той измъкна портфейла си:

— Както преди малко. Месарят от долната махала изпрати седемдесет крони вноска за застрахователното дружество. Ето ви ги, със стотарката, значи, стават общо сто и седемдесет. Трябва да получите още две хиляди осемстотин и трийсет крони. Редът си е ред, но защо ви трябваше да искате парите с телеграфически запис? Пристигат все за същото време, а пък подателят плаща за разносните маса пари.

— Следобед се надявам от пивоварната да си платят абонамента за модните списания — продължи той меко. — Сигурно и Шилерови ще получат днес пратка с наложен платеж. От две седмици са поръчали с пощенска картичка една дузина пешкири, нали по Великден ще омъжват най-голямата си дъщеря. И ето ви още сто и шейсет крони.

Ставайки от стола, той подчертано тържествено произнесе:

— Градинарят Титера още преди две седмици трябваше да си плати за разсадите. Вече два пъти му напомняха от Мнихово Храдище. Това ще рече триста и двайсет крони.

И той повторно седна.

— Впрочем може би сте чували, че младият Замастил плаща издръжка на дете в Писек. Всички се чудят как можа да си изгуби ума по това момиче. От два месеца обаче нищо не е плащал. Това прави шестстотин крони. За виното, дето получи от Моравия за комка, свещеникът дължи двеста и четиридесет крони.

И като се накани отново да си тръгва, този път окончателно, той провъзгласи с непреодолим оптимизъм:

— Пари у нас, колкото искаш.

Надвечер на вратата почука раздавачът. Физиономията му беше необикновено сериозна.

— Господин началникът ви праща още петдесет крони — каза той твърдо. — Те са от горния Сверак, музиканта. Изплаща обоя си на Лантнер в Прага. Тоя мошеник изобщо не може да свири на него и на всичкото отгоре има да ми връща прилична сумичка. През войната, когато положението беше най-лошо, ми продаде три самуна хляб за сто крони. И отгоре на това ми се присмя, че бил ербап момче.

Погледът на раздавача се плъзна по бюрото ми, на което имаше няколко гъсто изписани листчета хартия.

— Сигурно и това ще изпратите и пак ще искате да ви преведат пари — каза той отчаяно. Направо да се побърка човек. Господин началникът ме е подгонил сега да питам директора на училището кога смята да изпрати парите за „Народни листи“. Тримесечният му абонамент бил вече изтекъл. От господин директора трябва да отида у Кутин, в Бейчкарната, както там казват, и да му припомня, че още преди три седмици разправяше, че трябвало да си плати поземления данък. После търговеца Прженосил — три пъти вече му напомняха за данъка върху оборота и пак нищо.

И той си тръгна, като на вратата отново както сутринта скептично рече:

— М-да! Трудна работа...

На другия ден до три часа следобед положението си беше същото.

В два часа ме посети пощенският началник. Имаше необикновено бодър вид, също като адвокат, чийто клиент противно на всички негови опасения е бил освободен.

— Преди една седмица сте поръчал на обуцаря Сестава да ви направи обувки — каза той, потупвайки ме приятелски по рамото — довечера ще ги имате, но...

Той вдигна дясната си ръка:

— Вече са платени, господин писателю. Аз сам ги платих. Струваха двеста и четиридесет крони. Обуцарят Сестава, като дойде да изпраща след една седмица парите за кожа в Ихлава, ще си ги приспадне.

— Не се безпокойте, аз държа на реда — каза той с успокоителен глас, като че ли аз имах някакви възражения.

Той бръкна в джоба си и извади оттам бележник:

— Аз си водя сметка за вашия запис, господин писателю. Дотук, като прибавим и обуцаря, сме ви изплатили четиристотин и шейсет крони, остава да получите още две хиляди петстотин и четиридесет крони. В държавните учреждения трябва да има ред...

Той помълча малко и лицето му придоби такова мило и приятно изражение, сякаш искаше да ми съобщи нещо извънредно хубаво.

— Какво решихте за хармониума? — попита той. Не си ли спомняте, че в града на последния бал в „Беседа“ разправяхте, че не ви трябва нищо друго, освен хармониум.

— Е-е, господин писателю, та вие казахте: „Хармониумът ми напомня орган. Да си има човек в къщи орган или хармониум е едно и също.“ После се сбихте с господин околийския началник, който ви противоречеше, и искахте да го изхвърлите през прозореца, защото той разправяше, че пак поръчал да му изпратят нови плочи за грамофона, който има още отпреди войната. Но това не е толкова важно. Неотдавна брат ми от Наход ми писа, че ще продава хармониума, който наследи от татко, защото искал да купи на изплащане пиано за дъщеря си. Продава го за две хиляди крони с превоза.

— Вече направих сметка, че ако го купите, аз с брат си някак ще се оправя, тогава от записа ще остане да ви изплатим само петстотин и четиридесет крони — каза той след малко, като ми сочеше бележника си.

Уверих го, че сигурно съм бил кьоркютук пиан, също както околийския началник, но сега, когато съм трезвен, мога да кажа, че не знам по-загубен, по-тъп, по-смешен, по-идиотски и неприятен музикален инструмент от хармониума. Виж оркестрионът е друга работа.

— Не съм чувал за такова нещо — каза тъжно господин началникът и си тръгна.

По времето, когато разнасяше вечерната поща, раздавачът почука у дома. Беше още по-сериозен от вчера.

— Кутина отказва да си плати поземления данък. Директорът си платил тримесечния абонамент за „Народни листи“ в Пардубице, когато бил на гости на дъщеря си. Господин началникът ви изпраща своите почитания и двайсет и четири крони. Шивачът Зоубек изпрати поръчка до един евреин в Прага за две дузини копчета. Когато беше

сега на пощата да попълни записа, му разправях, че има и християнски фирми за копчета — каза той мрачно.

Същата вечер в кръчмата „При Пецарови“ говорих с пощенския началник. Когато съвсем случайно и двамата едновременно излязохме да пуснем по една вода от прага на кръчмата, той се наклони към мен и ми пошушна:

— Пийте, каквото искате. Ще кажа да го пишат за моя сметка. Старият Пецар, кръчмарят, има да ми дава още четиристотин крони за прасето, което му продаде жена ми преди свети Вацлав. Пийте, колкото ви душа иска, аз ще ви го приспадна от записа.

Призори, когато тръгнахме да си ходим, пощенският началник си пишеше в бележника някакви заврънкулки, по които с мъка разпознах, че от останалите в моя полза две хиляди петстотин и шестнайсет крони той приспада сто седемдесет и две крони. Аз заявих кавалерски, че плащам и неговата сметка заради грижите и тичането му около моя запис.

На другия ден сутрешната поща не ми донесе никакви нови изненади.

Появи се между впрочем угрижен раздавачът, но не беше особено приказлив, даде ми писмо отпреди четири дена, в което от една редакция ми съобщаваха, че ми изпращат парите за статията по пощата.

И лаконично отбеляза:

— Всеки си е стиснал кесията. От сутринта сме продали марки само за пет крони и двайсет халера.

Като хвърлих един поглед на писмото, в отговор аз съвсем нехайно му казах:

— Никак не ми върви на мене, ако бях изпратил статията в другата редакция, щяха да ми дадат за нея шестстотин крони. А тия тук ми съобщават, че ми изпращат само четиристотин и двайсет.

Чак на вратата раздавачът изломоти:

— Кучешки живот! От кооперацията изпратили парите за захарта с платежно нареждане. Калпави хора, ей!

Аз хич не се изненадах, когато вечерта у дома се появи началникът на пощата. В моите очи той вече беше само една бурмичка от сложната машина на пощенското обслужване. Беше дошъл да ми донесе една много утешителна новина.

Току-що говорил с управителя на чифлика. Той бил продал картофите и сега заминавал за Бърно да предаде лично парите на чифликчията.

Началникът изглеждаше съсипан и вече не говореше на книжовен чешки език:

— Оня тиквеник е тъп като галош, половината от парите ще изкърка и ще проиграе по пътя — каза той възмутено.

После се прокашля и с вид на мъченик тихо рече:

— Със следобедната поща пристигнаха на ваше име, господин писателю, два нови записа. Единият за четиристотин крони, а другият...

В този момент началникът на пощата, без да назове сумата, се огъна на две, като че ли имаше намерение да търси обувки под леглото. И остана коленичил тъй, като очите му се вторачиха вцепенено в покривката на леглото. Той продължаваше все тъй да я гледа и когато пристигна лекарят, който констатира инфаркт.

От уважение към пощенските служители аз му затворих очите и го погребях на собствени разноски.

Новият началник на пощата ми даде честна дума, че напролет родителите му ще продадат кравата си и записът незабавно ще ми бъде изплатен.

Старият раздавач, песимистът, който идваше при мен, се обеси в клозета на пощата...

СЪСТЕЗАТЕЛНО БЯГАНЕ

Като се скитах преди войната из унгарската земя, попаднах в Нагканижа, в която има пивоварна, собственост на един чех, сто и двайсет метра високи крепостни зидове и гроб на някакъв турски везир от времето, когато Нагканижа била седалище на турския пашалък, обграден от морето безбожни наемници на принц Еужени Савойски. Малкият светски духовник, както наричали този касапин, стрелял така юнашки от мортирите^[1] си, че едно от гюлетата откъснало главата на един везир на площада. И сега тюрбанът на везира се намира в градския музей, на мен обаче той ми се струва твърде подозрителен. Много ме съмнява дали с него не са ставали същите спекулации, както с езика на свети Ян Непомуцки у нас. Изглежда твърде новичък. В музея се пазят и костите на камилата, върху която седял везирът, когато го сполетяла злополуката. Тук вече измамата е ясна като бял ден. Само недорасла овца може да има такива тънки, малки кости.

Други забележителности иначе там няма. Улиците са потънали в прах, в покрайнините, където са градините, комарите налитат на цели тумби. Една седмица преди да дойда била разкрита май десетата поред злоупотреба в градското управление и в кметството, на завършилата съдебна сесия били изнесени материали за осем убийства от местен характер с цел грабеж и за трийсет и две големи афери. Както се вижда, вълната на културата беше проникнала чак тук.

В градската градина също беше пълно с комари и някакви унгарски офицери от опълчението караха циганите в градинския ресторант да им свирят до безкрайност тяхната любима песен: „Урам, урам, биро урам...“ („Господине, господине, господине съдия...“) Отвратително тъпа песен!

Успях да открия един хотел, в който дървениците от Нагканижа и околността се бяха събрали на конгрес. Стаята ми не блестеше с особена елегантност, в нея имаше даже корито, сандък за отпадъците и една кана вместо умивалник.

Това така ме ядоса, че още на другия ден отидох отново в градската градина и се запознах там с една госпожица от почтено чиновническо семейство. Представих ѝ се за милионер, който от скука обикаля Европа пеша. Сигурно е чувала някъде името ми: Гордън Бенет.

Тя се зарадва много, че говоря малко унгарски. Оставих я да ме покани на вечеря и изпратих някаква лелка от къщата да вземе раницата ми с мръсното бельо от хотела.

Бащата на момичето беше добродушно откровен човек, майката — доверчиво създание. Във Ваше, прочут с лозята си, чичото бил собственик на изби и затова в къщата имаше доста от неговото хубаво винце.

Преди да се натряскам съвсем, им обещах непременно да взема Етелка за жена, веднага щом обиколя пеша земното кълбо.

После, когато вече бях посъбрал кураж, се заклех пред портретите на дядо ѝ и баба ѝ, които висяха на стената в трапезарията, че нито един унгарски крал не е имал толкова разкошна вила като тази, която ще издигна за своята Етелка на брега на Балатон.

По-късно баща ѝ трябваше да ми обещае, че за всеки случай ще си вземе утре отпуска и ще пресече с мен Унгария на път за Турция.

Гощаваха ме до пресита и после ме отнесоха в леглото.

На другия ден се събудих малко преди обяд и долових в стаите отгътък необичаен шум. Нещо преместваха, чуваше се отваряне и затваряне на чекмеджета.

Аз още се търкалях в леглото, когато на вратата се почука и влезе бащата на госпожица Етелка.

— Господин Гордън Бенет, всичко вече е приготвено, готово и нагласено — ми каза той. — Лекарят доста време ме преглежда, но накрая ми предписа все пак два месеца отпуска заради пътешествието на юг. Жените ми приготвиха бельото, туристическите принадлежности, сега ни пекат билета за из път и утре сутринта поемаме през Унгария към Турция. След Турция къде възнамерявате да отидем?

Аз се опомних след малко.

— През Босфора в Мала Азия — отговорих аз, — ще я обиколим надлъж и шир и през Месопотамия ще отидем в Персия. Ще превалим Хималаите и сме в Индия. После през Китай, Корея, Камчатка и

Беринговия проток ще минем в Северна Америка, оттам в Южна Америка и Патагония. От Патагония ще се прехвърлим в Австралия. Ще я прекосим напречно и от Австралия е кораб до Южна Африка. Ще слезем на нос Добра надежда и ще запрашим на север, все на север, през цяла Африка чак до Мароко. От Мароко ще се отбием до Гибралтар и оттам на север през Испания до Франция. После пък ще свием на запад през Франция към Швейцария, Тирол, Щирия и пак сме у дома в Нагканижа. А пък ако ви хареса, след като си починем два-три дни можем да отидем и до Исландия, Гренландия, Северния полюс и през Сибир да си дойдем в къщи. Искате ли да видите Мадагаскар?

Той се почеса зад ухото и каза с несигурен глас:

— Наистина ли то е най-голямото езеро в Австралия?

Аз кимнах с глава.

— Най-голямото и най-дълбокото, но пресъхва най-редовно на всеки пет хиляди години.

През деня прекарах с Етелка в градината няколко блажени часа. Между целувките обмислях как да офейкам оттук. В най-лошия случай ще си плюя на петите утре сутринта, когато излезем извън града с господин Чендеш. Зарязвам раницата и с един хубав спринт ще запраша по шосето за Балатон.

Географските понятия на Етелка бяха съвсем объркани. Що се отнася до баща ѝ, бях сигурен, че знае какво е Африка. Ако от паметта му се беше изтрило, че тя е континент, то поне я смяташе за държава.

Когато обаче излагах своите планове за пътешествия, се убедих, че Австралия, Индия, Корея и Камчатка не бяха в състояние да отнемат очарованието от абсолютната невинност на това нежно дете. Тя наистина не знаеше нищичко за света. Беше по изостанала и от стария Херодот, който все пак предчувствувал, че освен Гърция има и други страни.

Времето между обедата и вечерята изтече бързо в непрекъснати обещания. Обещах да ѝ донеса препариран хобот на индийски слон, кожи от всички видове хищници в света, географския атлас на Андре, черепи на полинезийци, скалпове на индианци, диаманти от Капските планини и рубини от Килиманджаро, златни вериги от Перу и Чили, покрива от двореца на тибетския Далай — лама, стъкленото око на японския микадо, двойка живи китайци и ескимоси, едно семейство негри от поречието на Замбези и т.н.

Тя, горкичката, беше щастлива и ме обсипваше с най-разнообразни въпроси. Най-чудноватият от тях беше дали градският водопровод на Нова Зеландия е в ред. (В Нагканижа всъщност преди около една седмица имали неприятности с тръбопровода). С детинска прелест тя ме питаше:

— Искаш ли да отгатна къде се влива Килиманджаро?

Подробностите вече са изчезнали от паметта ми, но мога да се закълна, че и най-хладнокръвният учител по география, ако беше на мое място, щеше да я удуши.

Вечерята премина тържествено. Това беше прощална вечеря по случай заминаването на господин Чендеш. Уверявам ви, че за своето богатство аз много-много не приказвах. Само подхвърлих: „И да имах сто пъти по толкова, колкото имам сега, пак нямаше да мога да си купя истинско щастие или пък чашка шоколад повече.“

Удивление предизвикваха моите скъсани обувки.

— Хипопотама, от чиято кожа са обувките ми, застрелях на река Нил и сега те са най-доброто доказателство, че и неговата кожа може да се скъса. Твърденията на учените за трайността на кожата от хипопотам са направо смешни.

— Интересно е — продължих аз, като им посочих кърпките на лактите си, — че аристократичните дами от най-големия туристически клуб в Англия не могат да кърпят палта, установих го, когато десет пъти обиколих пеша цяла Англия.

— Поне да ме изхвърлят или пък да извикат полиция — си мислех аз, като гледах с безпокойство как цялото семейство ме е зяпнало в устата и как вярват на всяка моя дума.

Те обаче продължаваха да ми задават най-различни въпроси:

— Родителите ви живи ли са още?

— Татко прочете романа на Жул Верн „Пътешествие до Луната“ и реши да замине за там. Поръча да му направят оръдие и в една капсула го изстреляха към Луната. Оттогава изминаха осем години, но още не се е върнал. Нямаме никакви вести от него. Майка замина с яхтата си „Торпедо“ да го търси из южните морета и в момента плува през океана на един леден блок.

„Сега вече сто на сто ще излетя“ — си помислих аз, изпълнен с надежда, но вместо това Етелка ме попита:

— А имате ли сестричка?

— Сестра ми се омъжи за американския президент, но никак не е щастлива, защото се влюби в прочутия тенор Карузо, на когото купи в Суматра едно голямо имение и ферма за отглеждане на тигри и ягуари.

„Сега вече сигурно ще извикат полиция“ — си мисля аз.

— Всеки си има някакви грижи, във всяко семейство има по нещо — каза госпожа Чендеш, гледайки ме с топъл майчински поглед. Имате ли брат?

— Брат ми е чуждак. Раздаде огромното си състояние и сега е чиновник в банката „Славия“ в Прага.

— Сега ще ме изхвърлят — бях аз твърдо убеден, но вместо това се обади господин Чендеш.

— Щом се върнем, къде ще отидете с Етелка на сватбено пътешествие?

— В Занзибар и Саудитска Арабия — отговорих аз, — в Италия е прекалено горещо. Освен това арабите са гостоприемни народ.

Наливах се толкова, че, ако можеше, гора щеше да поникне в Сахара, като се надявах, че ще успея да изпадна в делириум тременс и ще ме закарат в болницата. Вместо това заспах на стола. И бях внимателно положен в леглото.

Рано сутринта господин Чендеш ме събуди. Беше напълно готов и шишката му фигурка изглеждаше смешно в туристическия екип. След закуската, по време на която госпожа Чендеш и Етелка не плачеха, ами направо се късаха от рев, излязохме на шосето за Балатон.

Двете дойдоха да ни изпратят чак до последните градини с непрекъснати вопли и ридания.

— Внимавай да не стане нещо с господин Гордън Бенет — още веднъж за последен път напомни госпожата на мъжа си и останахме сами.

Пред нас се простираше равнината пред Балатонското езеро, побелелият пращен път сякаш нямаше край. И черниците бяха потънали в прах, а изгорялата от знойното слънце трева изглеждаше печално. В главата ми доузряваше плана за бягство.

— Бива ли ви в ходенето? — попитах аз.

— Знаменит съм, господин Гордън Бенет, едно време в Шопрон участвах в състезанията по бягане на тамошния клуб по лека атлетика — отговори той.

Прехапах устни. Излязохме на едно хълмче, шосето слизаше надолу. И аз хукнах да бягам. Отцепих един спринт.

А господин Чендеш викаше след мен:

Добре, господин Гордън Бенет. Искате да видите кой от нас ще стигне по напред до Балатон. Бягане на четиридесет километра!

И препусна след мен. Първите десет километра пробягах с преднина не повече от десет метра. На дванайстия километър малко след Мезьолаг той ме догони и започна да бяга плътно до мен. Към петнайстия километър му се изскубнах с цели петдесет метра — разстояние, което в Бодафал се скъси на пет.

Двайсет и два километра бягахме отново един до друг и в Капотфалва, на тринайстия километър, го изгубих от очи. Имах аванс петстотин метра. Силите ми бяха изчерпани. Починах си малко и продължих да тичам. На завоя се появи господин Чендеш, а на сто метра зад него някакъв мъж, който го догонваше. В далечината се виждаше да тичат още няколко души. Не можах да си го обясня и това започна да ме тревожи.

Препусках все напред. Покрай мен премина някакъв колоездач със знаменца в ръката, махна ми приятелски с ръка и ме попита:

— Вие от кои сте?

Без да му отговоря, продължих да препускам напред.

На трийсет и осмия километър видях, че мъжът, който тичаше след господин Чендеш, го задмина и сега беше по петите ми. Напънах последни сили. Пухтейки като локомотив, стигнах до първите къщи на Балатон.

С радостен рев на четиридесетия километър ме посрещна огромна тълпа. Оркестърът засвири марша на Ракоци.

Блъснах се в едно въже, опънато през улицата, но нямах време да си разбия носа в настилката. Бяха ме хванали, фотографирали от всички страни и някакви ентусиасти ме отнесоха на раменете си в хотела.

Нямах сили да продумам. Съблякоха ме и ме замъкнаха във ваната. След това донесоха и мъжа, който искаше да ме настигне на трийсет и осмия километър. След още пет минути донесоха и господин Чендеш, изплезил език и приятно усмихнат. Той беше трети.

Всъщност по някакво нещастно стечение на обстоятелствата клубът по лека атлетика в Нагканижа организираше маратонско бягане

Нагканижа — Балатон.

Скоро всичко се изясни. Исаха да ни линчуват, но накрая ни изведоха от града със стражари по заповед на началника.

Чак в Албания, когато ни нападнаха разбойници, успях да се избавя от господин Чендеш. Казах им, че той е известен милионер и че ще получат за него голям откуп. И те го отвлякоха в планината, а на мен от благодарност ми взеха само раницата с мръсното бельо.

Аз, разбира се, не научих нищо повече за съдбата на господин Чендеш, тъй като деликатността не ми позволи да поддържам кореспонденция с неговото нещастно семейство в Нагканижа.

[1] Късо широкоцевно оръдие — Б.пр. ↑

Издание:

Автор: Ярослав Хашек

Заглавие: Виолетовият гръм

Преводач: Нина Цанева

Година на превод: 1982

Език, от който е преведено: чешки (не е указан)

Издание: първо

Издател: Профиздат

Град на издателя: София

Година на издаване: 1982

Тип: сборник разкази

Националност: чешка (не е указана)

Печатница: ДП „Васил Александров“

Излязла от печат: 12. IV. 1982 г.

Редактор: Красимир Мирчев

Художествен редактор: Лиляна Басарева

Технически редактор: Петко Узунов

Художник: Олга Паскалева

Коректор: Красимира Костова; Сергей Стайков

Адрес в Библиоман: <https://biblioman.chitanka.info/books/5018>

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.